

PARTIJ VOOR DE DIEREN

DORDRECHT

**VERKIEZINGS-
PROGRAMMA**

Beleidsversie

2026-2030

VOORWOORD

Prettig wonen. Schone lucht inademen. Jezelf kunnen zijn.
Dat is **natuurlijk**, maar niet vanzelfsprekend.

De Partij voor de Dieren durft belangrijke keuzes te maken. En die zijn hard nodig. Wij doen voorstellen die klimaatverandering tegengaan. Wij laten de natuur weer groeien en bloeien – buiten én binnen de stadsgrenzen.

Wij zetten ons in voor een goed en rechtvaardig leven voor iedereen. Mensen en dieren. In Dordrecht en daarbuiten. Nu en in de toekomst.

De Partij voor de Dieren heeft haar prioriteiten op orde. Wij plaatsen welzijn boven welvaart - en dat maakt ons uniek. Een uitgesproken geluid, écht anders dan andere partijen in de Dordtse gemeenteraad. En met resultaat.

In de afgelopen vier jaar hebben we ongeloflijk veel bereikt voor een groen en gezond Dordrecht. Dordtse kades worden uitklimbaar gemaakt voor dieren. Grootvervuilers zoals Chemours gaan meer rioolheffing betalen en de gemeente koopt PFAS-vrij in. Er komen geen recreatieve fietspaden bij in beschermde natuur. Plastic confetti is verboden. Er komen meer watertappunten, kapvergunningen worden duurder, en de lijst gaat maar door en door.

Maar er is nog genoeg te doen. Ons programma is er voor iedereen die voelt dat het mis gaat. Wij laten zien dat het anders kan. Met concrete voorstellen maken wij het verschil, voor alles wat leeft.

Dordrecht is prachtig, maar kan nog zoveel mooier. We hebben al veel bereikt, maar laten graag zien wat we voor elkaar krijgen met nóg meer donkergroene kracht in de gemeenteraad. Zo is een stem op de Partij voor de Dieren eigenlijk heel natuurlijk.

Pieter Groenewege
Lijsttrekker

SPEERPUNTEN

Minder grijs, meer groen. We halen de natuur de stad in en laten versteende straten weer zoemen van het leven.

Minder dierenleed, meer dierenrechten. We stoppen de uitbuiting van dieren bij evenementen en gaan rattenoverlast diervriendelijk tegen.

Minder uitstoot, meer schone lucht. We gaan voor nul uit de pijp bij Chemours, leggen houtstook aan banden en stoppen met het promoten van cruiseschiptoerisme.

Minder dokken, meer huizen. We bouwen meer betaalbare woningen binnen de stads- grenzen. De polders blijven open en groen.

Minder zondebokpolitiek, meer samenleven. We maken de stad samen. Iedereen kan meedoen, ongeacht achtergrond of beperking.

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1: Een leefbare aarde

Radicaal ander perspectief

1.1	Een betere wereld begint in Dordrecht	2
1.2	De klimaat- en natuurgroei eerlijk en in samenhang oplossen	3
1.3	Klimaatrechtvaardigheid en energiearmoede	4
1.4	Besparen, besparen, besparen: minder energiegebruik de hoogste prioriteit	4
1.5	Natuurlijk duurzame energie opwekken	5
1.6	Goed voorbeeld doet goed volgen	6

Hoofdstuk 2: Dierenrechten

Behoeften en wensen van dieren voorop

2.1	Dieren in gemeentelijk beleid	10
2.2	Ook dieren willen prettig leven	10
2.3	Stop de dierenindustrie	11
2.4	Respect en zorg voor vrije dieren	12
2.5	Zorg voor huisdieren	13
2.6	Geen vermaak ten koste van dieren	15

Hoofdstuk 3: Natuur en biodiversiteit

Radicaal kiezen voor groen

3.1	Koester onze natuur!	18
3.2	Groen: met het oog op morgen	19
3.3	Een gifvrije gemeente	20
3.4	Biodiversiteit creëren door ecologisch te beheren	20
3.5	Water doet leven	22
3.6	Groen in de wijk	23
3.7	Bouw groene wijken, maar niet in het groen!	23
3.8	Vergroenen doen we samen	25
3.9	Een toekomstbestendig en groen landelijk gebied	26

Hoofdstuk 4: Economie in evenwicht

Welzijn boven welvaart

4.1	Een economie voor iedereen	28
4.2	Stop de vervuiling!	29
4.3	Geen grondstof gaat verloren	29
4.4	Afval bestaat niet	31
4.5	Reclame	32
4.6	Festivals, evenementen, toerisme en recreatie	32
4.7	Lokale economie versterken	33
4.8	Maatschappelijk verantwoord ondernemen	34
4.9	Geen armoede in Dordrecht	34
4.10	Werk in goede en groene banen	35

Hoofdstuk 5: Groen en betaalbaar wonen

Genoeg ruimte voor ons allemaal

5.1	Volkshuisvesting boven woningmarkt	38
5.2	Durf te kiezen in de schaarse ruimte	40
5.3	Klimaatpositief, circulair en natuurinclusief bouwen	42
5.4	Inclusief en toegankelijk wonen	43
5.5	Dak- en thuislozen	43

Hoofdstuk 6: Inclusief, rechtvaardig, solidair

Iedereen doet ertoe

6.1	Iedereen is gelijkwaardig	46
6.2	Vluchtelingen zijn welkom!	49
6.3	Volwaardig meedoen voor iedereen	49

Hoofdstuk 7: Schoon onderweg

Mobiliteit en bereikbaarheid

7.1	Ruim baan voor voetgangers en fietsers	53
7.2	Goed en duurzaam openbaar vervoer	54
7.3	Minder auto's, meer ruimte	56
7.4	Schoon vervoer, gezonde lucht	56

Hoofdstuk 8: Gezond en veilig

Gezondheid, zorg en veiligheid

8.1	Gezond begint bij schoon	60
8.2	Geestelijk gezond en wel	61
8.3	Bewegen is gezond	62
8.4	Gezond en duurzaam voedsel	63
8.5	Zorg op maat	63
8.6	Zorg en dieren	65
8.7	Drugs- en middelengebruik	65
8.8	Veiligheid	66
8.9	Demonstreren is een grondrecht	67

Hoofdstuk 9: Een leven lang ontplooiën

Onderwijs en cultuur

9.1	Recht op goed onderwijs	70
9.2	Cultuur en erfgoed voor iedereen toegankelijk	73

Hoofdstuk 10: Samen, eerlijk en open

Democratie, bestuur, digitalisering en privacy

10.1	Weerbare lokale democratie	76
10.2	Open bestuur	77
10.3	Privacy, data en digitale onafhankelijkheid	78
10.4	Vrede in Dordrecht, vrede in de wereld	79

1

EEN LEEFBARE AARDE

**Radicaal
ander perspectief**

EEN LEEFBARE AARDE

We leven op een prachtige planeet die alles biedt wat het leven voor alle aardbewoners mooi maakt. Maar door toedoen van de mens warmt de Aarde nog sneller op dan we al dachten. Alles wijst erop dat we de opwarming van 1,5 graad al gepasseerd zijn.

Door de uitstoot van broeikasgassen, de vernietiging van de natuur en het gebruik van gif maakt de mensheid de Aarde in rap tempo onleefbaar voor mens en dier. We kunnen het tij keren als we nú andere keuzes maken om de klimaatcrisis en de natuurcrisis het hoofd te bieden. Uiteraard doen we dit op een rechtvaardige manier.

De Partij voor de Dieren zet alles op alles om onze planeet leefbaar te houden.

1.1 Een betere wereld begint in Dordrecht

De beste plek om de wereld te verbeteren is dicht bij huis, in onze eigen gemeente. Dordrecht kan en moet zelf veel doen, maar kan het niet alleen. De gemeente moet zich stevig gaan verzetten tegen de grove nalatigheid van de Rijksoverheid, en druk op haar uitoefenen om klimaatverandering, milieuvervuiling en het verlies van biodiversiteit echt aan te pakken. Dordrecht eist daarbij maximale ondersteuning van de landelijke overheid. Tegelijkertijd nemen we lokaal de nodige maatregelen.

- Dordrecht roept de klimaat- en biodiversiteitscrisis uit. Er komt een ambitieus klimaatplan met bijbehorend budget. Er komen concrete, afrekenbare tussendoelen en we stellen snel bij als die doelen niet gehaald dreigen te worden. Ook wordt er een herstelplan voor de biodiversiteit opgesteld.
- Door nalatigheid van (lokale) overheden wordt het steeds lastiger om onze klimaatdoelen op

tijd te halen. De noodzaak is er echter niet minder om en de tijd dringt. De gevolgen van klimaatverandering zijn lokaal steeds meer zichtbaar. Het beste moment om klimaatdoelen te halen was gisteren. Daarom moet Dordrecht zo snel mogelijk klimaatneutraal zijn, met 2030 als uitgangspunt.

- Er komt een wethouder voor Klimaat & Biodiversiteit. Als wij meedoen in een coalitie, willen wij de wethouder leveren die dit als portefeuille heeft.
- Al het beleid wordt getoetst op duurzaamheid in een duurzaamheidsparagraaf, waarin de gevolgen voor dieren, natuur, milieu en klimaat worden beschreven.
- Dordrecht laat haar duurzaamheidsbeleid jaarlijks extern monitoren en laat zich daartoe certificeren op minimaal niveau 3 van de CO2-prestatieladder, conform ons initiatiefvoorstel uit 2023.
- De gemeente heeft deskundige werknemers in dienst op het gebied van klimaat, biodiversiteit, dierenwelzijn, milieu, natuur en maat-

schappelijk verantwoord inkopen. De kennis hierover wordt actief gedeeld met partners en netwerken van de gemeente.

- Dordrecht eist scherpere wettelijke maatregelen van het Rijk, waaronder strengere uitstoot-eisen voor bedrijven en natuurinclusieve en energiepositieve nieuwbouw. Gemeenten moeten meer mogelijkheden krijgen om vervuilende bedrijven aan te pakken en te weren.
- Het Energieloket wordt uitgebreid tot een expertisecentrum Biodiversiteit en Duurzaamheid, waar inwoners en bedrijven gratis en onafhankelijk advies kunnen vragen.
- Dordrecht ondersteunt huurders die hun woning willen (laten) verduurzamen, onder andere met energiecoaches en -adviseurs. Gemeente en huurder doen dit in onderhandeling met de verhuurder. Wanneer dit nodig is, biedt de gemeente juridische bijstand. Ook verstrekt de gemeente gratis energiescans en worden inwoners en bedrijven in staat gesteld de ecologische voetafdruk te meten. De bekendheid van de huidige (energie-)coaches kan sterk verbeterd worden als aanjager van de energietransitie.
- Iedere wijk heeft een eigen karakter en specifieke uitdagingen. Daarom maakt de gemeente in samenwerking met inwoners en relevante partners per wijk een concreet transitieplan. Hierin staan plannen voor energiebesparing en de opwekking en opslag van duurzame energie en warmte en wordt gekeken hoe de biodiversiteit van de buurt versterkt kan worden.
- De transitie naar een klimaatneutraal Dordrecht geven we samen vorm. De gemeente stelt een burgerberaad in, gelooft en representatief voor inwoners van de gemeente, waarbij inwoners, met ondersteuning van experts en creatievelingen, het gemeentebestuur adviseren over oplossingen om klimaatneutraal te worden. Deelnemers worden hiervoor eerlijk betaald.

1.2 De klimaat- en natuurcrisis eerlijk en in samenhang oplossen

Pas als we durven te denken vanuit het meest kwetsbare – dieren, natuur en milieu – zullen we in staat zijn om de noodzakelijke veranderingen door te voeren die het mogelijk maken

om te blijven leven op deze prachtige planeet. De belangrijkste maatregel om de crises te keren is het verkleinen van onze impact op de planeet. Dit vraagt om een samenhangende en rechtvaardige aanpak: één waarbij klimaatplannen gecombineerd worden met maatregelen voor behoud en herstel van natuur en biodiversiteit. Dat doen we samen met inwoners, organisaties en ondernemers. Zo kunnen we genieten van meer natuur, een fijnere en schonere woonomgeving, en minder uitstoot van verkeer en landbouw. Samen kiezen we voor een groene en sociale toekomst, voor iedereen.

- De gemeente beschermt bestaande bomen en plant daarnaast extra bomen om langdurig CO₂ op te vangen, het liefst in de vorm van bossen.
- De stem van omwonenden en de belangen van natuur, dieren, biodiversiteit en het klimaat worden stevig verankerd in de participatieprocessen bij nieuwe ontwikkelingen.
- Voor alle bouw- en klimaatplannen wordt zo vroeg mogelijk in het proces een natuurtoets uitgevoerd om kansen te benutten en bedreigingen voor aanwezige planten en dieren te voorkomen.
- Bouwplannen krijgen van de gemeente een CO₂-budget tijdens de bouwfasen, wat betekent dat er een limiet wordt gesteld aan de hoeveelheid uit te stoten broeikasgassen.
- De kunstmatige (ondergrondse) opslag van CO₂ is geen duurzame oplossing en vertraagt het daadwerkelijk verminderen van CO₂-uitstoot. Daarom werkt de gemeente hier niet aan mee.
- De Omgevingswet biedt onvoldoende waarborgen voor onder andere dieren, klimaat, milieu, gezondheid en natuur. Daarom krijgen in zowel de omgevingsvisie als het omgevingsplan dierenrechten, het klimaat, de natuur en de biodiversiteit de hoogste prioriteit.
- Ook pleiten we bij het waterschap en grondeigenaren voor hogere waterstanden in veengebieden, zodat er geen broeikasgassen vrijkomen en optimale omstandigheden voor weidevogels worden gecreëerd.

1.3 Klimaatrechtvaardigheid en energiearmoede

De energietransitie en verduurzaming moeten voor iedereen betaalbaar zijn. De lasten en de lasten van de energietransitie gaan we eerlijk verdelen: de grootste vervuilers dragen de zwaarste lasten en de lagere inkomens krijgen de nodige ondersteuning. Inwoners die samen met hun buurt duurzame energie willen opwekken worden ondersteund. En natuurlijk profiteren inwoners mee van de opwek van duurzame energie en zijn ze een belangrijke gesprekspartner in de planvorming.

- Veel inwoners leven nog steeds in energiearmoede, vooral in Wielwijk en Krispijn. Door hoge energiekosten en een laag inkomen hebben veel mensen geen geld om energie-maatregelen te kunnen nemen, zowel in de sociale huur- als vrije sector. Deze inwoners krijgen ondersteuning van de gemeente.
- Huurders worden geholpen hun huizen te verduurzamen door ondersteuning bij het nemen van kleine maatregelen en bij het gebruik van het initiatiefrecht.
- Alle sociale huurwoningen worden goed geïsoleerd en verduurzaamd. Indien nodig krijgen de woningcorporaties daarvoor middelen en bindende doelen voorgeschreven vanuit de gemeente.
- Inwoners die van het gas af zijn gegaan en aangesloten zijn op het warmtenet van HVC worden waar mogelijk gecompenseerd als hun contract duurder blijkt te zijn dan een regulier gascontract. Dordrecht sluit zich aan bij de lobby om de tarieven voor stadswarmte los te koppelen van de gasprijs.
- Dordrecht betreft ondervertegenwoordigde groepen uit de samenleving, zoals jongeren, mensen met een migratieachtergrond en laaggeletterde mensen, in het participatieproces van de energietransitie.
- De vervuiler gaat betalen. Bij gemeentelijke heffingen, onder andere bij de afvalstoffenheffing, hebben inwoners die minder afval aanbieden lagere kosten. Het laten ophalen of wegbrengen van grofvuil wordt gratis tot een bepaalde hoeveelheid.
- Dordrecht heeft lage gemeentelijke lasten. Om de energietransitie rechtvaardig te laten plaatsvinden, wordt de onroerendezaakbe-

lasting verhoogd. Zo kunnen we investeren in het verduurzamen van de huizen met de slechtste energielabels.

- De gemeente pakt de regie om lokaal duurzaam opgewekte energie op te slaan in zoveel mogelijk nikkel- en kobaltvrije buurtbatterijen. Deze energie wordt lokaal eerlijk verdeeld.
- De gemeente stimuleert bewonersinitiatieven voor het duurzaam opwekken van energie en zorgt voor ondersteunend beleid.
- De gezamenlijke aanpak van woningisolatie en het opwekken van duurzame energie heeft voordelen. Zo versnellen we de energietransitie en maken we verduurzaming toegankelijker voor mensen met lagere inkomens.
- Gemeentelijke initiatieven voor duurzame opwek zijn voor ten minste 50% lokaal eigendom, zodat omwonenden delen in de opbrengsten en een stem hebben in hoe en waar de energie wordt opgewekt.

1.4 Besparen, besparen, besparen: minder energiegebruik de hoogste prioriteit

Er zijn veel slecht geïsoleerde woningen in Dordrecht, vooral in wijken als de Binnenstad, Krispijn en Reeland. Hierdoor wordt onnodig veel energie gebruikt om ze te verwarmen. Wat je niet gebruikt, hoeft je ook niet op te wekken. Daarom begint het duurzaamheidsbeleid van Dordrecht bij energiebesparing. Naast technische aanpassingen, zoals betere isolatie, warmtepompen en ledverlichting, kiezen we ervoor om bepaalde dingen niet of minder te gaan doen.

- In 2030 gebruiken huishoudens, bedrijven en organisaties in Dordrecht ten minste 65% minder energie dan in peiljaar 1990. De gemeente stelt hiertoe een ambitieus Actieplan Besparen op met controleerbare tussendoelen waarop kan worden bijgestuurd.
- Alle gebouwen worden goed geïsoleerd. De gemeente zet vol in op voorlichting over en (waar nodig daadwerkelijke) financiële ondersteuning van natuurinclusieve woningisolatie. Daarnaast komt er meer voorlichting over – en eventueel subsidie voor – het koelen van woningen en kantoren door middel van groene daken, groene gevels en zonwering.
- Dordrecht pakt samen met lokale ondernemers energieverspilling aan, zoals lichtvervui-

ling, terrasverwarming en open winkeldeuren. Duurzame alternatieven worden gepromoot.

- De gemeente gaat strenger optreden tegen vervuilende en energieslurpende bedrijven, zoals datacenters. Om de energiebesparingsplicht te handhaven draagt Dordrecht zorg voor voldoende capaciteit bij de omgevingsdienst voor het energie- en milieu-toezicht. We zetten ook in op verduurzaming van de havenindustrie.
- De gemeente wijst maatschappelijke instellingen op de energiebesparingsplicht en ondersteunt hen waar nodig.
- Met vastgoedeigenaren en projectontwikkelaars maken we stevige afspraken die verder gaan dan de geldende wettelijke verplichtingen, zoals over zon-op-dak en isolatie. Bedrijven die meer willen doen dan de wettelijke verplichtingen kunnen op steun van de gemeente rekenen.
- Dordrecht weert bedrijven met een grote broeikasgasuitstoot, zoals de petrochemische industrie, van haar bedrijventerreinen. Uitbreiding van bestaande industrie, zoals Dupont, wordt niet toegestaan.

1.5 Natuurlijk duurzame energie opwekken

Onze energie gaan we duurzaam opwekken, dicht bij huis en met respect voor mens, dier en natuur en zo veel mogelijk samen. Omdat ruimte schaars is en we rekening houden met dieren, natuur en mensen is de opwekking van energie op bepaalde plekken ongewenst. Daarnaast is de capaciteit op het stroomnet beperkt. Wij zetten vol in op fossielvrije energie uit zon en wind, daar waar het kan. Wij hanteren strikte eisen voor duurzaamheid en veiligheid om te bepalen welke vormen van energie-opwek duurzaam en veilig zijn en welke niet.

- Zonnepanelen en groen worden de norm op daken, gevels, geluidswallen en boven parkeerplaatsen. Indien particulieren, VvE's, woningcorporaties en bedrijven dit zelf niet doen, investeert de gemeente hierin door samenwerking met een lokale energiecoöperatie zoals Drechtse Energie of een gemeentelijk energie-investeringsbedrijf.
- Op erfgoed en monumenten is plaatsing van zonnepanelen buiten het zicht mogelijk.

- Er komen geen zonneparken in de natuur. Voor de aanleg van zonnepanelen wordt gebruikgemaakt van een zonneladder, die de volgorde bepaalt van aanleg. Landbouwgrond is niet bedoeld voor zonneweides, maar voor plantaardige voedselproductie en natuurontwikkeling en, als de veehouderij fors krimpt, voor woningbouw.
- Alle nieuwe panden worden energiepositief en wekken meer energie op dan ze gebruiken.
- Er wordt niet geïnvesteerd in warmte- en/of koudnetten die gevoed worden door restwarmte uit de fossiele industrie, bio-industrie of biomassacentrales. We gebruiken duurzame lagetemperatuurbronnen om woningen en andere gebouwen te verwarmen. Naast warmtepompen wordt er geïnvesteerd in warmte- en koudeopslag, bodemwarmte en warmte uit water (aquathermie) of zout (warmtebatterij). Vanzelfsprekend uitsluitend als het veilig kan en het geen ecologische verstoring veroorzaakt.
- Omdat in de binnenstad geen warmtenet aangelegd kan worden, wordt hiervoor een alternatieve duurzame oplossing gezocht.
- Dordrecht stimuleert windenergie op locaties waar mensen, dieren en natuur er geen of weinig hinder van ondervinden, bijvoorbeeld langs de A16 en op de Dordtse Kil. Er komen geen windturbines in de Biesbosch en in gebieden met kwetsbare vogel- of vleermuispopulaties.
- Windturbines worden aangelegd met alle mogelijke en voor de locatie relevante maatregelen om slachtoffers onder vogels en vleermuizen zo veel mogelijk te voorkomen, zoals een stilstandvoorziening en een zwarte wijk.
- Windturbines en zonnepanelen zijn zo duurzaam mogelijk geproduceerd, met zo veel als mogelijk gerecyclede materialen en van duurzame (lokale) leveranciers.
- Het verstoken van bomen is geen oplossing voor het energievraagstuk. Kostbare natuur kappen om te verbranden is niet duurzaam. Ook mestvergisting is niet duurzaam, omdat dit bijdraagt aan de instandhouding van de intensieve veehouderij. We staan de verbranding van hout en de vergisting van mest voor warmte en elektriciteit niet toe. Voor

andere vormen van biomassa komen strenge duurzaamheidscriteria.

- Er komt geen kerncentrale in Dordrecht. Kernenergie is niet de oplossing voor de klimaatcrisis. Kernenergie is duur en veroorzaakt gevaarlijk radioactief afval. Daarnaast duurt het bouwen van een kerncentrale veel te lang en draagt het niet bij aan de energietransitie die nú nodig is.
- Aardwarmte of geothermie kan in bepaalde gevallen een bron van duurzame warmte zijn, maar ook hier gelden de zorgvuldigheidsnormen voor mens, dier en natuur en het voorzorgsbeginsel.
- Netcongestie is een grote uitdaging. Dordrecht draagt bij aan het verzwaken van het net en spaart het groen bij de aanleg van nieuwe hoogspanningsstations en transformatorhuisjes.
- Dordrecht helpt bedrijven en inwoners bij het realiseren van duurzame energiehub's, waar energieproducenten en consumenten samenwerken om energieopwek, -opslag en -verbruik op elkaar af te stemmen.
- Er is grote behoefte aan praktisch geschoolde professionals om de energietransitie mogelijk te maken. Dordrecht werkt samen met lokale mbo-instellingen om (om)scholingstrajecten te ontwerpen en promoten.
- Als mede-eigenaar van een publiek warmtebedrijf blijft Dordrecht sturen op inzet van alleen duurzame warmtebronnen en zo laag mogelijke gebruikskosten voor inwoners. Daarnaast kan Dordrecht investeren in en mede-eigenaar worden van lokale buurnetten om zo deze initiatieven van de grond te krijgen.
- De gemeente wijst in het omgevingsplan wijken aan die overgaan op een duurzame warmtevoorziening en pakt daarin haar regierol.
- De gemeente past standaard het handboek Natuurinclusief Verduurzamen toe in projecten die onder het Dordtse klimaatbeleid vallen conform onze aangenomen motie.

1.6 Goed voorbeeld doet goed volgen

Dordrecht laat zelf zien hoe je duurzaam wordt. Door voorop te lopen inspireert de gemeente inwoners en bedrijven.

**Tijd voor
politieke
klimaat-
verandering!**

Partij voor
de Dieren

KLIMAATJES

KLIMAAT
EINGERT
WATERSCHAP

- Dordrecht verbreekt de (financiële) banden met fossiele bedrijven en spoort andere organisaties aan om hetzelfde te doen.
- De gemeente wordt fossielvrij en verzet zich tegen de eventuele winning van fossiele brandstoffen in de gemeente, zoals schaliegas.
- Elk jaar verkleint de gemeente haar ecologische voetafdruk. Zij gaat onder andere fors minder energie gebruiken, erkent het belang van de eiwittransitie en maakt plantaardig voedsel de norm.
- Bij de aanbesteding en inkoop van producten en diensten en bij het verlenen van subsidies worden harde duurzaamheidseisen gesteld aan bijvoorbeeld CO₂-uitstoot, biodiversiteit, gifgebruik, dierenwelzijn, fairtradehandel, goede arbeidsomstandigheden en circulaire en lokale economie. Ons aangenomen voorstel om PFAS-vrij in te kopen wordt hierin meegenomen. Hierover wordt jaarlijks gerapporteerd.
- De ambitie is om alle gemeentelijke gebouwen in 2030 klimaatneutraal, natuurinclusief en fossielvrij te maken. Hierin wordt flink geïnvesteerd.
- Medewerkers van de gemeente, inclusief de raad en het college, worden gestimuleerd om op de fiets of met het openbaar vervoer naar het werk te komen of thuis te werken. Zakelijke reizen die binnen twaalf uur afgelegd kunnen worden, gaan per trein of duurzaam alternatief.
- Dordrecht staat toe dat iedere ambtenaar voor wie dat gezien de werkzaamheden mogelijk is, in ieder geval 40% van de werkdag thuiswerkt.
- De gemeente is transparant over de CO₂-uitstoot en -besparing van de eigen gemeentelijke organisatie en van het geheel van huishoudens, bedrijven en organisaties op haar grondgebied. Ze rapporteert de vooruitgang jaarlijks in een duidelijke en openbare CO₂-boekhouding en laat deze extern toetsen, conform ons initiatiefvoorstel over de CO₂-prestatieladder.
- De gemeente gaat investeren in een gemeentelijk klimaatfonds. Inwoners en bedrijven kunnen eenvoudig klimaatmaatregelen treffen die betaald worden uit het fonds. De kosten worden dus voorgefinancierd en indien nodig

gesubsidieerd. Het fonds wordt revolverend: terugbetaalde leningen (bijvoorbeeld uit lagere energielasten) worden opnieuw geïnvesteerd.

1.7 Meer weten?

- <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2811131>
- https://parlementenwetenschap.nl/wp-content/uploads/2021/09/210819_Samenvatting_wetenschapstoets_klimaatbeleid.pdf
- <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/resources/spm-headline-statements>
- <https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/hoe-dicht-zitten-we-al-bij-1-5-graden-opwarming>
- <https://www.movisie.nl/sociale-energietransitie-klimaatrechtvaardigheid>
- <https://centerclimatejustice.universityofcalifornia.edu/what-is-climate-justice/>
- <https://gofossilfree.org/nl/>
- <https://www.tudelft.nl/stories/articles/energyhubs>

2

DIEREN- RECHTEN

Behoeften en wensen
van dieren voorop

DIERENRECHTEN

In Dordrecht wonen meer dieren dan mensen, maar toch krijgen ze veel te weinig aandacht in gemeentelijke plannen of beleid. De Partij voor de Dieren wil dat dieren hier een fijne plek hebben om te leven en hun natuurlijke gedrag kunnen uitoefenen, of dat nu in vrijheid is, bij mensen thuis of in gevangenschap. Want dieren hebben net als mensen een eigen waarde en bijbehorende rechten.

2.1 Dieren in gemeentelijk beleid

In gemeentelijk beleid worden dieren vaak vergeten. Mensen denken te vaak aan hun eigen belangen op korte termijn en staan niet altijd stil bij de gevolgen van hun keuzes voor dieren. Ook in beleidsplannen zien we dat. Belangen van dieren worden niet goed meegewogen in beslissingen van de gemeente. Dordrecht moet juist een voortrekkersrol spelen bij de bewustwording over en gedragsverandering in de omgang met dieren.

- Er komt een wethouder voor Dierenrechten & Dierenwelzijn. Als de Partij voor de Dieren in de coalitie komt, willen wij de wethouder hiervoor leveren.
- Dordrecht zorgt voor een vooruitstrevend dierenbeleid dat de intrinsieke waarde van dieren als uitgangspunt neemt en het gebruik van dieren ten behoeve van commercieel gewin en/of vermaak van de mens tegengaat. Dit wordt vastgelegd in een Nota Dieren waarbij jaarlijks over de voortgang wordt gerapporteerd en die jaarlijks wordt geactualiseerd. Voor de uitvoering van dit beleid stelt de gemeente toereikend budget en menskracht beschikbaar.
- Dierenrechten en dierenwelzijn worden standaardonderdelen op alle beleidsterreinen: van bouwplannen tot zorg en van financiën tot onderwijs.
- De gemeente consulteert bij vragen of problemen rond dierenrechten altijd ten minste één

maar het liefst meerdere dierenrechtenorganisaties en/of dierenwelzijnsorganisaties.

- Dordrecht geeft het goede voorbeeld door in de eigen organisatie te kiezen voor plantaardige en dierproefvrije producten.
- Dierenhulporganisaties, zoals Dierenzorgcentrum Louterbloemen, doen onmisbaar werk en de gemeente heeft een wettelijke zorgplicht voor in vrijheid levende dieren. Dordrecht zorgt voor een ruimhartig en toereikend budget voor het vervoer, de verzorging en de opvang van zwerfdieren en in vrijheid levende dieren die ziek of gewond zijn.
- Dierenopvangen die niet bij een overkoepelende organisatie zijn aangesloten of die zich specialiseren in een bepaalde diersoort, zoals de Vogelklas Karel Schot, worden proactief in dit beleid meegenomen.

2.2 Ook dieren willen prettig leven

Dordrecht is medeverantwoordelijk voor de bescherming van alle dieren binnen de gemeentegrenzen: denk aan onder meer huisdieren, landbouwdieren en in vrijheid levende dieren. De opvang van zwerfdieren is bovendien een wettelijke taak van de gemeente. Zoals mensen graag in veiligheid willen leven, willen dieren dat ook.

- Handhaving op dierenwelzijn en de signalering van dierenmishandeling en -verwaarlozing worden verbeterd. Dit doen we onder andere door het stimuleren van een

goede samenwerking tussen gemeentelijke toezichthouders, NVWA, hulpverleners, dierenarts en de dierenambulance, de politie, de omgevingsdienst en de brandweer.

- Toezicht, handhaving en vervolging bij dierenrechten-, natuur- en milieuzaken staan standaard op de agenda in het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie.
- Het vuurwerkverbod, dat naar verwachting vanaf de jaarwisseling 2026/2027 ingaat, wordt adequaat gehandhaafd.
- Dordrecht wil af van de inzet van politiepaarden en -honden en werkt samen met de politie om hiervoor diervrije alternatieven te vinden.
- Bestaande organisaties die proefdieren gebruiken worden gestimuleerd om over te schakelen naar proefdiervrije alternatieven.
- Veiligheid van mens en dier staat onder druk door de klimaatcrisis. In Dordrecht is er een reëel risico dat waterkeringen overstromen of dijken zelfs doorbreken bij hoge waterstanden. Dordrecht speelt in op deze risico's en maakt veiligheidsprotocollen en hitteplannen voor mens en dier.
- Het redden van dieren krijgt een vaste plaats in draaiboeken van hulpdiensten en in rampenplannen. Professionele dierenhulpverleners worden hier structureel bij betrokken.
- Er komt een hitteplan voor gehouden dieren met maatregelen om hittestress te voorkomen, zoals het plaatsen van schuilgelegenheden. In geval van nood, zoals bij wateroverlast, worden zowel mensen als dieren geëvacueerd. Gezelschapsdieren mogen mee naar de opvanglocatie.
- In het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie is er oog voor dierenwelzijn. Dierenmishandeling wordt actief opgespoord en tegengegaan.
- De gemeente heeft aandacht voor het voorkomen van stalbranden door het nemen van preventieve maatregelen zoals bijvoorbeeld het verplichten van een sprinkler installatie. We vragen de veiligheidsregio om te controleren op brandveiligheid.

2.3 Stop de dierenindustrie

Het fokken, gebruiken en doden van dieren in de veehouderij is onethisch en onhoudbaar. Er

worden zo ontzettend veel dieren gehouden voor vlees, vis, zuivel en eieren dat geen milieu-, natuur- of dierenwelzijnsmaatregel is opgewassen tegen alle problemen die dit met zich meebrengt. De Partij voor de Dieren wil dat dieren bevrijd worden uit de voedselketen. Zolang dat nog niet het geval is, moet hun leed zo veel mogelijk beperkt worden. Daarom moet er zo snel mogelijk een einde komen aan de vee-industrie.

Hoewel de meeste bevoegdheden bij Rijk en provincies liggen, kan Dordrecht gelukkig wel wat doen. Waar de vee-industrie stopt, kan een nieuwe bestemming komen, zoals natuur, wonen en/of natuurinclusieve landbouw.

- Dordrecht heeft een duidelijke visie op landbouw, met als belangrijke doelen minder veehouderij en omschakeling naar plantaardige en natuurinclusieve akkerbouw om mensen mee te voeden.
- De gemeente bevordert dat dieren hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen, onder andere door vrije uitloop naar buiten. Schuilmogelijkheden tegen weersomstandigheden worden verplicht.
- Dordrecht staat vestiging en uitbreiding van veehouderijen en slachterijen niet toe en faciliteert op geen enkele wijze de instandhouding van deze industrie.
- Dordrecht pleit voor strengere eisen op het gebied van brandveiligheid, stank- en geluidsoverlast van stallen en andere bedrijven waar dieren bedrijfsmatig worden gehouden. Maatregelen mogen niet ten koste gaan van het welzijn van dieren.
- Dordrecht stimuleert veehouders om te stoppen of de bedrijfsvoering drastisch aan te passen, bijvoorbeeld door over te schakelen naar natuurvriendelijke en plantaardige landbouw.
- De gemeente bevordert weidegang voor alle dieren (onder meer koeien, varkens, kippen, schapen, geiten), verplicht beschutting in weilanden en ziet erop toe dat gehouden dieren hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen. Handhaving is essentieel.
- In Dordrecht komen geen vis- en insectenkwekerijen.

- In de Biesbosch vormen de vele miljoenen honingbijen, afkomstig uit ruim 2.000 bijenkasten, een te sterke concurrentie voor wilde bijen. De gemeente verbiedt het houden van honingbijen op openbare grond, beperkt elders het aantal honingbijenvolken via een vergunningsplicht en informeert inwoners over de ecologische en diervriendelijke bezwaren van bijenteelt.
- Mestverwerkingsinstallaties zijn niet langer toegestaan, omdat deze dure installaties de noodzaak tot het houden van veel dieren in stand houden en ook lang niet zo duurzaam zijn als men beweert.
- Dordrecht stelt strikte dierenwelzijnseisen aan organisaties die schapen, geiten, runderen en andere dieren inzetten voor begrazing en gaat geen nieuwe samenwerking hiertoe aan waar dieren geen natuurlijk (trek)gedrag kunnen vertonen. Dordrecht werkt niet samen met begrazingsorganisaties die producten verkopen die afkomstig zijn van hun dieren.
- Op pachtgronden is geen ruimte voor veehouderij en de gemeente neemt dit in nieuwe contracten als voorwaarde op.

2.4 Respect en zorg voor vrije dieren

Dordrecht heeft niet alleen menselijke inwoners, maar ook dierlijke inwoners die in het wild, beter gezegd, in vrijheid, leven. Ook voor hen is de gemeente verantwoordelijk. Toch wordt hun leefgebied ingeperkt en worden ze verjaagd of bejaagd. Jagers en hengelaars verstoren het evenwicht in de natuur en veroorzaken dierenleed. De Partij voor de Dieren wil dat dieren die in vrijheid leven met rust gelaten worden.

- Dordrecht verbiedt de jacht op grond in gemeentelijk bezit en ontmoedigt jacht binnen het gehele grondgebied van de gemeente. Om illegale jacht en stroperij aan te pakken worden de regels streng gehandhaafd.
- De gemeente gaat onderbouwd in bezwaar en desnoods in beroep tegen faunabeheerplannen die jacht op gemeentelijk grondgebied toelaten. Hiertoe neemt de gemeente gespecialiseerde juristen in dienst.
- Dordrecht stopt met het betrekken van de wildbeheereenheid bij het opstellen van haar dierenwelzijnsbeleid.

- Hengelen wordt verboden in gemeentelijke wateren. Zolang er nog wel gehengeld wordt, komen er hengelvrije gebieden en heeft het welzijn van vissen bij alle hengelaars prominente aandacht. Zo komt er een verbod op weerhaken, vislood en leefnetten en mogen hengelaars nog maar één hengel per persoon gebruiken.
- Dordrecht lobbyt bij het Rijk om de beroepsvisserij in de Biesbosch een halt toe te roepen.
- Hengelaars worden ontmoedigd vislessen te geven op scholen. Met een publiekscampagne verspreidt de gemeente informatie over het dierenleed dat door hengelen wordt veroorzaakt.
- Wolven vormen een verrijking van de natuur in Nederland en dragen bij aan een grotere biodiversiteit. Afschieten of de inzet van paintballgeweren is geen optie. Dordrecht bereidt zich voor op de komst van de wolf. De gemeente geeft goede voorlichting over het belang van de wolf aan onder meer burgers, ondernemers en scholen.
- Schapenhouders en boeren krijgen voorlichting over het beschermen van hun dieren. De gemeente ziet met provincie en NVWA toe op deugdelijke bescherming voor schapen. Voor preventie is subsidie beschikbaar.
- Dordrecht geeft voorlichting over de waarde van in vrijheid levende dieren en over hun natuurlijke gedrag.
- De gemeente draagt bij aan het verbinden en uitbreiden van leefgebieden van in vrijheid levende dieren, denk aan ecologische verbindingszones. Bij drukke wegen zorgt de gemeente voor de aanleg van groenstroken, ecoducten, veilige oversteekplaatsen voor dieren en gaat de maximumsnelheid omlaag. Om aanrijdingen met reeën te voorkomen past de gemeente Dordrecht de maatregelen uit de 'Leidraad verminderen aanrijdingen reeën' toe.
- Ingrepen in en herinrichtingen van de openbare ruimte versterken de biodiversiteit: meer groen, insectenhôtels, watervoorzieningen en nestgelegenheden en -kasten voor vogels. Straten, putten en duikers worden amfibievriendelijk ingericht. De gemeente voert een biodivers maaibeeld en plant voldoende inheemse voedsel- en waardplanten aan.

- Werkzaamheden in het groen, zoals maaien, kappen, snoeien, rietsnijden en het uitbaggeren van sloten vinden alleen plaats wanneer dieren niet verstoord of gedood worden en in geen geval tijdens de broed-, paar- en zoogtijd of tijdens de winterrust van dieren. Daarnaast wordt er gekeken naar een moment dat zo gunstig mogelijk is voor de biodiversiteit.
- Oevers worden natuurlijk aangelegd. Als dat niet mogelijk is worden, zoals beschreven in onze aangenomen motie, bij kades en oevers voorzieningen getroffen zodat te water geraakte dieren een kans hebben om aan de kant te komen, zoals trapjes, vlonders of touwen.
- Dordrecht informeert en stimuleert burgers om 'egelsnelwegen' te realiseren door een gat in hun erfafscheiding te maken waardoor egels vrij in en uit tuinen kunnen lopen.
- Waar mogelijk accepteren we de overlast die mensen ervaren van dieren. In een bosgebied of park is het bijvoorbeeld vaak mogelijk een wespennest te vermijden en daarom laten we deze dan ongemoeid. Als het wespennest niet veilig kan blijven zitten, wordt het op een diervriendelijke manier verplaatst.
- Dordrecht zet in op het voorkómen van ervaren overlast door dieren. Daarom komen er bijvoorbeeld nestkasten en gevarieerd groen om de natuurlijke vijanden van onder meer de eikenprocessierups aan te trekken, komt er een voederverbod in de openbare ruimte (met een uitzondering voor organisaties die dieren in nood helpen) en worden, waar nodig, ondoordringbare heggen geplant of rasters geplaatst om dieren te weren bij wegen en in de bebouwde kom.
- Omdat afval dieren aantrekt, worden zwerfafval en bijplaatsingen actief bestreden, om populaties muizen en ratten klein te houden. De gemeente zet in op preventie. Klemmen, vallen en andere vang- of dodingsmethoden worden niet langer gebruikt. De afschuwelijke rattenstampers die in Crabbhof in het riool zijn geplaatst, worden zo snel mogelijk buiten werking gesteld.
- Stadsduiven zijn dieren die hulp nodig kunnen hebben. Dordrecht doodt geen duiven, maar zorgt voor ze, onder meer door stringfoot, of

draadvoet te voorkomen en duiventillen te plaatsen.

- Dordrecht gebruikt zelf geen gif en bestrijdingsmiddelen en ontmoedigt gebruik ervan door bedrijven en inwoners vanwege het zeer negatieve effect op natuur, biodiversiteit, dierenwelzijn en menselijke gezondheid. Ook het gebruik van nematoden en bacteriepreparaten wordt ontmoedigd, aangezien deze een negatief effect hebben op bestuivers, vlinders en andere insecten.
- Dordrecht heeft een aanpak voor de preventie van dierziekten. Ze werkt samen met andere overheden en deskundigen om de verspreiding van dierziekten te voorkomen en past het voorzorgsbeginsel toe.
- Dordrecht is uiterst terughoudend in het verlichten van parken en natuurgebieden en bij het aan laten van verlichting in en aan gebouwen. Donkerte is een groot goed. De openbare ruimte kan vaak met veel minder verlichting af.
- Indien verlichting echt noodzakelijk is, kiest Dordrecht voor de optie die het minst storend is voor vleermuizen, vogels en insecten en voor de rust in natuurgebieden. Groen en water worden niet direct aangelicht en lampen stralen geen licht naar boven uit.

2.5 Zorg voor huisdieren

In bijna de helft van de huishoudens woont minstens één gezelschapsdier. Vele ontvangen liefdevolle verzorging, maar soms ontbreekt het mensen aan kennis over goede huisvesting of het natuurlijke gedrag van hun huisdieren, of raken mensen in financiële problemen waardoor zij minder goed in staat zijn om voor hun gezelschapsdier te zorgen. Ook beginnen mensen te vaak aan huisdieren zonder er goed over na te denken. De Partij voor de Dieren vindt dat Dordrecht een gedegen huisdierenbeleid moet voeren.

- Dordrecht geeft duidelijke informatie over het in huis nemen, omgang, verzorging en huisvesting van huisdieren. Dit gebeurt bijvoorbeeld via de gemeentelijke website, in buurthuizen en via voorlichtingsprogramma's op scholen. De gemeente wijst ook op de voorkeursoptie van adopteren uit een asiel.

- Dordrecht moedigt dierenwinkels en tuincentra aan om te stoppen met de verkoop van dieren. Klanten worden eventueel doorverwezen naar een opvangcentrum in de buurt om een dier te adopteren.
- De gemeente ziet streng toe op het al verboden dumpen van dieren zoals kippen, konijnen en schildpadden. Bijvoorbeeld door het plaatsen van borden op en rond de plekken waar dit gebeurt. Ook communiceert de gemeente via eigen kanalen waar dieren

- naartoe gebracht kunnen worden, mocht dat nodig zijn.
- Dordrecht zorgt voor gedumpte dieren en werkt samen met dierenopvangcentra aan herplaatsing.
- Dordrecht ondersteunt mensen met een krappe beurs met een tegemoetkoming bij noodzakelijke dierenartskosten, waaronder castratie en chippen. Ook steunt de gemeente initiatieven als een dierenvoedselbank en een huisdierenopvang voor mensen die tijdelijk niet voor hun huisdier kunnen zorgen.
- Zodra dit wettelijk mogelijk is, komt er een chipplicht voor katten. Dordrecht ondersteunt projecten waarbij verwilderde katten worden gecastreerd of gesteriliseerd.
- De gemeente geeft in samenwerking met dierenartsen voorlichting aan inwoners over het gebruik van antivlooiengif voor huisdieren. Antivlooiengif heeft grote gevolgen voor de lokale biodiversiteit, bijvoorbeeld doordat vogeljongen sterven omdat nesten worden gebouwd met plukken vacht van huisdieren.
- Er komen voldoende veilige uitlaatplekken en losloopgebieden voor honden. Bij het aanwijzen van locaties wordt rekening gehouden met de natuurwaarden van het gebied. Ons aangenomen voorstel om op de Tolbrugkamp een hondenlosloopveld voor de Binnenstad aan te leggen, wordt voortvarend uitgevoerd. Waar honden een gevaar vormen voor het welzijn van in vrijheid levende dieren worden geen losloopplekken toegestaan. Fietzers en wandelaars worden er nadrukkelijk op gewezen dat zij in losloopgebieden loslopende honden kunnen tegenkomen, zoals op de Wantijdijk.

- De hondenbelasting wordt niet opnieuw ingevoerd. Zolang er hondenbelasting geheven wordt, gaan de opbrengsten uitsluitend naar hondenfaciliteiten en wordt deze belasting niet meer gebruikt voor de algemene begroting.
- Dordrecht is uiterst alert op signalen van mogelijke malafide puppyhandelaren of broedfokkers en komt in actie tegen dit soort praktijken.
- De gemeente neemt in het omgevingsplan op dat zij geen nieuw te vestigen bedrijfsmatige fokkers van huisdieren toestaat. Dierenopvang wordt, binnen de kaders voor bedrijfsmatig dieren houden, wel toegestaan.

2.6 Geen vermaak ten koste van dieren

Dieren zijn levende wezens, geen hebbelingen of productiemiddelen. De Partij voor de Dieren wil dat er een einde komt aan het gebruik en doden van dieren omwille van vermaak, traditie of mode.

- Dordrecht faciliteert, subsidieert en organiseert geen activiteiten met levende dieren.
- Evenementen waarbij dieren worden verkocht of tentoongesteld, zoals paardenmarkten, circussen en (roof)vogelshows, worden verboden zodra dit wettelijk mogelijk is. Tot die tijd voert Dordrecht een ontmoedigingsbeleid met een vergunningsplicht.
- Op markten, beurzen en evenementen worden geen levende dieren verkocht.
- Het gemeentebestuur roept ondernemers op om te stoppen met de verkoop van bont, angora- en merinowol, kasjmier (geitenvacht), dons, zijde, kangoeroeleer en dergelijke.
- Dordrecht geeft geen vergunningen uit voor dierentuinen. Er komt geen Zorg Zoo Dordrecht.
- Ook kinderboerderijen en dierenweides informeren bezoekers over de verantwoordelijkheden die horen bij de adoptie of het in huis nemen van een gezelschapsdier. Zij richten zich ook op voorlichting en educatie over het natuurlijke gedrag van de dieren die daar leven en over de manier waarop dierlijke eiwitten worden geproduceerd.
- Kinderboerderijen, zoals Stadsboerderij Weizigt en Dierenweide Wantijpark, stoppen met fokken en slachten en nemen alleen

nieuwe dieren als zij opvang nodig hebben. Dordrecht stelt hoge eisen aan het welzijn van dieren op kinderboerderijen die moeten voldoen aan het Kinderboerderijenbesluit. Dit Kinderboerderijenbesluit geeft een leidraad over de manier waarop dieren hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen. Bestaande kinderboerderijen moeten gericht zijn op opvang en voorlichting/educatie, niet op vermaak.

- De bok in de hertenkamp in Park Merwestein wordt volgens de gemeente iedere drie jaar “afgemaakt” en vervangen door een nieuw exemplaar. Ook oude hinds en jonge bokjes worden afgevoerd. Dordrecht faseert deze hertenkamp uit, omdat de damherten op deze plek hun natuurlijk gedrag niet kunnen vertonen. De dieren worden hierbij niet gedood. Het welzijn van de herten komt voorop te staan, niet het uitzicht van voorbijgangers.
- Dieronvriendelijk vermaak zoals circussen met dieren, levende kerststallen, mobiele kinderboerderijen, kuikentjes knuffelen in het Duurzaamheidscentrum Weizigt met Pasen, en de door paarden getrokken pompwagen bij Dordt in Stoom wordt verboden.
- De voliëre in Park Merwestein wordt ontmanteld.

2.7 Meer weten?

- <https://www.theguardian.com/world/2023/may/21/philosopher-peter-singer-theres-no-reason-to-say-humans-have-more-worth-or-moral-status-than-animals>
- <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/dieren-rechten-en-mensenrechten>
- <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/gevolgen-klimaatverandering>
- <https://www.dierenbescherming.nl/werkzaamheden/dierenbeleid-beinvloeden/dossiers/wolven>
- https://www.kad.nl/assets/uploads/2024/12/Bouwstenen-preventie-in-de-gemeente-versie-2.0_2024-06-06.pdf
- <https://www.stringfootpigeon.com/>
- <https://www.vlinderstichting.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/195-gemeenten-gebruiken-schadelijke-bestrijdingsmiddelen-tegen-eikenprocessierups>
- <https://www.rivm.nl/ziek-door-dier/besmettingsroutes/huisdieren>

- <https://www.dierenbescherming.nl/actueel/chipplicht-voor-huiskatten-in-2026>
- <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/anti-vlooiengif-schadelijk-voor-vogels>
- <https://www.diervriendelijkekinderboerderijen.nl/kinderboerderijenbesluit/>
- <https://www.staatsbosbeheer.nl/wat-we-doen/nieuws/2025/05/honingbijen-bedreigen-wilde-bijen>

3

NATUUR EN BIODIVER- SITEIT

**Radicaal kiezen
voor groen**

NATUUR EN BIODIVERSITEIT

Natuur is van levensbelang. Intensieve veehouderijen, bebouwing, wegen, recreatie en andere belangen van de mens nemen heel veel ruimte in. Hierdoor is er steeds minder ruimte voor dieren, bomen en planten in Dordrecht. De groene omgeving in en om Dordrecht houdt onze omgeving leefbaar; ze houdt water vast, gaat hittestress tegen, zuivert de lucht en biedt een thuis aan vele soorten planten en dieren. Zo heeft de natuur een eigen bestaansrecht. Daarom gaan we radicaal vergroenen. Want een groen Dordrecht is de beste garantie voor een gezond, gelukkig en toekomstbestendig Dordrecht.

3.1 Koester onze natuur!

De Partij voor de Dieren wil meer ruimte voor natuur en biodiversiteit. Helaas is de realiteit te vaak anders. De natuur en het klimaat, de basis van ons bestaan, zijn kwetsbaar. De toekomst van onze Aarde staat op het spel. We kunnen niet zonder de natuur en daarom nemen we als gemeente maatregelen om onze natuur te beschermen.

- We zorgen voor meer natuur in en om Dordrecht. Verbindingen tussen groene gebieden binnen het woongebied en het groene buitengebied worden aangelegd, versterkt en beschermd. Zo wordt de natuur robuust en kunnen kwetsbare ecosystemen zich herstellen.
- De Noord-Bovenpolder wordt, net als de Hel- en Zuilespolder, deel van het getijdengebied om de Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch beter te verbinden.
- Het Zuidplaatje wordt bestemd voor de natuur, niet voor veeteelt. De Nieuwe Merwede krijgt hier de ruimte.
- Bescherming van bestaande natuurwaarden is noodzakelijk om Dordrecht ecologisch waardevol te houden. In natuurgebieden staat de natuur op de eerste plaats en kan

de natuur haar gang gaan. Bebouwing wordt niet toegestaan in natuurgebieden. In Natura 2000-gebied komen geen extra (recreatieve) paden of steigers.

- De gemeente komt met een natuurverordening. Daarin worden ecologische 'hotspots' benoemd die worden beschermd bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Dordrecht stelt een ecologische groen-blauwe hoofdstructuur vast en deze wordt vastgelegd in en beschermd door gemeentelijk beleid.
- De natuur verdient een stem en een eigen plek aan de onderhandelingstafel. We erkennen de principes van rechten van de natuur en in Dordrecht erkennen wij, net als op plekken in andere landen, die eigen rechten. Door een expert aan te wijzen als voogd vertegenwoordigt deze de stem van de natuur en alle daarin levende wezens.
- Dordrecht erkent ecocide – de grootschalige schade, vernietiging of het verlies van natuur en ecosystemen – en zet zich in om dit binnen haar grondgebied te voorkomen. Dordrecht ondertekent daarom het Stop Ecocide Manifest.

- Er worden geen versturende activiteiten, zoals evenementen, gepland in of nabij natuurgebieden.
- Het is belangrijk dat mensen de natuur leren kennen en waarderen. Recreatie en toerisme mogen nooit ten koste gaan van de natuur zelf. Er wordt beter gehandhaafd op mensvrije zones in de Biesbosch. Dier en natuur hebben ook rust en beschermgebieden nodig. De natuur moet zich kunnen herstellen en ontwikkelen.
- De Biesbosch is geen decor voor gemeentelijke verdienmodellen. Het Biesboschcentrum krijgt voldoende middelen om voort te blijven bestaan zonder afhankelijk te zijn van betaalde recreatie in de natuur.
- De gemeente kan bepaalde natuurgebieden en parkdelen in samenspraak met de beheerders van het gebied (tijdelijk) afsluiten voor bezoekers, ten behoeve van natuur, dieren en ecologie.
- Dieren hebben het recht om hun natuurlijke gedrag te vertonen. Soms overlapt het leefgebied van in vrijheid levende dieren met het leefgebied van mensen. Als mensen daar hinder van ervaren, mogen de dieren daar niet de dupe van zijn. We kiezen voor preventie, door menselijk gedrag aan te passen via communicatie en door te zoeken naar oplossingen in de ecologie, door de natuurlijke balans te herstellen en ruimte te geven aan natuurlijke vijanden. Er wordt geen gebruik gemaakt van gif of middelen die de ecologie verstoren.
- De handhaving op schade aan bomen bij werkzaamheden en in de openbare ruimte wordt versterkt en boa's letten hier actief op tijdens hun reguliere surveillance.
- Onze natuurgebieden staan onder zware druk, onder andere doordat er veel te veel stikstof in de natuur terecht komt. De gemeente draagt bij aan stikstofreductie, bijvoorbeeld door maatregelen te nemen tegen vervuilende sectoren, zoals verkeer en vee-industrie. Dordrecht blijft lobbyen om de snelheid op de N3 te verlagen naar 80 kilometer per uur.

3.2 Groen: met het oog op morgen

Ons groen is ons dierbaar! Daarom moeten we inzetten op groen in de gemeente. Dit betekent aan de ene kant dat we groen moeten behouden – kappen met kappen – en

aan de andere kant dat er meer groen moet worden toegevoegd. Het realiseren van een klimaatbestendige begroeiing met onder meer inheemse bomen, planten en struiken is keihard nodig.

- De gemeente gebruikt inheemse en klimaatbestendige biologische zaden, bloemen en planten die worden geselecteerd op hun bijdrage aan de biodiversiteit. Dordrecht kiest hierbij voor een variatie aan soorten op elke locatie.
- Dordrecht biedt een voedingsbodem aan inheemse planten door ecologisch maaibeleid. Waar nodig plant en zaait de gemeente biologische en inheemse planten in het openbaar groen om zo de biodiversiteit en de ecologie te versterken. Het aanbod aan en de diversiteit van voedsel voor insecten, zoals wilde bijen, hommels en vlinders, in het openbaar groen worden hierdoor vergroot.
- Waar mogelijk kiest de gemeente voor inheemse zaailingen uit eigen groengebieden en maakt ze gebruik van bomenhubs of plantenhubs, oftewel een uitruilplek voor tweedekans planten en zaailingen. De gemeente begint, al dan niet met lokale onderwijsinstellingen, met het kweken van inheemse, biologische bloemen, bomen en heesters.
- Er komt een plan voor de ecologische verbindingen van het buitengebied naar de bebouwde omgeving. Daarnaast wordt er gebruikgemaakt van faunapassages, onder meer onder de N3 en het spoor, waardoor dieren zich beter kunnen verplaatsen.
- Het 'Stadspark XXL' wordt geen veredelde woonwijk. We blijven ons verzetten tegen woningbouw in het nieuwe stadspark.
- Kappen met kappen! We scherpen criteria voor kapvergunningen flink aan. Zowel voor particuliere als gemeentelijke bomen. Een vergunning wordt ook vereist voor de kap van (middel)grote bomen binnen de bebouwde kom die niet op de bomenlijst staan.
- Conform ons aangenomen voorstel komt er een herplantplicht voor te kappen bomen en een bomenfonds. Er wordt toegezien op de naleving daarvan.
- Bestaande bomen krijgen de ruimte en de juiste verzorging om te groeien en oud te

worden. Wortelopdrukproblematiek wordt in beginsel opgelost zonder bomen te kappen. Waar de boom niet kan blijven bestaan, wordt gekozen voor compensatie naar boomkroon-volume en ecologische waarde.

- In kapvergunningen wordt niet alleen gekeken naar de boom, maar ook naar het effect van de kap op de wijk, natuur en ecologie waar de boom deel van uitmaakt.
- De heffing voor kapvergunningen wordt minstens kostendekkend. Wie meer bomen wil kappen, gaat meer betalen. Ons aangenomen voorstel hierover wordt uitgevoerd.
- Bomen worden opgenomen in de gemeentelijke omgevingsplannen en ander gemeentelijk beleid. Het behoud van bomen is hierbij het uitgangspunt.
- De gemeente spant zich in om oude populieren en zieke kastanjes, essen en iepen voor de kettingzaag te behoeden. Vatbare iepen worden ingeënt tegen de iepenziekte.
- Bomen worden herplant daar waar het past bij de bodem. Daar waar een boom niet gezond kan groeien komen heggen, struiken en ondergroei die het ecosysteem versterken.

3.3 Een gifvrije gemeente

Landbouwgif zorgt ervoor dat veel insecten sterven. De hoeveelheid vliegende insecten in Nederland is in de afgelopen decennia ontzettend afgenomen. Een voorbeeld: de populatie dagvlinders is in de laatste dertig jaar gehalveerd. Door geen gif te gebruiken dragen wij bij aan een gezondere bodem, betere waterkwaliteit en de gezondheid van mensen, dieren en ecosystemen. Zo krijgen insecten de kans om te overleven en is groen beter bestand tegen wisselende weersinvloeden.

- Dordrecht gebruikt alle wettelijke middelen om de verkoop en het gebruik van gif (chemische pesticiden zoals herbiciden, insecticiden en fungiciden) tegen te gaan. Ze geeft voorlichting aan inwoners en bedrijven. Hierin geeft Dordrecht zelf het goede voorbeeld door geen gif te gebruiken en alleen biologische planten en bloemen te kopen.
- Dordrecht maakt geen gebruik van nematoden of bacteriepreparaten, aangezien die

zeer schadelijk zijn voor andere levende organismen.

- Boeren, landeigenaren, ondernemers en inwoners worden ondersteund bij de omslag naar gifvrij, onder andere door deskundigheidsbevordering en overeenkomsten. Teelt waarbij veel gif wordt gebruikt, zoals bij gangbare bloembollen, wordt verboden zodra dit wettelijk mogelijk is.
- Volkstuinen, voedselbossen en wijktuinen op grond van de gemeente worden ook gifvrij en gebruiken geen kunstmest.
- De gemeente wijst wijken en gebieden aan die gifvrij moeten zijn – zoals natuurgebieden of het gebied rond scholen, ziekenhuizen en verzorgingstehuizen – en legt dit vast in het omgevingsplan.

3.4 Biodiversiteit creëren door ecologisch te beheren

Via groenbeheer en onderhoud heeft de gemeente veel invloed op de lokale biodiversiteit en ecologie. Gelukkig groeit de bewustwording, maar nog te vaak geven financiële afwegingen de doorslag bij aanbestedingen en de gekozen beheersvormen. Dat kan en moet beter!

Als we nu rekening houden met de biodiversiteit, het bodemleven, de waterkwaliteit, de dieren, klimaatverandering en het milieu, creëren we een toekomst voor iedereen in Dordrecht.

- Dordrecht beheert het openbaar groen op ecologische wijze. De gemeente zorgt ervoor dat uitvoerders van het groenonderhoud in het bezit zijn van specifieke kennis voor ecologisch beheer, zodat voorkomen wordt dat dieren en natuur slachtoffer worden. Het belang van het ecosysteem staat voorop. Situaties waar de natuur of dieren toch slachtoffer zijn, worden grondig geëvalueerd.
- Bij het beheer van de openbare ruimte streven we naar een ecologische balans. Geen strakgemaakte berm, maar bloemrijke biodiverse groenstroken met inheemse planten die ook leefgebied voor insecten zijn. We bieden ruimte aan stoeplantjes en bloeiende bloemen en houden boomspiegels groen en natuurlijk.

- Dordrecht geeft ruimte aan spontane natuur en stedelijke herwildering. Onkruid bestaat niet: stoepplantjes en kruid in boomspiegels blijven staan zolang ze geen overlast of schade veroorzaken. Groene plekken en bermen mogen zich, waar kansrijk, op een natuurlijke en ecologisch waardevolle manier ontwikkelen. Inwoners worden actief geïnformeerd over het belang van spontane natuur.
- Voorafgaand aan maaien wordt eerst zwerfafval geruimd, zodat de versnippering en verdere verspreiding van zwerfafval in de natuur wordt voorkomen.
- De gemeente maakt de maaiplanning bekend aan inwoners, zodat lokale zwerfafvalgroepen hierop in kunnen spelen.
- De gemeente gaat gebruikmaken van milieuvriendelijke machines voor het groenbeheer, zonder uitstoot. Daarom worden er geen machines gebruikt die microplastics versprei-
- Blad blijft liggen als voeding voor de bodem en als schuilplaats voor kleine dieren. Blad wordt alleen verwijderd op verharde plekken waar dat nodig is uit veiligheidsoverwegingen.
- Dood hout blijft in natuurgebieden, parken en groenstroken zo veel mogelijk liggen, indien dit veilig kan, om zo het ecosysteem te versterken. Dood hout is een bron van leven en trekt allerlei soorten aan. Hierdoor geeft het een impuls aan de biodiversiteit.
- Frequent gemaaide grasvelden/gazons hebben weinig ecologische waarde. Het verdient de voorkeur deze om te vormen tot kruidenrijk grasland, andere meer natuurlijke aanplant of na eventuele bodemsanering in te zetten voor lokale voedselproductie (de eetbare stad). Als de grond te zeer vervuild is met PFAS voor lokale voedselproductie, wordt Chemours aansprakelijk gehouden voor de sanering.
- Het onderhoudsbudget voor bomen ligt in Dordrecht veel te laag. Daardoor dreigt grootschalige kap van onze meest waardevolle, beeldbepalende of oude bomen, zoals de monumentale kastanjes aan de Wolfevershaven, de leilinden aan de Steegoversloot en de platanen aan de Crayensteynstraat.

den, zoals draadmaaiers. Maaiers met een opzuigsysteem, zoals klepelmaaiers, worden vervangen, om zo de sterfte onder insecten en amfibieën drastisch te beperken.

- De gemeente gebruikt lokaal compost uit snoei- en gft-afval in plaats van turfrijke potgrond, om de vernietiging van hoogveen-gebieden elders te voorkomen. Inwoners worden gestimuleerd om ook turfvrije producten te gebruiken.

Het boomonderhoudsbudget gaat daarom flink omhoog Dordrecht hanteert het hoogste onderhoudsniveau: scenario A+. Daarnaast rapporteert Dordrecht jaarlijks over gekapte beeldbepalende bomen en de gerealiseerde stedelijke boomkroonbedekking en -volume in de jaarstukken.

3.5 Water doet leven

De basis van ons bestaan – water – komt in gevaar. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het rioleringsbeheer en hebben de zorgplicht voor overtollig hemelwater, afvalwater en grondwater in de bebouwde omgeving. Door klimaatverandering, met periodes van veel neerslag of langdurige droogtes, is dit extra belangrijk. Overheden kiezen nog te vaak voor de belangen van vervuilers. Waterbedrijven hebben steeds meer moeite het water goed te zuiveren. De stijgende kosten voor zuivering komen wederom op het bordje van de inwoners terecht, terwijl vervuilers hun gang blijven gaan. Dit moet anders: de vervuiler betaalt!

- Leefgebieden voor planten en dieren worden hersteld, blokkades voor vissen worden verwijderd en het water wordt weer schoon en gezond. Daartoe werkt de gemeente samen met het waterschap Hollandse Delta. Samen nemen zij allerlei maatregelen, zoals het aanleggen van vistrappen, het herstellen van beken, het aanleggen van ecologische oevers en het herstel van natuurlijke grondwaterstromen. Het water van de Nieuwe Dordtse Biesbosch en de Elzen wordt intensiever doorgespoeld.
- De gemeente versterkt de natuur rond het Wantij en zet zich in om het hele Wantij onderdeel te maken van Natura 2000-gebied De Biesbosch. Het Wantijpark wordt een getijddepark. De Vlij wordt doorgestoken onder de Oranjelaan. De oevers van de Vlij worden niet bebouwd, ook niet bij project Vlijweide. Ook de landtong bij Stadswerven blijft groen en wordt niet bebouwd.
- Er wordt een grens gesteld aan de maximale hoeveelheid verharding in tuinen en op terreinen, zodat overtollig water kan worden opgenomen in de grond, hittestress wordt tegengegaan en de biodiversiteit versterkt.
- Regenwater wordt zo veel mogelijk opgevangen in groene buffers of wadi's.
- De gemeente heeft de sterk vervuilde zwemplas in het Sterrenburgpark helaas moeten dempen. Een nabijgelegen riooloverstort was mede-oorzaak van de vervuiling. Dordrecht gaat zich inzetten om het aantal riooloverstor-

ten te beperken. Zo voorkomen we vervuiling van het oppervlaktewater.

- Dordrecht geeft korting op de rioolheffing als inwoners hemelwater op eigen terrein verwerken, door het afkoppelen van regenpijpen en gebruik te maken van bijvoorbeeld een wadi, infiltratiesysteem en/of een regenton.
- De gemeente neemt maatregelen om te voorkomen dat schoon regenwater afvloeit naar het riool. Zo ontstaat steeds meer een gescheiden rioolsysteem. Hierbij worden maatregelen genomen om stankoverlast te voorkomen.
- In een hemelwaterverordening wordt de afkoppeling van regenwater op het riool voor nieuwbouwprojecten verplicht gesteld, waardoor het regenwater in de grond kan lopen.
- Toiletspoeling met regenwater wordt het uitgangspunt in alle nieuwbouw.
- Om de gevolgen van klimaatverandering te beperken, worden boeren en landeigenaren gevraagd meer water op te vangen voor droge periodes en klimaatbestendige gewassen te verbouwen. Grondwateronttrekking wordt, in samenwerking met het waterschap, verboden bij te lage peilen.
- Dordrecht zet zich maximaal in om ons water te beschermen en om de Europese afspraken voor waterkwaliteit in 2027 te realiseren (Kaderrichtlijn Water).
- Ons water moet geen plasticsoep worden. De gemeente neemt maatregelen om te voorkomen dat plastic in het oppervlaktewater terecht komt en zorgt ervoor dat plastic troep tijdig uit het water wordt gehaald.
- Bij ruimtelijke ontwikkeling zijn milieu, natuur en schoon water een prioriteit. Vervuilende bedrijven – denk aan bedrijven die hoge concentraties aan giftige stoffen als stikstof en fosfaat uitstoten of plastic (zoals nurdles) dumpen – mogen zich niet vestigen of uitbreiden als dit de waterkwaliteit en het milieu verslechtert.
- De gemeente zorgt dat er langs vaarwater, waaronder in de Zeehaven en de jachthavens, voldoende plekken zijn voor vaartuigen om hun afvalwater op het riool te lozen.
- Dordrecht geeft geen steun via inkoop of subsidies aan bedrijven die vervuilend zijn voor ons grond- en oppervlaktewater, zoals de

niet-biologische sierteelt, de vee-industrie en andere industrie.

- Door activistisch aandeelhouderschap kan de gemeente invloed uitoefenen op het waterbeleid in de regio. Thema's als verzilting, grondwaterstand, watergebruik en drinkwaterzekerheid worden voortdurend op de agenda gezet.

3.6 Groen in de wijk

Mensen met natuur in hun directe omgeving voelen zich gelukkiger, zijn minder vaak ziek en hebben meer binding met hun buurt. De aanwezigheid van bijen, hommels, wormen, mollen en vlinders is een indicatie van de ecologische gezondheid van een buurt.

- De gemeente maakt een ambitieuze groen-norm waar maatregelen uit verschillende bewezen effectieve groennormen worden toegepast. Dit kan Dordrecht doen door het radicaal vergroenen van gebouwen, straten en pleinen. Dordrecht wordt zo een betere plek voor mens en dier.
- We willen minimaal 75 m2 groen per inwoner.
- Iedereen heeft in Dordrecht vanuit het huis uitzicht op minimaal drie bomen, er is minimaal 30% kroonbedekking in de wijk en er is op maximaal 300 meter een park, natuurgebied of een groene koele plek. Ook komen er door de hele stad lange, groene sportroutes van 3000 meter. Bij nieuwbouw worden deze doelen als voorwaarden gehanteerd.
- Dordrecht verandert versteende parkeerplaatsen in 'groene' parkeerplaatsen, bijvoorbeeld in de vorm van grasbetontegels. Dit wil zeggen dat ze uit 50% vegetatie en 50% beton/steen bestaan.
- Alle zinloze verharding, zoals rond het Energiehuis, wordt vervangen door biodivers inheems groen. Denk hierbij aan extreem brede trottoirs of compleet verharde pleinen.
- Bomen bieden schaduw, vangen water op, zuiveren de lucht en verkoelen bij hitte. De gemeente werkt met de richtlijnen van de landelijke bomennorm om te zorgen voor voldoende kwalitatief groen in alle wijken.
- Met vergroening wordt begonnen in de meest versteende wijken.
- De Spuiboulevard wordt de groene loper van het centrum. Auto's zijn er niet meer welkom

en de straat wordt verregaand ontsteend en vergroend.

- Het Statenplein, het Energieplein en het Admiraalsplein worden radicaal ontsteend.
- In Dordtse wijken ligt vooral 'kijkgroen' met weinig natuurwaarde. Dordrecht plant volop inheemse bomen en struiken in de straten en legt speelnatuur voor kinderen aan.
- Er liggen kansen om meer bomenrijen langs wegen te planten, bijvoorbeeld aan de Eemsteynstraat-Krommedijk. Daar gaat Dordrecht mee aan de slag.
- Dordrecht verandert versteende parkeerplaatsen in 'groene parkeerplaatsen', zoals met grasbetontegels.
- De openbare ruimte wordt natuurinclusief, natuurversterkend en klimaatadaptief ingericht door minder oppervlaktes te verharderen en meer beplanting aan te leggen. Ook maken we gebruik van logische oplossingen zoals groene daken op bushokjes en groene gevels.
- Bij herinrichting van straten en stoepen worden, waar mogelijk, standaard geveltuinen aangelegd.
- Braakliggende terreinen, zoals in Stadswerven en in Amstelsluis, zijn geschikt voor kleinschalige groene inwonersinitiatieven zoals stadslandbouw, natuurontwikkeling, collectief beheerde parken, natuurspeelplaatsen, tiny forests, bijenvelden, kinderspeelplaatsen, sportvoorzieningen, moestuinen of hondenspeelplaatsen.
- De gemeente wordt eetbaar: waar de bodemkwaliteit het mogelijk maakt komen er meer voedselbossen en moes- en pluktuinen, en er komt meer plantaardige gemeenschapslandbouw (CSA), waarbij inwoners samen het eigenaarschap vormgeven en samenwerken met de boer en/of landeigenaar.

3.7 Bouw groene wijken, maar niet in het groen!

Bij nieuwbouw en herinrichting van straten, wijken en/of gebouwen houdt Dordrecht rekening met bestaand groen en wordt extra groen aangelegd. Dordrecht kan dit doen door natuurinclusief en natuurpositief te bouwen en renoveren. We versterken en herstellen natuur niet alleen in bestaande natuurgebieden, maar overal: van stedelijk gebied tot het platteland.

- Niet bouwen in het groen! Om Dordrecht leefbaar te houden, koesteren we het bestaande groen.
- Bij aanleg van nieuwe woonwijken of bedrijventerreinen wordt altijd evenredig extra groen aangelegd. Bij de renovatie of aanpassingen van wijken wordt er meer groen aangelegd.
- Eisen voor natuurinclusief, natuurversterkend en biobased bouwen, inrichten en renoveren worden vastgelegd in bouwvergunningen en prestatieafspraken met woningcorporaties. Hierin wordt ook rekening gehouden met maatregelen ten behoeve van klimaatadaptatie.
- De gemeente komt met een actieplan om notoire, binnendijkse wateroverlastlocaties, zoals de Indische buurt, klimaatbestendiger te maken.
- Bij nieuwe woningen of bedrijfspanden zijn groene daken, gevels en tuinen de nieuwe

standaard. We zorgen voor nestgelegenheid en slaap- en schuilplekken voor dieren.

- In nieuwbouwprojecten worden bestaand groen en dieren die daar leven geïntegreerd in de ontwerpen en de realisatie van deze projecten. Bomen worden niet gekapt, maar er wordt zo veel mogelijk omheen gebouwd.
- Gemeenten experimenteren met een Zoöp als organisatiemodel om de niet-menselijke levende wereld onderdeel te maken van onze democratie. Oftewel, de planten, dieren en natuur worden meegenomen in de beslissingen die genomen worden.
- Bij ruimtelijke ontwikkelingen doet Dordrecht een brede verkenning naar natuurwaarden – bijvoorbeeld door middel van een onafhankelijk ecologisch onderzoek – die niet zijn beperkt tot de wettelijke vereisten. Al in een vroeg stadium in het ontwerpproces is expliciete aandacht voor kansen en bedreigingen voor plaatselijke natuurkwaliteit. De kwaliteiten van natuur en landschappelijke

samenhang worden als uitgangspunt genomen.

- Er wordt ook bureauonderzoek gedaan naar geregistreerde waarnemingen van dier- en plantsoorten in het gebied. Zo voorkomen we dat een structureel aanwezige soort over het hoofd wordt gezien omdat deze op het moment van meten niet werd waargenomen.
- Meten is weten. Daarom onderzoekt Dordrecht jaarlijks de aanwezigheid en spreiding van flora en fauna. Het beleid, van groenbeleid tot bouwvergunningen, wordt hierop afgestemd zodat de verscheidenheid en de staat van soorten gemonitord en beschermd kunnen worden. Al het natuuronderzoek dat in opdracht van de gemeente wordt gedaan, wordt gedeeld in de Nationale Databank Flora en Fauna, om bij te dragen aan brede natuurmonitoring.
- Met woningcorporaties worden ook afspraken gemaakt om sociale huurwoningen aanzienlijk te vergroenen. Groene daken,

gevels en tuinen worden toegevoegd en bij wisseling van bewoners wordt een onttegelde, groene tuin opgeleverd.

3.8 Vergroenen doen we samen

De gemeente neemt een voortrekkersrol om de kwaliteit van het ecosysteem in de gemeente goed te houden voor de biodiversiteit en de volksgezondheid. Dit doen we samen met onze inwoners.

- We gaan via voorlichting en subsidies inwoners verder motiveren om hun tuinen te vergroenen. Denk hierbij aan het aanleggen van groene gevels, geveltuintjes, natuurvijvers, regentonnen en groene daken.
- Groenambassadeurs motiveren en ondersteunen inwoners en scholen bij de aanleg van natuurspeelplaatsen, groene schoolpleinen, schooltuinen, groene daken en gevels, geveltuinten, voedselbossen, moestuinen, en overige groene initiatieven van inwoners.

De gemeente ondersteunt deze projecten financieel en maakt deze ruimtelijk mogelijk.

- Het team van gemeentelijke stadsecologen wordt uitgebreid.
- Groene, duurzame en ecologische initiatieven vanuit burgers en wijken krijgen voorrang in ruimtelijke plannen. Zo krijgt Stadslandbouw-kas de Oude Beer een permanente plek op de huidige locatie.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld in en rondom haar eigen gebouwen en gronden.
- De gemeente zorgt ervoor dat 'gewipte' tegels opgehaald kunnen worden door een tegeltaxi.
- Dordrecht verkent de mogelijkheden om groenvoorzieningen in de publieke ruimte te cofinancieren en co-onderhouden met ondernemers, ontwikkelaars en bewoners.

3.9 Een toekomstbestendig en groen landelijk gebied

De gemeente heeft een belangrijke taak om het buitengebied van Dordrecht te vergroenen en de landbouw op een natuur- en diervriendelijke manier in te richten. Maar we kunnen dit niet alleen. Het Rijk, de provincie en het waterschap zijn zeer belangrijke partners die niet alleen met beleid sturen in het buitengebied, maar ook de financiële middelen hebben om de landbouwtransitie te maken.

De visie van Partij voor de Dieren Dordrecht op het buitengebied is: sterke natuur en een plantaardige en biologische landbouw. Kwaliteit van natuur, bodem en water is leidend. Samen met het Rijk en de provincie Zuid-Holland helpen wij boeren om deze omslag te maken.

- De gemeente stelt een landbouwvisie op die verwerkt wordt in de Omgevingsvisie. Deze landbouw is plantaardig, biologisch en in balans met de bodem en omgeving.
- Er worden alleen nog vergunningen afgegeven voor alternatieven voor de conventionele landbouw, zoals strokenteelt, microfarming, voedselbossen, permacultuur en plantaardige teelt zonder mest en kunstmest.
- Op de eigen pachtgronden staat Dordrecht alleen nog landbouw toe die al biologisch is of boeren die de omslag willen maken naar

biologische landbouw. Hierin wordt de teelt van gewassen voor menselijke consumptie, zoals plantaardige eiwitten, gestimuleerd. Daarnaast wordt er ingezet op het verbouwen van gewassen voor biobased bouwen.

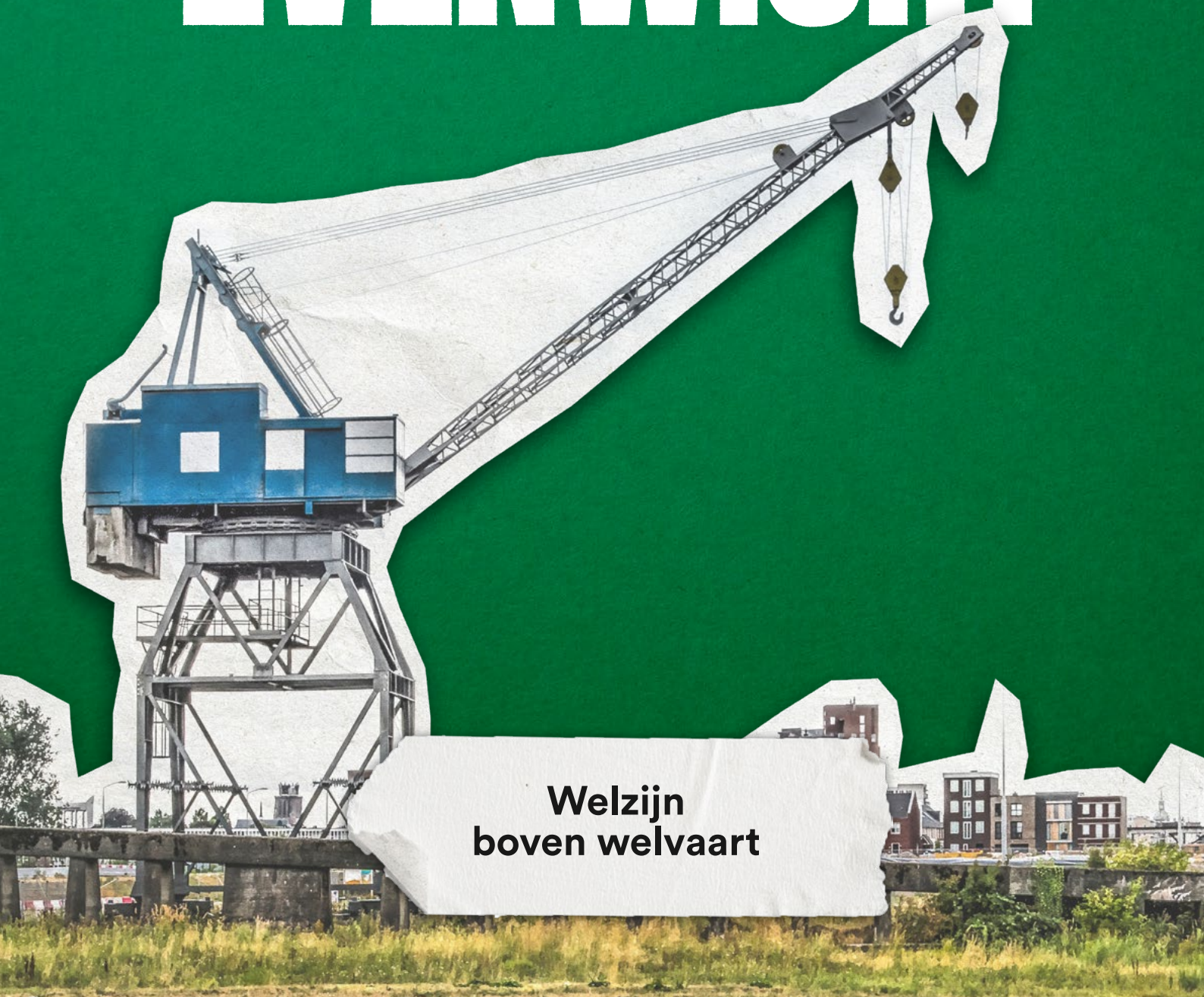
- Door speciale wildebloemenweides voor de zomertortel in te zaaien, geeft Dordrecht deze bedreigde trekvogel een steuntje in de rug.
- De gemeente staat geen uitbreiding van bouwblokken van stallen meer toe. Als een veehouder op basis van stikstofemissie wordt uitgekocht, kan deze niet elders in de gemeente opnieuw starten met een nieuw bedrijf in de vee-industrie, ook niet als dat biologisch is.

3.10 Meer weten?

- <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Reflectie-Floron-Baudewijn-Ode.pdf>
- <https://www.clo.nl/indicatoren/nl144003-verlies-natuurlijkheid-in-nederland-europa-en-de-wereld>
- <https://www.pan-netherlands.org/planten-met-verboden-pesticiden-en-cocktails/>
- <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0185809>
- https://www.researchgate.net/publication/353571108_The_3-30-300_Rule_for_Urban_Forestry_and_Greener_Cities
- <https://klimaatadaptatienederland.nl/hulpmiddelen/overzicht/maatlat-groene-klimaatadaptatie-gebouwde-omgeving/>
- <https://iplo.nl/thema/water/oppervlaktewater/kaderrichtlijn-water/>
- https://www.ivn.nl/app/uploads/2022/11/rapport_autochtoon_plantmateriaal.pdf
- <https://www.urgenda.nl/wp-content/uploads/2024/12/Gemeentelijke-handleiding-Regulering-Bestrijdingsmiddelen-NatuurMilieu-Urgenda.pdf>
- <https://zoop.earth/nl/>
- <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Praktische-verkenning-naar-een-Nederlandse-Groennorm-Sweco-2024.pdf>
- <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Reflectie-WUR-Jelle-Hiemstra.pdf>
- <https://www.sweco.nl/portfolio/van-zinloze-verharding-naar-waardevol-groen/>

4

ECONOMIE IN EVENWICHT

**Welzijn
boven welvaart**

ECONOMIE IN EVENWICHT

Steeds meer economische groei is niet de oplossing, maar juist het probleem. Het is nu tijd om over te gaan op een ander economisch systeem, want het kapitalistische systeem van geld verdienen ten koste van andere mensen, natuur en dieren is onhoudbaar.

De Partij voor de Dieren kiest voor een eerlijke, schone en regionale economie waarbij er bestaanszekerheid is voor iedereen en waarbij ecocide, milieuvervuiling en aantasting van de natuur aan banden worden gelegd. We werken toe naar een circulaire gemeente waarbij we spaarzaam omgaan met grondstoffen, het hergebruiken van grondstoffen en het hergebruiken, repareren en delen van producten de norm worden. Dit kan door te consuminderen en veel meer te repareren, delen en hergebruiken.

Hiermee ontstaat een evenwicht waardoor de meest kwetsbaren niet vergeten worden en de economie toekomstbestendig is. Samen creëren we een economie van wederkerigheid en omzien naar elkaar.

4.1 Een economie voor iedereen

Dordrecht bungelt onderaan de bredewelvaartsindex van de Atlas voor Gemeenten: op plek 44 van 50. Het huidige systeem zorgt voor ongelijkheid en uitbuiting. Zo groeien de inkomensverschillen, is er een enorme uitputting van de Aarde en ontzettend veel dierenleed door intensivering en winstgerichtheid. Dit moet en kan anders. De Partij voor de Dieren zet zich in voor een economie waar genoeg is voor iedereen en welzijn boven winst staat, en dat alles binnen de grenzen van onze planeet.

- Groene groei bestaat niet. De oneindige focus op groei gaat samen met veel verspilling en vervuiling. Ook komt van groei geen eerlijkere economie, want de inkomensverschillen blijven groeien in de huidige op groei gefocuste economie.
- Een menswaardig bestaan is een basisrecht voor iedereen. Daarom zet Dordrecht zich in voor een lokale economie waarin bestaanszekerheid het fundament vormt.
- Welvaart wordt niet meer gemeten of nagestreefd aan de hand van economische groeicijfers of hoge plekken in economische ranglijstjes. Dordrecht maakt indicatoren van brede welvaart leidend in het beleid, zoals

milieu, gezondheid, welzijn, een goede balans tussen werk en privé, wonen, veiligheid, onderwijs, materiële welvaart, maatschappelijke betrokkenheid, sociale relaties en banen.

- Dordrecht voert activistisch aandeelhouderschap in haar deelname aan verbonden partijen zoals Stedin en pleit voor maatschappelijk verantwoord ondernemen waarbij er rekening wordt gehouden met klimaat, circulariteit en inclusiviteit.
- Als Partij voor de Dieren waren we tegen de verkoop van de aandelen van Eneco. Nu de aandelen verkocht zijn, vinden we het belangrijk dat de opbrengst langdurig renderend geïnvesteerd wordt in een duurzame stad.

4.2 Stop de vervuiling!

Hoe dichterbij Dordt, hoe giftiger het wordt. Chemiereus Chemours mag nu zijn gifstoffen vlak naast de Staart en een drinkwaterbassin lozen en heeft dit jarenlang willens en wetens gedaan. Economische belangen gaan zo ten koste van de volksgezondheid en het milieu. Dit is een onacceptabele situatie. De gezondheid van de Dordtenaren moet voorop staan.

- Op het eiland van Dordrecht is geen ruimte voor industrie die de omgeving vergiftigt. De gemeente spant zich tot het uiterste in om Chemours te sluiten. Zo snel mogelijk nul uit de pijp is de absolute ondergrens. Chemours wordt aansprakelijk gesteld voor het saneren van de door het bedrijf veroorzaakte bodemvervuiling. Verontreinigde volkstuintcomplexen worden schoongemaakt op kosten van Chemours.
- In omgevingsplannen geeft Dordrecht geen ruimte aan bedrijven of sectoren die aantoonbaar vervuilen of mensenrechten schenden.
- Bedrijventerreinen die geen toekomst meer hebben of te veel hinder veroorzaken voor omliggende woongebieden worden circulair en schoon of omgevormd tot woonwijken en groen. Bij herstructurering van bedrijventerreinen die wel toekomstperspectief hebben wordt er veel efficiënter gebruikgemaakt van de beperkte ruimte.
- Milieuhandhaving wordt een hoge prioriteit bij de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid. Bij overtredingen worden bedrijven sneller beboet en gesloten.

- Gemeente laat geen lozing van vervuilde grond en of restproducten zoals staalslakken toe op haar grondgebied.
- De gemeente stelt een openbare kaart beschikbaar waarop bodemvervuiling staat aangegeven.
- De Dordtse Kil IV is een historische fout. De gemeente gaat verdozing tegen en weert grootschalige distributiecentra en datacenters.

4.3 Geen grondstof gaat verloren

Weg met de wegwerpeconomie, leve de kringlooeconomie! Grond- en hulpstoffen zijn uitputbaar en de winning ervan gaat vaak gepaard met milieuvervuiling en mensenrechtenschendingen. Daarom is het nodig om minder nieuwe grondstoffen te gebruiken. Dit kan door te consuminderen en veel meer te hergebruiken. Zo gaan we vervuiling, klimaatverandering, bodemuitputting en biodiversiteitsverlies tegen.

- Dordrecht wordt afvalvrij: alle grondstoffen worden hergebruikt. We putten de Aarde uit, dus is het nu hoog tijd voor actie. Het gebruik van nieuwe grondstoffen wordt minimaal gehalveerd. Hiervoor ontwikkelt de gemeente een kringloopstrategie.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld en koopt 100% circulair in.
- De gemeente zorgt er via een matchingsysteem voor dat bouwmaterialen bij sloop en renovatie hergebruikt worden, bij voorkeur in de eigen regio. Bij nieuwbouw worden herbruikbare en liefst hergebruikte of natuurlijke materialen gekozen, zoals hout en hennep.
- Vestigings- en vergunningsvoorwaarden worden aangescherpt: nieuwbouw en verbouw van bedrijfspanden moeten circulair zijn volgens de laatste technische standaarden.
- Bij circulair bouwen kan ook de levensduur van een gebouw langer worden. Dordrecht kijkt per project of de afschrijftermijn van het gebouw verlengd kan worden zodat de kosten van circulair bouwen meer uitgespreid worden.
- Dordrecht zet zich in om circulaire ambachtscentra op te zetten. Een ambachtscentrum is een vervanging van de reguliere milieustraat waar milieustraat, kringloop en reparatie

samenkomen. Eerst wordt gekeken welke producten nog hergebruikt en gerepareerd kunnen worden. Pas als dit echt niet mogelijk is worden materialen zo hoogwaardig mogelijk gerecycled.

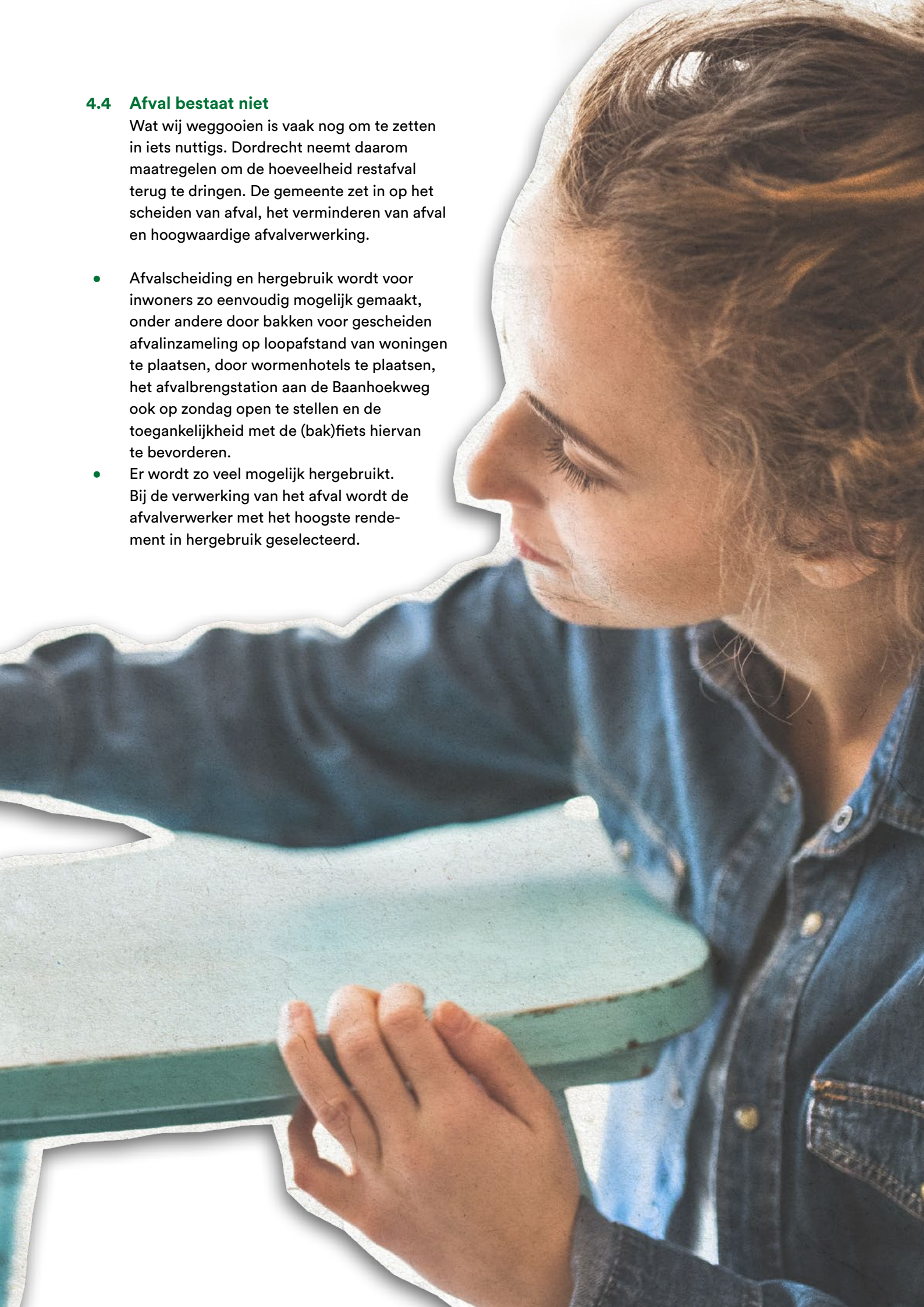
- Bedrijven en inwoners worden gestimuleerd om kritisch te kijken naar hun aankopen en verpakkingsmaterialen. De gemeente informeert inwoners en bedrijven actief over de wijze waarop zij kunnen consumeren, hoe ze afval goed kunnen scheiden en over duurzame alternatieven voor wegwerpverpakkingen, en stimuleert dat zij die informatie ook gebruiken. Bedrijven die circulair willen gaan werken, worden actief ondersteund.
- Ruilen en delen worden gemakkelijker. De gemeente stimuleert en faciliteert lokale ruilsystemen zoals minibibliotheken, fietsenbanken en plantenruil.
- Kringloopwinkels leveren een belangrijke bijdrage aan een circulaire economie en sociale werkgelegenheid. De gemeente zet in op voldoende maatschappelijke kringlooporganisaties en stimuleert inwoners hier gebruik van te maken.
- De gemeente stimuleert en faciliteert de vestiging van Repair Cafés, waar inwoners hun defecte apparaten, spullen en kleding kunnen laten repareren of kunnen leren dit zelf te doen. Ook weggeefwinkels en weggeefkasten worden gestimuleerd en ondersteund.
- De textiel- en kledingsector is een van de grootste vervuilers ter wereld, maar textiel is ook een grondstof voor nieuwe textielproducten of in de bouw. Dordrecht zet in op een lokale, circulaire en regeneratieve textielketen. De gemeente plaatst textielcontainers waar textiel wordt ingezameld door sociale ondernemers zoals de kringloopwinkel of kledingbank. Deze organisaties proberen het textiel allereerst als product een nieuw leven te geven. Wanneer dit niet mogelijk is, zorgen ze ervoor dat het zo hoog mogelijk wordt gerecycled en zo veel mogelijk als grondstof kan dienen en lokaal kan worden verwerkt. Dordrecht kiest bij inkoop of vervanging voor gerecycled textiel.

4.4 Afval bestaat niet

Wat wij weggooien is vaak nog om te zetten in iets nuttigs. Dordrecht neemt daarom maatregelen om de hoeveelheid restafval terug te dringen. De gemeente zet in op het scheiden van afval, het verminderen van afval en hoogwaardige afvalverwerking.

- Afvalscheiding en hergebruik wordt voor inwoners zo eenvoudig mogelijk gemaakt, onder andere door bakken voor gescheiden afvalinzameling op loopafstand van woningen te plaatsen, door wormenhotels te plaatsen, het afvalbrengstation aan de Baanhoekweg ook op zondag open te stellen en de toegankelijkheid met de (bak)fiets hiervan te bevorderen.
- Er wordt zo veel mogelijk hergebruikt. Bij de verwerking van het afval wordt de afvalverwerker met het hoogste rendement in hergebruik geselecteerd.

- De vervuiler betaalt: inwoners en bedrijven die veel afval hebben, betalen meer dan degenen die minder afval hebben en goed recyclen. Inwoners en bedrijven die minder grondstoffen gebruiken, beter scheiden en zwerfafval aanpakken worden beloond. Er komt meer handhaving op het illegaal dumpen van afval en boetes worden hoger.
- Waar mensen samenkomen ontstaat afval. De gemeente stimuleert scholen, winkels, buurthuizen, markten en evenementen om afvalvrij te worden, onder andere door voorlichting en eisen in subsidie- en verguningsvoorwaarden.
- Het gebruik van wegwerpplastic wordt snel afgebouwd. De gemeente stopt met het gebruik ervan en speelt een coördinerende rol bij de invoering van duurzame alternatieven.
- Dankzij de Partij voor de Dieren geldt in Dordrecht een verbod op niet-afbreekbare confetti en serpentine. De gemeente zorgt voor een betere naleving van dit verbod en het verbod op het oplaten van (wens) ballonnen. Er komt een aanvullend verbod op papieren confetti en alle vormen van serpentine in de buitenlucht.
- De gemeente ondersteunt betrokken inwoners in het schoonhouden van hun eigen buurt door het beschikbaar stellen van afvalgrijpers, handschoenen, vuilniszakken, adoptieprullenbakken en door het ophalen van verzameld zwerfvuil. De gemeente organiseert een jaarlijkse straatopruimdag.
- Daarnaast pleit Dordrecht voor de invoering van statiegeld op nog meer verpakkingsvormen en voor een grotere verantwoordelijkheid van producenten en verkopers om zwerfafval te voorkomen. Er komen meer rookvrije zones en er komt een publiekscampagne om de verspreiding van peuken tegen te gaan.
- De gemeente plaatst doneerringen op prullenbakken waar statiegeldverpakkingen in geplaatst kunnen worden, zodat die niet bij het restafval belanden maar ingeleverd kunnen worden.
- Bedrijven en winkels worden binnen een grotere straal rondom hun zaak verantwoordelijk voor het opruimen van zwerfafval dan de huidige 25 meter. Daarnaast betreft deze opruimverplichting niet alleen afval dat aantoonbaar door de winkelier is verkocht.

- Het kost veel energie om weggegooid glas om te smelten en opnieuw te vormen. Dordrecht zet zich in voor meer hergebruik van glas, zonder dat het gerecycled hoeft te worden. De gemeente ondersteunt initiatieven voor hergebruik van glas, zoals wijnflessen en groentepotten.
- Dordrecht bestrijdt plastic afval in het binnenwater op innovatieve manieren, zoals met een waste shark of een bubble barrier.

4.5 Reclame

De gemeente verdient geld aan reclame in de openbare ruimte. Reclame is al overal om ons heen en is gericht op het beïnvloeden van ons gedrag. Veruit de meeste reclame is gericht op consumptie en daarmee ook alle bijkomstige negatieve gevolgen voor mens en natuur. Daarom neemt Dordrecht zo veel mogelijk afstand van commerciële reclames.

- Dordrecht stopt met reclame in de openbare ruimte met uitzondering van overheidscampagnes, cultuur en goede doelen.
- Totdat de volledige stop van reclame in de openbare ruimte gerealiseerd is, verdwijnen in ieder geval reclames voor dierlijke producten, fossiele reclames en gok- en alcoholreclames. Ook wordt er een reclamebelasting ingevoerd. Lichtgevende reclamezuilen en abri's die geur verspreiden worden verboden.

4.6 Festivals, evenementen, toerisme en recreatie

Een feestje of vakantie is leuk, maar we moeten wel rekening houden met de impact ervan op omwonenden, dieren, natuur en klimaat. Festivals gaan bijvoorbeeld vaak gepaard met hard geluid, veel licht en vieze uitstoot, met alle negatieve gevolgen van dien. Ook zorgen ze voor bodemverdichting door de druk van massa's mensen en zwaar vrachtverkeer voor op- en afbouw.

- De gemeente stelt een evenementenplan op. Daarin wordt onder andere aangegeven hoe de natuur beschermd wordt, wat evenementenlocaties zijn, wat voor soort evenementen hier welkom zijn, hoe vaak ze gebruikt mogen worden, hoe omwonenden betrokken worden en wat de maximale geluidsnormen zijn.

- Het Energieplein wordt vaker ingezet als evenementenlocatie.
- Festivals worden gehouden op plekken waar ze geen schade toebrengen aan de natuur en leefgebieden van dieren. Natuurgebieden zoals de Merwelanden zijn geen geschikte locaties. Er komen duidelijke kaders of en hoe festivals en evenementen kunnen plaatsvinden in parken.
- Zowel dieren als omwonenden kunnen veel last ondervinden van festivals en grote evenementen. Daarom stelt de gemeente strenge regels op om geluidsoverlast en lichtvervuiling tegen te gaan.
- Evenementen met dieren zijn niet welkom in de gemeente, dus worden die ontmoedigd. Er komt een verbod wanneer dit wettelijk mogelijk is.
- Evenementen worden duurzaam: vrij van afval, vuurwerk, vervuilende dieselaggregaten en gasgestookte verwarmingszuilen. IJsbanen met kunstmatige vriestechnieken zijn niet toegestaan. Organisatoren stimuleren dat bezoekers per fiets of met het openbaar vervoer komen. De kosten of gunning van een vergunning zijn afhankelijk van hoe groen en duurzaam het evenement is. Subsidies worden alleen verstrekt als evenementen aan strikte duurzaamheidsvoorwaarden voldoen.
- Bij de vergunningverlening van horecagelegenheden wordt rekening gehouden met omwonenden wat betreft geluidsoverlast. Horecazaken worden gestimuleerd plantaardige opties aan te bieden. Terrasverwarming wordt ontmoedigd.
- Dordrecht stopt met het investeren van belastinggeld en ambtelijke capaciteit in grootschalige prestige-(sport)evenementen, zoals de Tour de France, zeker als ze bedoeld zijn om de gemeente (inter)nationaal op de kaart te zetten.
- Toerisme zorgt voor veel schade aan het klimaat en de natuur door het bijkomstige vervuilende vervoer en overconsumptie. Daarom gebruikt de gemeente de opbrengsten van de toeristenbelasting om te verduurzamen en de natuur te versterken, om de schade van toerisme te beperken.
- Dordrecht steekt geen capaciteit en middelen meer in de promotie van cruiseschiptoerisme. Vervuilende cruiseschepen gaan een opslag op het havengeld betalen – duurzame schepen krijgen korting. Het gebruik van walstroom wordt verplicht.
- Citymarketing en regiopromotie kosten veel geld dat beter aan duurzame doelen besteed kan worden. Dordrecht stopt met investeringen hierin.
- De gemeente zet zich in om meer mensen die naar Dordrecht reizen met het openbaar vervoer te laten komen.
- Om de druk van recreatie op de Dordtse natuur te verminderen, komt er een openbare zwemplas in het buitengebied en een stadsstrand aan de Wantijkade.
- Helaas heeft de gemeenteraad besloten een woonwijk te bouwen op het terrein van natuuristenvereniging Goed Af, zonder hen een alternatieve locatie te bieden. De gemeente zet zich in voor een alternatieve locatie voor naaktrecreatie in Dordrecht, zonder daarbij natuurwaarden te schaden.

4.7 Lokale economie versterken

Dordrecht kiest voor het versterken van de lokale en regionale economie. Lokaal inkopen bij regionale kleinschalige bedrijven en coöperaties heeft de voorkeur. Op die manier weten mensen beter waar hun voedsel en spullen vandaan komen en onder welke omstandigheden ze zijn geproduceerd. Ook zorgen we er zo voor dat de uitstoot van vervoer daalt en de opbrengsten meer bij de producent terechtkomen, in plaats van bij grote tussenbedrijven.

- De gemeente begint een koop-lokaal-initiatief en geeft zelf het goede voorbeeld door zo veel mogelijk lokaal en regionaal in te kopen.
- De gemeente stimuleert ruilmarkten.
- De gemeente faciliteert initiatieven voor verkoop in de korte keten en initieert projecten gericht op het versterken van de verbinding tussen de lokale producent en consument.
- De gemeente ondersteunt zzp'ers, start-ups en organisaties die duurzaam ondernemen bij het vinden van kantoorruimte in bedrijfsverzamel panden. Zo mogelijk worden bestaande oude panden omgebouwd voor dit doel.
- Om de lokale, wijkgerichte welvaart, gelijkwaardigheid en ecologische duurzaamheid te bevorderen gaat Dordrecht een transformatief

beleid ontwikkelen. Deze aanpak, ook bekend als Community Wealth Building, zorgt voor meer democratisch eigenaarschap in de economie, meer participatie en meer invloed voor bewoners.

4.8 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Productieprocessen gaan vaak gepaard met hoge CO₂-uitstoot, armoede, uitbuiting, uitputting van natuurlijke grond- en hulpstoffen of schendingen van mensenrechten. De norm wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen. Bekeken wordt hoe vestigingseisen hierop kunnen worden aangepast. Dordrecht wordt een Fairtrade- en Global Goals-gemeente en verwerkt deze uitgangspunten in het economisch beleid. Het inkoopbeleid is duurzaam en sociaal, de prijs is daaraan ondergeschikt.

- Pensioenbijdragen van gemeentemedewerkers worden niet meer geïnvesteerd in fossiele industrieën, de veehouderij en bedrijven die mensenrechten schenden of wapens produceren. Dordrecht zet zich in om Stichting Pensioenfonds ABP, waar het verplicht aan moet deelnemen, maatschappelijk verantwoord te laten beleggen.
- Dordrecht zet erop in een maatschappelijk akkoord te sluiten met bedrijven over sociaal en duurzaam ondernemen, met aandacht voor energiebesparing, hergebruik en besparing van grondstoffen, versterking van de lokale en regionale economie en duurzame werkgelegenheid.
- Bij aanbestedingen wordt extra aandacht besteed aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt door waar mogelijk voorrang te geven aan aanbestedingen die zorgen voor werkplekken en leerwerkplekken voor praktisch geschoolden, mensen met een arbeidsbeperking, statushouders, mensen die re-integreren in de samenleving en oudere werkzoekenden.
- Dordrecht stimuleert dat bedrijven vooral werknemers werven in de eigen regio en werft zelf ook zo veel mogelijk lokaal.
- Dordrecht geeft een ambitieuze invulling aan het manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI).

4.9 Geen armoede in Dordrecht

Ieder mens heeft recht op bestaanszekerheid en bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting. Helaas is er nog veel armoede en ongelijkheid, wereldwijd en ook in Nederland. Bij veel mensen is de portemonnee al voor het einde van de maand leeg. Steeds stijgende vaste lasten en zorg dragen voor anderen maken het leven duur. Onverwachte rekeningen, zoals een reparatie, zijn dan net te veel. Dordrecht kan en moet meer inzetten op het verlichten en voorkomen van armoede.

- De invoering van een basisinkomen zorgt voor meer gelijkheid. De gemeente geeft aan bij het Rijk, dat hierover gaat, dat Dordrecht een pilot wil met een basisinkomen.
- De gemeente komt met een plan om te voorkomen dat armoede wordt doorgegeven van generatie op generatie.
- De gemeente geeft als werkgever het goede voorbeeld en zorgt voor een eerlijk inkomen voor haar werknemers. Ook stagiairs krijgen een eerlijke vergoeding. Dordrecht zorgt ervoor dat bij alle partijen waarmee wordt samengewerkt ook een eerlijk salaris betaald wordt.
- De Participatiewet, met zijn sterke nadruk op betaald werk en zijn dwingende karakter, is mislukt. Dordrecht zet de inwoner en diens behoefte centraal en heeft een breder en ruimhartiger blik op de bijstandsgerechtigde.
- Participatie is meer dan betaald werk. De gemeente erkent ook niet-betaald werk als participatie, zoals vrijwilligerswerk.
- Er komt extra aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede of een taalachterstand hebben. Ieder kind heeft recht op goede kleding, gezonde maaltijden, een fiets, materialen voor school en vrijetijdsbesteding.
- Voor veel jongeren is het een moeilijke overgang om verantwoordelijk te worden voor hun eigen financiën als zij op hun achttiende wettelijk volwassen worden. Dordrecht zet extra in op het voorkomen van schulden bij jongeren.
- Armoede wordt onder andere bestreden door goede, mede op preventie gerichte schuldhulpverlening. Dordrecht ondersteunt de voedselbank en weggeefwinkels om de gevolgen van armoede te verlichten.

- De gemeente bestrijdt commerciële partijen die winst maken over de rug van mensen die in de schulden zitten.
- Huisdieren zijn geen onderpand. Bij eventuele schuldsanering of huisuitzetting worden huisdieren en hun toebehoren niet onder dwang verkocht.
- De gemeente maakt het mogelijk om saneringskredieten te verstrekken aan inwoners met problematische schulden.
- Het natraject van schuldhulpverlening wordt verbeterd om te voorkomen dat mensen opnieuw in de schulden belanden.
- De gemeentelijke voorzieningen voor mensen met een laag inkomen breiden we uit. Hierbij hoort ook financiële hulp voor mensen met een laag inkomen die huisdieren hebben, door onder andere korting te geven op dierenartskosten, bijvoorbeeld door inzet van de Dordtpas Dordrecht breidt het minimabeleid uit tot inkomens van 130% van het sociaal minimum. Hieronder vallen bijvoorbeeld de bijzondere bijstand en collectieve zorgverzekering.
- Mensen met een bijstandsuitkering mogen giften tot 50% van hun uitkering behouden zonder hierdoor gekort te worden op hun uitkering.
- De kostendelersnorm wordt niet gehandhaafd.
- Zzp'ers lopen vaker het risico om in schulden en armoede te belanden omdat ze geen collectief vangnet hebben. Dordrecht gaat een lokaal broodfonds faciliteren.
- De gevolgen van het toeslagenschandaal denderen voor sommige inwoners nog steeds door: er is veel onrecht aangedaan en de nasleep is uit de hand gelopen. Deze ruim 400 inwoners verdienen snelle en ruimhartige compensatie waar de gemeente zich hard voor gaat inzetten.
- De kliklijn over uitkeringsfraude wordt gestopt.
- De gemeente gaat laagdrempelige juridische hulp, zoals het inwinnen van advies over toeslagen of huurconflicten, faciliteren door meer te investeren in sociale raadslieden.

4.10 Werk in goede en groene banen

De gemeente speelt een grote rol in het zorgen voor passend werk voor iedereen die dat wil. Naast passend werk is het ook

belangrijk dat de gemeente zorgt voor goede werkplekken en informatievoorziening over arbeidsrechten.

- De gemeente stimuleert goed werkgeverschap en spreekt bedrijven hierop aan.
- Dordrecht stimuleert groene en schone werkgelegenheid, opleidingen en stages. Bij inkoop en aanbestedingen wordt goed werkgeverschap een criterium.
- De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld. Waar mogelijk neemt de gemeente het personeel in eigen dienst en zorgt ze voor goede arbeidsvoorwaarden. De gemeente breidt de duur en de vergoeding voor het ouderschapsverlof uit voor alle ouders. Ook wordt transitieverlof voor transgender medewerkers vastgelegd. De gemeente voert proactief beleid om ook mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen.
- De gemeente start een pilot op basis van het principe van 'open hiring', waarbij iedereen voor bepaalde functies welkom is, ongeacht verleden, opleiding of ervaring.
- De gemeente faciliteert bij- en herscholing door het aanbieden van stage- en opleidingsplaatsen. Gezien de hoge jeugdwerkloosheid zet de gemeente in op het begeleiden van starters op de arbeidsmarkt.
- De gemeente geeft informatie aan werkgevers om hen te motiveren kwetsbare groepen, zoals mensen met een bijstandsuitkering of inburgeraars, aan te nemen.
- De gemeente ondersteunt uitkeringsgerechtigden om vrijwilligerswerk, mantelzorg en stages te doen. Ook als deze activiteiten niet direct gericht zijn op terugkeer naar de arbeidsmarkt en zonder dat het verplicht vrijwilligerswerk wordt. De persoon met een uitkering staat centraal, niet de organisatie die (goedkoop) extra menskracht in wil zetten.
- Sociale werkplaatsen blijven behouden, zodat mensen dicht bij huis betekenisvol werk kunnen doen met goede begeleiding.
- Arbeidsmigranten werken vaak onder en leven vaak in ondermaatse omstandigheden. De manier waarop arbeidsmigranten worden gehuisvest wordt strenger en frequenter geïnspecteerd en wordt verbeterd.
- De gemeente informeert kwetsbare groepen als arbeidsmigranten, inburgeraars en mensen

met een bijstandsuitkering over arbeidsrechten en wat goed werkgeverschap is. De gemeente ziet erop toe dat werkgevers zich hieraan houden.

- Dordrecht ondersteunt mensen met een beperking die niet in het doelgroepenregister vallen en niet-uitkeringsgerechtigd zijn bij het vinden van passend werk.
- De gemeente geeft beleidsambtenaren de kans structureel vrijwilligerswerk te doen onder werktijd, binnen hun eigen domein, om zo dichterbij de leefwereld en het vertrouwen van de burger te komen.

4.11 Meer weten?

- Tim Jackson, Voorbij de groei. Het leven na het kapitalisme. Uitgeverij EPO: Antwerpen, 2022.
- Kate Raworth, Donuteconomie. In zeven stappen naar een economie voor de 21e eeuw. Nieuw Amsterdam: Amsterdam, 2023 [geactualiseerde versie].
- <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/manifest-mvoi/deelnemers-en-actieplannen-manifest-mvoi>
- <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/klikken-over-uitkeringsfraude-dat-kan-in-steeds-meer-gemeenten-maar-ook-kritiek-neemt-toe/>
- <https://circulairambachtscentrum.nl/over-zicht-circulaire-ambachtscentra/>
- <https://www.platform-investico.nl/onderzoeken/gaten-in-de-rechtsbescherming>
- <https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/doelen-participatiewet-niet-gehaald>
- <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2023/06/09/participatiewet-heeft-te-grote-focus-op-betaald-werk>

5

GROEN EN BETAALBAAR WONEN

Genoeg ruimte
voor ons allemaal

GROEN EN BETAALBAAR WONEN

Een goede woning is een basisrecht voor iedereen. De huidige wooncrisis is het gevolg van decennialang verkeerde politieke keuzes. Er werd fors bezuinigd op de sociale huursector en de markt kreeg vrij spel. Daardoor is een woning vinden voor een steeds groter wordende groep moeilijk.

Tot 2035 is er in Dordrecht behoefte aan 10.200 extra woningen. De Partij voor de Dieren wil het woningtekort op een duurzame wijze aanpakken. Dordrecht volbouwen is niet de oplossing; dat maakt de gemeente onleefbaar. Wij willen de beschikbare ruimte en woningen eerlijk, duurzaam en betaalbaar verdelen.

En dat kan! Door toekomstgerichte politieke keuzes te maken én door onze kostbare ruimte niet meer te gebruiken voor de (intensieve) veehouderij. Bijna 50% van het Nederlands landoppervlak wordt gebruikt door de landbouw. Daarvan is ruim 60% voor de veehouderij. De andere helft van Nederland bestaat uit wonen, natuur, bedrijven enzovoorts.

Door in te zetten op een drastische vermindering van het aantal landbouwdieren komt er veel meer ruimte vrij voor natuur en wonen. Dit vraagt moedige politieke keuzes die Dordrecht gaat maken.

5.1 Volkshuisvesting boven woningmarkt

Huizen zijn om in te wonen, geen verdienmodel. Wij willen dat studenten betaalbaar op kamers kunnen, dat starters een huur- of koopwoning kunnen vinden die bij hun situatie past en dat ouderen kunnen doorstromen naar toegankelijke seniorenwoningen. Een passende woning voor iedereen.

- We maken ruimte voor duurzame initiatieven zoals zelfvoorzienende woonvormen, gemeenschappen van mensen die streven naar duurzaamheid (ecowijken), en tiny houses. Bij nieuwbouw en herstructurering wordt ruimte gereserveerd voor sociale woningbouwprojecten waarbij toekomstige bewoners

gezamenlijk opdrachtgever zijn voor hun eigen nieuwbouwproject.

- De gemeente laat zich inspireren door steden als Zürich om coöperatieve woonvormen mogelijk te maken en gaat proactief meedenken om hier ruimte voor te maken.
- Bij ieder bouwproject stuurt de gemeente op een goede verdeling van woningcategorieën. Zo zorgen we ervoor dat er in iedere straat voor ieder wat wils is en voorkomen we segregatie.
- In de afgelopen 10 jaar is het aantal corporatiewoningen in Dordrecht alleen maar afgenomen. Er komen meer betaalbare woningen: minimaal 30% van de woningen is sociale huur.
- Daarnaast komt er betaalbare middenhuur tot €1000. De gemeente heeft een voortrekkersrol om deze manier van huren te reguleren.
- Ook komen er (nieuwe) plannen voor écht betaalbare koopwoningen voor starters of mensen met een kleine beurs die graag willen kopen. Ook voor mensen die alleen willen wonen. Dordrecht blaast het oude concept 'hofjeswoningen' nieuw leven in, conform onze aangenomen motie.
- De gemeente voert een actief grondbeleid, wat wil zeggen dat de gemeente zelf grond in bezit neemt om zo betaalbare woningen te realiseren. Bij andere gronden komt er anti-speculatiebeding.
- Er worden geen sociale huurwoningen meer verkocht of geliberaliseerd.
- Bij sloop en nieuwbouw van een wijk moeten er minimaal evenveel sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen worden teruggebouwd om verdrijving van mensen met lagere inkomens (gentrificatie) te voorkomen.
- Er komt een stedelijk sociaal statuut waarin het recht op herhuisvesting voor huurders is geregeld, in geval van sloop of herstructurering.
- Woningcorporaties zorgen in de eigen voorraad voor genoeg woningen met een huur onder de huurtoeslaggrens, zodat wie recht heeft op huurtoeslag ook snel een woning toegewezen krijgt. Huisuitzettingen op grond van betalingsachterstand verbieden we.
- De gemeente Dordrecht breidt het Meldpunt Ongewenst Verhuurgedrag uit. Het meldpunt helpt huurders bij problemen met hun

huurwoning of de verhuurder. Zo kan het meer huurders ondersteunen. Door middel van campagnes informeert de gemeente meer bewoners over het feit dat het meldpunt hen kan helpen met problemen rond huurwoningen en verhuurders. Hierbij is extra aandacht voor kwetsbare groepen zoals anderstaligen of arbeidsmigranten.

- De gemeente ondersteunt een proceskostenfonds voor huurders in een precare woonsituatie, mocht juridische procesgang nodig zijn.
- De gemeente handhaaft strenger bij misstanden rond woningen, zoals onrechtmatig gebruik, achterstallig onderhoud, illegale bouw en woonoverlast. Hiertoe richt de gemeente een Pandbrigade op naar Haags voorbeeld. Hierbij is extra aandacht voor de door de vereniging oud-Dordrecht en de stichting Historisch Platform Dordrecht opgestelde lijst van verwaarloosd Dordts erfgoed.
- De gemeente stimuleert en faciliteert levensloopbestendige en aangepaste woningen, alternatieve woonvormen zoals meergeneratiewoningen en zorgwoningen. Woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars ontwikkelen woningen waar (groeps) wonen en zorg gecombineerd worden.
- Dordrecht is ruimhartig bij woonsituaties in de sociale huursector waarbij sprake is van inwonende mantelzorg. De mantelzorgverlener kan na het overlijden van de zorgbehoevende niet zomaar uit de woning worden gezet.
- De gemeente stuurt op gemengde wijken, waar inwoners uit verschillende leeftijdsgroepen, inkomensgroepen, en groepen met verschillende achtergronden en leefstijlen, elkaar tegenkomen.
- Renovatie en herontwikkeling hebben de voorkeur boven sloop en nieuwbouw. Beeldbepalende gebouwen, bomen, lanen en wijken worden niet gesloopt.
- Er komen scherpere regels voor goed verhuurderschap. Verhuurders moeten een verhuurdersvergunning met een beperkte geldigheid aanvragen. Wanneer zij niet voldoen aan de regels voor goed verhuurderschap raken zij die vergunning kwijt. Hierbij is specifiek aandacht voor discriminatie, intimidatie of het niet nakomen van afspraken.
- Er komen maatregelen tegen speculatie met woonruimte en leegstand, zoals een zelfbe-

woningsplicht en een leegstandsverordening met sancties. Langdurig leegstaande panden worden bewoonbaar gemaakt.

- De gemeente past per direct opkoopbescherming toe waar dat al kan, om zo beleggers uit de wijken te weren en daarmee te voorkomen dat goedkope woningen worden opgekocht en duur worden verhuurd.
- De gemeente gaat zo ruim mogelijk gebruikmaken van onteigeningswetgeving, waaronder het voorkeursrecht. Zo heeft het meer zeggenschap over wat er binnen de gemeentegrenzen gebeurt met betrekking tot bebouwing of ander grondgebruik.
- Het groepscontract wordt verboden. Iedere huurder kan steunen op een individueel huurcontract, om zo een rechtspositie te hebben.
- Dordrecht dringt aan op het weer legaliseren van het kraken van langdurig leegstaande panden. Ontruiming wordt niet meer toegepast en woningeigenaren krijgen informatie over mogelijke oplossingen zoals een verhuurovereenkomst tussen krakers en eigenaren. Het doen van aangifte wordt ontmoedigd.
- Antikraakbedrijven hebben een winstmodel gemaakt van de woningcrisis. Het is een manier om panden die op een bepaalde termijn een andere bestemming krijgen te bewonen voor een laag bedrag, zonder huurrechten. Deze vorm van verhuur moet enkel de tijdelijke bewoning ten goede komen en niet gebruikt worden als een geitenpaadje om verhuurbedrijven te verrijken.
- Verkamering en/of het splitsen van woningen kan soms een uitkomst bieden voor het tekort aan passende woningen. Op wijkniveau dient bekeken te worden of dit past in de omgeving, en het mag niet ten koste van gaan openbare ruimte. In gebieden met een grote druk op de openbare ruimte, zoals rond het Kromhout, kan geen sprake zijn van woningsplitsing. Ook in wijken waar weinig voorzieningen zijn, zoals in Amstelveen en Wilgenwende, wordt woningsplitsing niet toegestaan. Splitsing moet voldoen aan duidelijke regels om misstanden te voorkomen.
- Flexwoningen kunnen verlichting bieden in de huidige wooncrisis. De gemeente faciliteert initiatieven voor circulaire flexconcepten. Deze zijn bedoeld voor groepen inwoners die

moeilijk een woning kunnen vinden, zoals jongeren en statushouders.

- De gemeente beperkt toeristische verhuur van hele woningen via platforms als Airbnb en Booking.com zo veel mogelijk om gentrificatie en woningtekort voor Dordtenaren tegen te gaan. Er komen regels voor tijdelijke verhuur en verhuur aan toeristen, en de gemeente maakt hierover afspraken met verhuurplatforms en woningcorporaties. Inwoners worden proactief geïnformeerd over deze afspraken.
- De gemeente voldoet aan de taakstelling huisvesting statushouders en spreekt zich uit tegen het wetsvoorstel dat voorrang voor statushouders voor een sociale huurwoning schrappt. Als de wet onverhoopt wordt aangenomen, schept Dordrecht een lokale voorrangregeling voor statushouders.
- De gemeente breidt het aantal standplaatsen voor woonwagens uit en werkt actief mee aan het vinden van locaties waar woonwagengebouwen, Roma en Sinti naar hun traditie kunnen leven.

5.2 Durf te kiezen in de schaarse ruimte

We gaan waar nodig woningen bijbouwen, maar alleen waar dat past in de omgeving en waar dat niet ten koste gaat van groen of leefbaarheid. Waar ruimte is voor verdichting wordt er geïnvesteerd in extra groen om de gemeente leefbaar te houden voor mens en dier.

- Er wordt niet gebouwd in het groen.
- We ontwikkelen een woonladder met een duidelijke limiet aan het aantal toe te voegen woningen in Dordrecht. De eerste trede van de woonladder houdt in dat we bestaande bebouwing slimmer benutten, bijvoorbeeld door het transformeren van kantoorpanden, het aanpakken van leegstand en het stimuleren van doorstroming. Op de tweede trede wordt bestaande bebouwing verdicht, maar alleen waar dat kan zonder de leefbaarheid aan te tasten voor mens en dier. Hiervoor liggen kansen op bijvoorbeeld het Maasterras, ten oosten van Stadswerven op de Staart en het kassencomplex aan de Provincialeweg. Pas daarna wordt op de derde trede gekeken naar bijbouwen aan de rand van de stad, maar

we houden vast aan de bebouwingscontour uit de Omgevingsvisie en bouwen dan ook niet in de polders. De vierde trede bestaat uit grenzen aan de groei: verdere woningbouw is niet meer mogelijk of wenselijk. Oplossingen moeten buiten Dordrecht worden gezocht.

- Groen, natuur en in vrijheid levende dieren krijgen een vaste, beschermde plek in de ruimtelijke plannen. Ook krijgen zij een stem via bijvoorbeeld een Zoöpbeleid. De gemeente experimenteert hiermee.
- In de huidige woningnood is hoogbouw een van de oplossingen om woningen te bouwen, maar ook om vergroening toe te passen. De gemeente stelt regels op rondom hoogbouw. Dit is geconcentreerd bij voorzieningen zoals supermarkten en grotere ov-voorzieningen, zoals op het Maasterras. De leefbaarheid mag niet in het gedrang komen, hoogbouw moet passen in de omgeving en voorzien zijn van minimaal één groene gevel. Ook andere vormen van beplanting zijn mogelijk. We bouwen niet hoger dan de Grote Kerk.
- In het verleden zijn te veel buurten gebouwd zonder voorzieningen, zoals Wilgenwende. Bij het toevoegen van woningen worden altijd maatschappelijke voorzieningen zoals scholen, groenvoorzieningen, zorgcentra, openbaar vervoer, parken, speeltuinen en winkels toegevoegd. Dordrecht zet maximaal in op meervoudig ruimtegebruik.
- Dordrecht neemt recreatiegroen op als maatschappelijke voorziening bij herstructurering van wijken en bij nieuwbouw, zonder dat dit ten koste gaat van bestaande natuurwaarden. Elke inwoner woont op loopafstand van bijvoorbeeld een park of speelbos. Hier is ook ruimte voor bijvoorbeeld mountainbikeroutes of urban sports om zo de beschermde natuurgebieden te ontlasten.
- Als de gemeente woningen bijbouwt, gebeurt dat niet op kwetsbare plekken zoals op dijken, in uiterwaarden en in diepe polders.
- In verschillende buurten wordt gezorgd voor mensluwe zones. Deze bieden een rustige omgeving voor planten en dieren waar mensen in principe niet welkom zijn. Zo blijft er ook voor hen een toevluchtsplek in een verdichtende omgeving.

5.3 Klimaatpositief, circulair en natuurinclusief bouwen

We moeten dringend de bestaande woningen verduurzamen en de leefomgeving radicaal vergroenen. Dit is nodig om de klimaatdoelen te halen én om de gevolgen van de klimaatverandering, zoals hittegolven en hoosbuien, goed op te vangen. De afgelopen jaren is hier te weinig aan gedaan: de buitenruimte versteent, bomen worden gekapt en er is nog veel onbenutte ruimte op daken voor groen.

Wie nu niet volledig inzet op duurzame en circulaire woningen, loopt achter de feiten aan. De klimaatcrisis wacht niet. Het is nodig én goedkoper om nu alle mogelijke technieken voor duurzaam bouwen toe te passen.

- We bouwen circulair biobased: er wordt gebruikgemaakt van gerecyclede, plantaardige hernieuwbare grondstoffen en lokale materialen die niet afkomstig zijn uit de vee-industrie. Gebouwen worden voorzien van een materialenpaspoort, zodat deze materialen bij sloop of verbouwing opnieuw kunnen worden gebruikt. Duurzame houtbouw wordt gestimuleerd. De gemeente ondersteunt hierin ook de duurzame doe-het-zelvers.
- Natuurinclusieve en ecologische bouw wordt de standaard. We hanteren standaard het ambitieniveau “Goud” van het Convenant Toekomstbestendig Bouwen. Dat betekent dat een gebouw aangepast wordt aan de flora en fauna uit de omgeving, langer meegaat, en voor meerdere functies geschikt is.
- Er wordt zo veel mogelijk demonteerbaar, repareerbaar en modulair gebouwd. Hierdoor is de woningvoorraad aanpasbaar aan veranderende behoeften in de toekomst.
- De gemeente gaat gebruikmaken van een puntensysteem voor diervriendelijk, natuurpositief en klimaatadaptief bouwen en inrichten, waardoor bij elke aanbesteding voor bouwwerkzaamheden concrete en meetbare eisen gesteld kunnen worden aan diervriendelijke en natuurinclusieve maatregelen zoals nestkastjes voor vogels en vleermuizen.
- Dordrecht neemt concrete maatregelen om het bodemleven te beschermen. Met ontwikkelaars worden hierover afspraken gemaakt.

Op braakliggende terreinen wordt het verplicht om de grond begroeid te houden.

- Bij nieuwbouw worden tuinen met minimale bestrating opgeleverd zodat ze eenvoudig te vergroenen zijn en mogen maximaal 50% versteend worden door de bewoners. Bewoners ontvangen advies voor een biodiverse en klimaatadaptieve inrichting van hun tuin. Tuinen van sociale huurwoningen hoeven niet meer kaal opgeleverd te worden.
- We gaan sneller en beter isoleren met gezonde, plantaardige en veilige isolatiematerialen, zoals hennep, stro, lisdodde en vlas. We passen PIR, PUR en andere niet-regeneratieve isolatiematerialen alleen nog toe waar dit vanuit technisch oogpunt noodzakelijk is. Ook pakken we bestaande schimmelwoningen met voorrang zodanig aan dat deze op een natuurlijke manier definitief van hun ongezonde leefklimaat worden ontdaan.
- Woningen worden energiepositief gebouwd zodat ze meer energie opwekken dan ze gebruiken. Dit zorgt voor milieuwinst, lagere energierekeningen en energie voor andere gebouwen die zelf niet energieneutraal kunnen worden.
- Bij verbouwen en verduurzaming van woningen, bijvoorbeeld door middel van spouwmuurisolatie, ziet de gemeente erop toe dat er gecontroleerd wordt op aanwezigheid van beschermde diersoorten zoals vleermuizen.
- De gemeente maakt harde prestatieafspraken met woningcorporaties: om uiterlijk in 2030 minimaal energieneutraal te zijn en voor het bouwen van voldoende betaalbare en goede woningen.
- Dordrecht heeft hierin een voorbeeldrol met het eigen gemeenschappelijke vastgoed.
- De gemeente beheert en beïnvloedt actief het grondwaterpeil in gebieden met een risico voor bodemdaling. Het voorkomen en actief herstellen van bodemdaling wordt opgenomen in beleidsplannen voor klimaatadaptatie.

5.4 Inclusief en toegankelijk wonen

Nederland kent een alsmaar groeiende groep kwetsbare inwoners. Ook in Dordrecht komen er door bijvoorbeeld de vergrijzing, maar ook de bezuinigingen in de ggz steeds meer zorgbehoevenden bij. Deze Dordtenaren hebben een andere woonbehoefte. Woningen

die rolstoeltoegankelijk, levensloopbestendig of prikkelarm gebouwd worden. Nu komen jongeren met een fysieke beperking moeilijk in aanmerking voor een toegankelijke woning omdat deze veel voor vijftigplussers gebouwd worden. Ook het aantal neurodivergente inwoners stijgt.

Zo divers als de mensen zijn, zo divers zijn ook hun woonbehoeftes. Door een inclusief aanbod aan woningen te hebben, voorkomen we dat inwoners vastlopen door hun woning, met alle gevolgen van dien.

- Een passende woning voor iedereen! De gemeente heeft speciale aandacht voor huisvesting voor kwetsbare groepen. De gemeente zet een fonds op om woningen te verbouwen met het oog op toegankelijkheid. Ook heeft Dordrecht een voortrekkersrol om zo veel mogelijk woningen toegankelijk te maken voor mensen met een beperking van welke aard dan ook. Nieuwe gebouwen worden standaard voor iedereen toegankelijk. Zij baseert dit op het VN-verdrag Handicap.
- Bij nieuwbouwprojecten worden altijd woningen toegevoegd die rolstoeltoegankelijk zijn. De buitenruimte dient overal rolstoeltoegankelijk te zijn. Woningbouwprojecten waarin mensen met een beperking of neurodivergentie samenwonen met inwoners zonder beperking worden gestimuleerd. Dordrecht realiseert prikkelarme woonomgevingen. Ook krijgen deze bewoners ondersteuning bij bijvoorbeeld het plaatsen van geluidswerende isolatie.
- Toegankelijke woningen worden beschikbaar gesteld voor iedereen met een beperking, ongeacht hun leeftijd.

5.5 Dak- en thuislozen

In een rijk land als Nederland is het onacceptabel dat er onvrijwillig dak- en thuisloze inwoners zijn, en al helemaal dat hun aantal blijft groeien. Daarom realiseert de gemeente per direct voldoende gratis opvangplekken voor dak- en thuisloze Dordtenaren, ongeacht uit welke gemeente zij komen en of zij wel of niet zelfredzaam zijn. Hierbij is extra aandacht voor arbeidsmigranten en gezinnen met kinderen. Privacy, een veilige omgeving en het

kunnen meenemen van eventuele huisdieren zijn hierbij prioriteit.

- Slapen is een basisbehoefte. Daarom zorgt Dordrecht ervoor dat niemand gedwongen buiten slaapt. Buiten slapen wordt niet beboet.
- Naast de nachtopvang is er een slechtweeropvang, die open is voor iedereen die het nodig heeft. Bovendien spant de gemeente zich in, samen met organisaties voor maatschappelijk werk, om veilige opvangplekken te realiseren voor vrouwen, LHBTQIA+-personen en minderjarigen.
- De Zelfredzaamheids-Matrix wordt niet meer gebruikt om te bepalen of iemand voor opvang in aanmerking komt.
- Huisdieren zijn welkom in de dak- en thuislozenopvang. Als hier geen mogelijkheid toe is, voorziet de gemeente in de opvang van huisdieren van dak- en thuislozen.
- Een woning is de basis om verder te kunnen ontwikkelen. Er komt ondersteuning voor projecten waarbij dak- en thuisloze mensen die dit willen, worden geholpen aan een woning. Hierbij is specifiek aandacht voor beschermd wonen. Voor de inwoners van de Merwedehuisjes wordt een nieuwe plek gevonden.
- De gemeente ondersteunt initiatieven zoals 'Kamers met aandacht' of 'Onder de pannen', om zo dreigende dak- en thuisloosheid te voorkomen en vooral jongeren perspectief te bieden.

5.6 Meer weten?

- <https://raad.dordrecht.nl/Documenten/Presentatie-Ontwikkeling-woningvoorraad-Technische-sessie-7-oktober-2025.pdf>
- <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2020/19/feiten-en-cijfers-over-de-landbouw>
- <https://www.wkr.nl/binaries/weten-schappelijkeklimaatraad/documenten/rapporten/2024/12/11/briefadvies-boeren-in-een-veranderend-klimaat/Feiten+en+cijfers+WKR-advies+003+Boeren+in+een+veranderend+klimaat.pdf>
- [\[kan-in-deze-stad/d059d512-e83c-09c7-3b9d-2f96aff018ec\]\(https://kan-in-deze-stad/d059d512-e83c-09c7-3b9d-2f96aff018ec\)](https://decorrespondent.nl/15762/geen-eigen-huis-wel-mooi-en-betaalbaar-wonen-dat-</div><div data-bbox=)

- <https://www.vandale.nl/pages/gratis-woordenboek/gentrificatie>
- <https://zoop.earth/nl/>
- <https://nos.nl/artikel/2488609-amsterdamse-kamerverhuurders-negeren-verbod-op-groepscontracten>
- <https://www.nmu.nl/ga-voor-goud/>
- <https://telkesveld.nl/>
- <https://www.ecodorpboekel.nl/>
- <https://housingfirstnederland.nl/over/wat-we-doen/>
- <https://www.mensenrechten.nl/themas/rechten-van-mensen-met-een-beperking>
- <https://kamersmetaandacht.nl/>
- <https://www.onderdepannen.nl/>

The background of the entire page is a photograph of a city street scene. In the foreground, several rainbow flags are visible, some partially cut off by the edges of the frame. The flags are attached to poles and appear to be waving. In the background, there are buildings with windows and some greenery. A large, solid green shape, resembling a stylized letter 'L' or a corner, is overlaid on the left side of the image. At the top center, there is a white circle containing the number 6.

6

INCLUSIEF, RECHTVAARDIG, SOLIDAIR

**Iedereen
doet ertoe**

INCLUSIEF, RECHTVAARDIG, SOLIDAIR

In een rechtvaardige en bloeiende samenleving is iedereen gelijkwaardig. Maar in Nederland is van echte gelijkwaardigheid helaas nog geen sprake, ook niet in Dordrecht. Waar je wieg staat, van wie je houdt, hoe je eruitziet, wat je gender is, waarin je (niet) gelooft en of je een beperking hebt is vaak nog bepalend voor je kansen en toekomst.

Gemiddeld worden mensen met een kleinere portemonnee en inwoners van kwetsbare wijken minder oud en hebben ze een slechtere gezondheid. Mensen die om wat voor reden dan ook niet tot de norm behoren worden bewust en onbewust gediscrimineerd, achtergesteld en onderdrukt.

Er is geen plek in Dordrecht voor racisme, discriminatie en uitsluiting. Inwoners kunnen op ruimhartigheid en solidariteit van Dordrecht rekenen, ongeacht de oorzaak waarom zij een steuntje in de rug nodig hebben. Met andere woorden: iedereen doet ertoe!

6.1 Iedereen is gelijkwaardig

Institutioneel of alledaags racisme en andere vormen van discriminatie en uitsluiting komen helaas nog steeds veel voor: zichtbaar of onzichtbaar, ze zijn verweven in alle structuren van onze samenleving. Zondebokpolitiek neemt toe, met gevolgen als stigmatisering en uitsluiting van groepen inwoners én geweld tegen gemarginaliseerde groepen.

Gelijkwaardigheid ontstaat niet vanzelf, zoals ongelijkheid niet vanzelf verdwijnt. In een situatie van onrecht mag de overheid niet afzijdig blijven en moet ze daadkrachtig handelen. Erkenning van en reflectie op het verleden is een belangrijk onderdeel van de

bestrijding van hedendaagse discriminatie en hedendaags racisme.

- Dordrecht bestrijdt álle vormen van racisme en discriminatie, zoals antisemitisme, moslim-, homo- en transgenderhaat. Er komt een plan met concrete doelen om racisme en discriminatie uit te bannen.
- De gemeente investeert in het voorkomen van (institutionele) discriminatie op scholen, bij sportverenigingen, in zorginstellingen, in kunst en cultuur, op de werkvloer, in religieuze kringen en binnen de eigen organisatie.
- Bekend maakt bemind. Dordrecht maakt werk van meer verbondenheid tussen inwoners en gemeenschappen, zodat tussen de groepen inwoners meer verbinding ontstaat.

- Het maatschappelijke middenveld bezit waardevolle kennis en expertise over antiracisme en dekolonisatie. Dordrecht omarmt initiatieven zoals Zwart Manifest, het Joods Manifest en het Manifest tegen Islamofobie.
- Discriminatie op de arbeidsmarkt en woon-discriminatie zijn hardnekkig. Dordrecht komt met een gerichte aanpak tegen deze vormen van uitsluiting, inclusief het inzetten van mystery guests.
- Het gemeentebestuur en het ambtenarenapparaat worden een evenwichtige afspiegeling van de samenleving. Dordrecht onderzoekt op welke wijze de eigen organisatie, inclusief het college van burgemeester en wethouders, inclusiever en diverser kan worden, onder andere door middel van trainingen.
- Dordrecht volgt het advies van het College voor de Rechten van de Mens. Buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) mogen religieuze uitingen (zoals een hoofddoek of kep-peltje) dragen. Hierdoor krijgen meer mensen de kans om de functie van boa te vervullen. Daarnaast zorgt dit ervoor dat meer inwoners zich kunnen herkennen in de lokale overheid en zorgt het ook voor meer diversiteit in het personeel.
- Dordrecht zorgt ervoor dat aangifte doen van discriminatie laagdrempeliger wordt, om zo de aangiftebereidheid van slachtoffers te vergroten. Dit doen we onder andere door sensitiviteitstraining over bijvoorbeeld racisme en LHBTQIA+-onderwerpen bij de politie. Er komt een specialistisch loket voor aangiftes die te maken hebben met discriminatie en sociale uitsluiting.
- De politie stuurt meldingen van antisemitisme op dit moment zeven keer vaker door aan het Openbaar Ministerie dan meldingen na discriminatie vanwege herkomst, beperking, leeftijd, religie of gender. Dordrecht gaat ervoor zorgen dat alle meldingen van discriminatie met dezelfde urgentie worden behandeld en dat er actief beleid wordt gevoerd om patronen van discriminatie te voorkomen.
- Dordrecht werkt niet samen met organisaties die de IHRA-definitie hanteren voor het bestrijden van antisemitisme. De IHRA-definitie zet kritiek op de staat en regering van Israël weg als 'antisemitisme'. Zo wordt het begrip antisemitisme gebagatelliseerd.
- Etnisch profileren is discriminatie, vormt een inbreuk op mensenrechten en is verboden. Afkomst, geloof, huidskleur en nationaliteit mogen geen factor zijn bij selectiebeslissingen en risicoprofielen van Dordrecht.
- Preventief fouilleren werkt etnisch profileren en stigmatisering in de hand en Dordrecht staat dit niet toe.
- De gemeente doet geen zaken met en verleent geen subsidies aan organisaties en bedrijven die aantoonbaar discrimineren en uitsluiten.
- Dordrecht heeft een slavernijverleden als suikerstad, maar niet veel mensen zijn zich daar bewust van. De gemeente moet dat bewustzijn vergroten door dit verleden zichtbaar te maken in de stad.
- Betwist erfgoed wordt in kaart gebracht. Dordrecht zoekt op democratische wijze een zelfkritische omgang met dit erfgoed.
- De gemeente zorgt ervoor dat straatnamen in Dordrecht recht doen aan de geschiedenis van alle inwoners. Bij nieuwe straatnamen die naar personen verwijzen wordt diversiteit het uitgangspunt. De gemeente faciliteert het maatschappelijk debat over hoe om te gaan met bestaande straatnamen die verwijzen naar het slavernijverleden. Bij behoud van deze straatnamen wordt duiding gegeven van de betreffende betrokkenheid.
- Op toeristische informatieborden komt informatie over de betrokkenheid van personen, gebouwen en locaties bij de mensenhandel.
- Burgers moeten kosteloos en zonder psychisch onderzoek hun achternaam kunnen veranderen als die uit het koloniale verleden stamt.
- Dordrecht ondersteunt en faciliteert belangrijke herdenkings- en feestdagen van verschillende inwoners, zoals het Suikerfeest, Jom Kippoer en Ketj Koti.
- De gemeente werkt op geen enkele wijze mee en verleent geen subsidie aan vieringen waarbij zwarte pietten, of pietten afgebeeld met racistische kenmerken (aangezette lippen, oorbellen, kroeshaar pruiken) aanwezig zijn. Sinterklaas wordt een leuk feest voor alle kinderen.
- In Dordrecht, regenboogstad, wordt op meerdere plekken in de gemeente zichtbaarheid gegeven aan LHBTQIA+'ers. Rondom bepaal-

de dagen, zoals de internationale dag tegen transfobie en de Coming Out Day, worden bewustwordingscampagnes georganiseerd. De gemeente hijst minstens één keer per jaar de progress pride-vlag.

- Dordrecht stelt doorlopende subsidies beschikbaar voor lokale organisaties, initiatieven en verenigingen die opkomen voor de belangen van gemarginaliseerde groepen, waaronder LHBTQIA+'ers.
- De kosten die een transpersoon maakt voor het aanpassen van gender in officiële documenten, zoals een paspoort en ID-kaart, en de deskundigenverklaring worden door de gemeente vergoed.
- Conversietherapie, ook bekend als 'homogenezing', wordt op elke mogelijke manier tegengegaan.
- Dordrecht zorgt voor genderneutrale toiletten in het Dordthuis en stimuleert instellingen

zoals de bibliotheek en buurthuizen om hetzelfde te doen.

- Dordrecht kiest in de beleidstukken en de communicatie naar burgers een genderneutrale aanspreekvorm.
- Dordrecht wijst scholen op de mogelijkheid ervaringsdeskundigen in te schakelen voor voorlichting over verschillende vormen van racisme, discriminatie en alle andere vormen van uitsluiting en onderdrukking.
- Dordrecht werkt actief om de stigmatisering van sekswerkers tegen te gaan. Het beleid wordt mét in plaats van over sekswerkers gemaakt en hun stem wordt leidend.
- De gemeente zorgt dat straatnamen in Dordrecht recht doen aan de geschiedenis van alle inwoners. Bij nieuwe straatnamen die naar personen verwijzen wordt diversiteit het uitgangspunt. De gemeente faciliteert het maatschappelijk debat over hoe om te gaan met betwiste uitingen in ons straatbeeld.
- Het verschil tussen rijke en arme buurten is nu goed af te lezen aan de openbare ruimte. Dordrecht moet de openbare ruimte van alle wijken op een gelijk niveau inrichten.

6.2 Vluchtelingen zijn welkom!

De Partij voor de Dieren maakt zich zorgen over het gebrek aan bestaanszekerheid en toekomstperspectief in grote delen van de wereld. De klimaat- en natuurriscrisis zullen dit in de toekomst alleen maar verergeren. Hierdoor zullen meer mensen hun geboorteland verlaten. De gemeente heeft een humaan opvangbeleid voor mensen die een veilig onderkomen zoeken en behandelt hen gelijkwaardig. Hierbij gaat men uit van inclusie, samenleven, wonen en volwaardig meedoen, in plaats van het achterhaalde begrip ‘integratie’.

- Dordrecht wordt een plek waar alle mensen, ongeacht verblijfsstatus of papieren, recht hebben op een menswaardige behandeling, veilige huisvesting, bescherming tegen voorbarige of onrechtmatige uitzettingen en tegen een immigratiebeleid dat mensenrechten schendt.
- Dordrecht voorkomt dat vluchtelingen en inwoners tegenover elkaar komen te staan door voldoende betaalbare woningen voor iedereen te realiseren.
- Dordrecht helpt vluchtelingen bij het vinden van huisvesting, een gepaste baan en/of opleiding. Hierbij werkt de gemeente nauw samen met de arbeidscoaches van VluchtelingenWerk.
- De gemeente werkt niet mee aan het uitzetten van kinderen.
- De gemeente zet zich in voor een pilot voor asielzoekers zodat ze vanaf de eerste dag na hun aankomst kunnen werken. Tegelijkertijd waakt de gemeente ervoor dat dit niet gepaard gaat met uitbuiting.
- De gemeente heeft oog voor LHBT-QIA+-vluchtelingen in azc's en zorgt ervoor dat zij indien nodig extra ondersteuning of andere huisvesting kunnen krijgen.
- De bed-bad-broodregeling wordt voortgezet en wordt uitgebreid met juridische ondersteuning. Veel mensen in deze voorziening zijn onterecht uitgediende. Juridische ondersteuning is noodzakelijk om de rechten van deze groep mensen te beschermen.
- Mensen zonder geldige documenten leven op dit moment in onzekerheid en angst en hebben vrijwel geen rechten of bewe-

gingsvrijheid. De gemeente zorgt binnen de afdeling gemeentezaken voor informatie en kennis over staatsloosheid en over deze mensen.

- Toegang tot zorg is een basisrecht, ook voor mensen zonder geldige documenten. Dordrecht zorgt ervoor dat zorgverleners zoals huisartsen en ziekenhuizen op de hoogte zijn van de CAK-regeling, maar ook dat deze groep mensen op de hoogte is van hun recht op zorg.
- Vluchtelingen krijgen een Dordtpas, waarmee ze toegang hebben tot voorzieningen en zo volwaardig mee kunnen doen.
- De gemeente spant zich samen met de veiligheidsregio in om meer opvangplekken voor ontheemden uit Oekraïne te realiseren. Ook maakt de gemeente een plan voor het toekomstperspectief van deze ontheemden.

6.3 Volwaardig meedoen voor iedereen

In een inclusieve samenleving moeten alle inwoners kunnen meedoen, ongeacht hun achtergrond, beperking, chronische ziekte, neurodivergentie, financiële situatie of leeftijd. De kern van het sociale beleid hoort te zijn: ‘Beslis niet over ons, maar met ons.’

- Het marginaliseren en stigmatiseren van mensen met een beperking op grond van hun lichamelijke en/of verstandelijke gesteldheid, ook wel validisme genoemd, wordt net als andere vormen van discriminatie serieus genomen en bestreden.
- Dordrecht bevordert de gelijke rechten van mensen met een beperking en zorgt ervoor dat het in 2016 aangenomen VN-verdrag Handicap strikt wordt nageleefd. Ervaringsdeskundigen worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van (nieuw) beleid.
- Dordrecht start een gehandicaptenraad.
- De gemeente toetst haar Handboek Openbare Ruimte op toegankelijkheid en past het waar nodig aan. Bij aanpassingen aan straten en pleinen wordt de toegankelijkheid geborgd.
- Elk nieuw gebouw in de openbare ruimte moet volgens de criteria van het VN-verdrag Handicap toegankelijk zijn.
- Toegang tot bestaande overheidsgebouwen en publieke voorzieningen zoals onderwijs,

openbare instellingen, buurt- en dorpshuizen, sportaccommodaties, toiletten en openbaar vervoer wordt vanzelfsprekend voor iedereen. Zaken als ondertiteling van de raadtuitzen- ding, gebarentolken bij belangrijke gemeen- telijke evenementen en rolstoelvriendelijke stoepen worden de norm.

- Openbare en publieke ruimtes worden optimaal toegankelijk voor mensen met een lichamelijke, visuele of auditieve beperking, net als voor neurodivergente mensen (met ADHD, autisme) die snel overprikkeld raken, én voor analfabeten en laaggeletterden.
- Dordrecht sluit zich aan bij Hidden Disabilities Sunflower. Gemeentelijke medewerkers krijgen training in het herkennen van, en respectvol omgaan met mensen met een onzichtbare beperking om de gemeentelijke dienstverlening inclusiever en toegankelijker te maken.
- Totdat er diervriendelijke alternatieven beschikbaar zijn voor specialistische honden, ondersteunt Dordrecht inwoners die een hulp- hond nodig hebben om te participeren via de Wmo. Ook de psychosociale hulphonden worden vergoed.
- Iedereen moet zelfstandig kunnen reizen. Bij het regelen van individuele reisvoorzieningen (zoals een scootmobiel, loopfiets, enzovoort), of algemene reisvoorzieningen (zoals de regiotaxi) houdt Dordrecht het VN-verdrag Handicap aan.
- De gemeente communiceert in begrijpelijke taal, op B1-niveau en wanneer nodig A2-niveau, dat voor nog meer mensen begrijpelijk is. Wanneer noodzakelijk communiceert de gemeente ook in niet-Nederlandse talen.
- Dordrecht maakt werk van digitale toegan- kelijkheid. De website van de gemeente en aan de gemeente verbonden websites worden overzichtelijker, toegankelijker en gebruiks- vriendelijker.
- Op verschillende plekken, zoals bij het station en in het Dordthuis, worden leenrollators en/ of leenrolstoelen aangeboden.
- De kosten voor de aanvraag en keuring voor de gehandicaptenparkeerkaart worden betaalbaar voor iedereen.
- Alle inwoners moeten op een goed toegan- kelijke plek in de buurt zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen bij verkiezingen.

- Dordrecht investeert in signaleringsnet- werken per buurt of dorp om eenzaamheid, verwaarlozing, mishandeling en uitbuiting op te sporen.
- De gemeente is ruimhartig in het toekennen van hulpmiddelen, ook als het om een tijdelij- ke situatie gaat. Het gebruik en de toewijzing van parkeerplaatsen voor mensen met een beperking wordt gratis.

6.4 Meer weten?

- <https://rightsforum.org/de-ihra-defini- tie-van-antisemitisme-is-geen-defini- tie-maar-een-politiek-wapen/>
- <https://www.mensenrechten.nl/ actueel/nieuws/2022/04/06/hoofddoekver- bod-voor-boas-is-stigmatiserend-en-niet-ef- fectief>
- <https://zwartmanifest.nl/>
- <https://joodsmanifest.nl/>
- <https://collectieftegenislamofobie.nl/wp-con- tent/uploads/2024/12/Manifest-tegen-Islamo- fobie-def.pdf>
- <https://controlealtdelete.nl/dossier-et- nisch-profileren>
- <https://vng.nl/nieuws/vn-nederland-moet- meer-werk-maken-van-vn-verdrag-handicap>
- <https://www.socialevraagstukken.nl/ tegen-de-integratie/>
- <https://www.groene.nl/podcasts/de-groe- ne-amsterdammer-podcast/afleveringen/ weg-met-de-integratie>
- <https://www.trouw.nl/opinie/opinie-de-houd- baarheid-van-het-begrip-integratie-is-verstre- ken~b9dc3e3d/>
- <https://controlealtdelete.nl/articles/ meer-kans-op-vervolging-na-mel- ding-over-antisemitisme#gsc.tab=0>
- <https://www.globalrefuge.org/news/sanctu- ary-cities-explained/>
- <https://hdsunflower.com/>

7

SCHOON ONDERWEG

Mobiliteit en
bereikbaarheid

SCHOON ONDERWEG

Onze gemeente kan zoveel schoner, mooier en gezonder worden als we ons anders gaan verplaatsen. Dordrecht werkt dan ook toe naar een rechtvaardige straat: de ruimte is eerlijk verdeeld en ontmoeting, veiligheid en leefkwaliteit voor mens en dier staan voorop – niet de auto. Stilstaande en rijdende auto's nemen veel plek in en zorgen voor uitstoot.

Daarom is de auto niet langer de baas en stellen we voetgangers, fietsers en openbaar vervoer centraal. Waar nu nog auto's rijden, kunnen mensen fietsen en wandelen. Waar nu nog auto's geparkeerd staan, kan groen groeien en bloeien en kunnen kinderen spelen.

Zo zorgen we voor een rechtvaardige straat met een groene omgeving en gezonde lucht: basisvoorwaarden voor het welzijn van iedereen.

7.1 Ruim baan voor voetgangers en fietsers

Vervuילend verkeer wordt ontmoedigd, schoon verkeer wordt gestimuleerd. Door ruim baan te geven aan voetgangers en fietsers kunnen we de hoeveelheid gemotoriseerd verkeer sterk terugdringen. Hiermee dragen we fors bij aan de klimaatdoelen, krijgen we een gezonder en aantrekkelijker Dordrecht, winnen we ruimte terug voor groen in onze straten en wordt het voor kinderen en dieren buiten veiliger.

- De gemeente investeert fors in een uitgebreid netwerk van veilige en groene wandel- en fietspaden. Vrijliggende fietspaden bij drukke wegen hebben de voorkeur, maar niet ten koste van bomen en ander groen. Fietsers en voetgangers hebben altijd voorrang op gemotoriseerd verkeer bij rotondes binnen de bebouwde kom.
- Er komen veel meer woonerven en fietsstraten waar voetgangers en fietsers voorrang hebben op gemotoriseerd verkeer. Gemotoriseerde voertuigen zijn te gast en rijden stapvoets. Zo wordt spelen op straat en samenkomen met bureν veiliger en aangenaamer.

- In een Leefstraat richten inwoners hun straat op een creatieve en leefbare manier in zodat er meer ruimte is voor spelen en ontmoeten. De gemeente helpt inwoners om Leefstraten in te richten.
- De binnenstad wordt autoluw. Dordrecht kiest daar waar mogelijk voor autovrije straten, in de binnenstad en daarbuiten. Bewoners kunnen parkeren in parkeervoorzieningen langs de rand. Bezoekers van de binnenstad worden aangemoedigd om met de fiets of het openbaar vervoer te komen. Als ze met de auto komen, worden ze aangemoedigd gebruik te maken van transferia aan de rand van de stad. De Partij voor de Dieren steunt het plan om op termijn de Krispijntunnel af te sluiten voor autoverkeer ter bevordering van de leefbaarheid.
- De gemeente moedigt bedrijven en organisaties aan om gebruik te maken van fietskoeiers en doet dat zelf ook.
- Scooters, brom- en snorfietsen en speed pedelecs zijn niet langer welkom op fietspaden binnen de bebouwde kom maar rijden op de weg.
- Er komen meer doorfietsroutes om zo het fietsen te stimuleren als aantrekkelijk alternatief voor de auto, zoals de aanleg van een fietstunnel tussen Maasterras en de Hoge Bakstraat. Gelijkvloerse drukke kruisingen, zoals Laan der Verenigde Naties/Krispijnseweg, worden waar mogelijk ontvlecht. Nieuwe snelfietspaden gaan niet ten koste van groen en veiligheid van mens en dier.

- Alternatieve schone vormen van vervoer zoals speed pedelecs/e-bikes vormen een duurzaam alternatief voor middellang woon-werkverkeer. E-bikes zijn welkom op de fietspaden, met als maximumsnelheid 25 km/u binnen de bebouwde kom.
- In principe geldt er voor gemotoriseerd verkeer binnen de bebouwde kom een maximumsnelheid van 30 km/u. De inrichting van de weg wordt waar mogelijk aangepast, wat weer ruimte biedt aan vergroening.
- In straten zonder vrijliggende fietspaden wordt de maximumsnelheid beperkt tot 30 km/u. Straten zonder trottoirs worden omgevormd tot (woon)erven, met een maximumsnelheid van 15 km/u, net als in de buurt van scholen en kinderopvang.
- Verkeerslichten worden zo afgesteld dat voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer vaker groen licht krijgen dan auto's. Verkeerslichten worden voorzien van een timer en een regensensor.
- Verkeersveiligheid is een groot goed. Dordrecht houdt goed bij welke plekken in de gemeente onveilig zijn voor mens en dier en grijpt op deze plekken in om slachtoffers te voorkomen. Onveilige straten als de Chico Mendesring, de Bosboom Toussaintstraat en de Oude Veerweg richten we verkeersveiliger in.
- De gemeente stimuleert verkeersexamens bij basisschoolleerlingen en het volgen van fietslessen door inwoners die het fietsen niet zo machtig zijn.
- Dordrecht pakt onlogische en gevaarlijke fietsroutes aan, zoals de spoorwegovergang Krommedijk, de route Weeskinderendijk Boven-Laan der Verenigde Naties en de kruising Spuiweg/Singel. Dordrecht zorgt voor voldoende gratis fietsenstallingen op drukbezochte plekken zoals kernwinkelgebieden en (toekomstige) treinstations en bushaltes. Grote stallingen hebben 24 uursbewaking, bijvoorbeeld via participatiebanen en basisbanen, en voldoende stallingsmogelijkheden voor buitenmodellen zoals aangepaste fietsen (voor mensen met een beperking), handbikes en bakfietsen.
- De straat wordt optimaal toegankelijk voor mensen met een lichamelijke of visuele beperking, met betere geleidelijnen, verlaagde stoepen, herkenbare looproutes en veilige, rolstoeltoegankelijke paden. De gemeente handhaaft actief op vrij toegankelijke stoepen en geleidelijnen. Bij wegwerkzaamheden zorgt de gemeente voor een veilige alternatieve route.
- Liften en roltrappen in de openbare ruimte en op stations worden bij storingen met spoed gerepareerd.

7.2 Goed en duurzaam openbaar vervoer

Nog steeds wordt er veel meer geïnvesteerd in asfalt voor de auto dan in openbaar vervoer. Als we voorrang geven aan het openbaar vervoer wordt Nederland een stuk schoner,

veiliger, duurzamer én bestrijden we vervoersarmoede. Laten we in Dordrecht beginnen!

- Dordrecht geeft bij de indeling van de weg prioriteit aan het openbaar vervoer. Zonder daarvoor groenstructuren en bomen te verwijderen komen er, waar dat nodig is, busbanen. Dit maakt letterlijk de weg vrij voor hoogwaardig, snel openbaar vervoer.
- Deelfietsen zijn een passende, milieuvriendelijke aansluiting op het ov-netwerk. De gemeente stimuleert en faciliteert deelfiets-systemen, zoals de ov-fiets en deelbakfietsen.
- De gemeente vergroot de parkeer-en-reis-mogelijkheden die aansluiten op het ov. Ook bij grotere ov-haltes komt er voldoende fietsparkeergelegenheid. Voor reizigers die verdergaan met het openbaar vervoer of de fiets komen er goede P+R-faciliteiten.
- De bus tussen het station, de P&R en de binnenstad blijft tot 's avonds laat rijden.
- In bestaande parkeerfaciliteiten aan de rand van het woongebied komen transferia, met hoogfrequente ov-verbindingen. Elk transferium is schoon, veilig en biedt onder meer laadfuncties voor elektrische auto's, deelfietsen en fietsreparatiemogelijkheden.
- Het openbaar vervoer is en blijft veilig, betrouwbaar, frequent, betaalbaar en toegankelijk, ook voor mensen met een beperking. Haltes en de bus zijn aangepast aan wie slecht ter been is.
- Er komen matrixborden bij alle bushaltes.
- Reizigers voelen zich veilig in het openbaar vervoer en op stations, ook 's avonds. Stations zijn goed verlicht, overzichtelijk en voorzien van sociale controle, bijvoorbeeld door winkel- of horecapersoneel, en van speciale wachtplekken.
- Het openbaar vervoer is ten minste gratis voor mensen met een laag inkomen.
- In alle woonwijken, met name De Hoven en Wilgenwende, is regelmatig openbaar vervoer beschikbaar, ook in de avond en in het weekend.
- Dordrecht blijft samen met de provincie lobbyen voor extra treinstations bij Leerpark en Amstelwijck. Beide stations worden voorzien van doorrijsporen.
- De gemeente lobbyt samen met de provincie voor het opnieuw instellen van de intercity-dienst naar Breda.
- Bij een nieuwe ov-aanbesteding wordt gekozen voor uitstootvrij (water)busvervoer. Dit geldt ook voor buurtbus, leerlingenvervoer en andere vormen van publiek vervoer.
- De gemeente roept de provincie op om het nachtnetwerk van de bus uit te breiden.
- Het taxiverkeer wordt schoon. Taxistandplaatsen krijgen laadpalen en in de lokale taxiverordening wordt 100% emissievrij een vereiste. Zolang er nog taxi's op fossiele brandstoffen zijn, mogen zij niet stationair draaien.
- In Dordrecht blijft de kwaliteit van de regiotaxi en leerlingenvervoer gewaarborgd. Bij het verzorgen van deze voorzieningen is er oog voor maatwerk en komen er strenge streefnormen voor stiptheid.

7.3 Minder auto's, meer ruimte

De hoeveelheid blik op wielen in de gemeente kan en moet omlaag. Dordrecht kiest ervoor om de openbare ruimte terug te winnen op de auto. Door vol in te zetten op meer manieren van vervoer dan alleen de auto wordt onze ruimte groener, gezonder en zetten we ook noodzakelijke stappen in het tegengaan van (vervoers)armoede.

- Verkeerswegen voor gemotoriseerd verkeer worden door de gemeente niet uitgebreid of verbreed. Er komt geen verbinding tussen de Zuidendijk en de Rembrandtlaan. Als maatregelen voor een betere doorstroming nodig zijn, gaan deze niet gepaard met extra asfalt en beton en worden er geen bomen gekapt.
- Doorgaande wegen in de gemeente worden versmald om zo de snelheid van het verkeer te verlagen en meer groen aan te leggen. Versmalling en andere maatregelen zijn niet ten nadele van fiets- en voetgangersverkeer.
- Er komt betaald parkeren in de hele gemeente en de tweede en opvolgende parkeervergunningen worden veel duurder.
- Er komen geen nieuwe autoparkeerplekken bij op straat. Voor nieuwbouw wordt een zo laag mogelijke parkeernorm gehanteerd. Bij hoogbouw is de parkeergelegenheid altijd inpandig. De gemeente heft op gewenste plekken parkeerplaatsen op en vormt ze om tot bredere voetpaden, kinderspeelplekken, bloemrijke bermen, kleine parken of fietsparkeerplekken.
- Inwoners kunnen tegen een lager tarief hun auto stallen in de parkeergarage in de buurt of hun auto goedkoop parkeren in een transferium, waarbij ze gebruik kunnen maken van gratis fietsparken en goedkope ov-verbindingen. De verbinding tussen P+R Weeskinderdijk en de binnenstad wordt verbeterd.
- Er komen meer carpoolplekken en liftershalletes die veilig en toegankelijk zijn.
- Er komt geen bovengrondse parkeergarage op het Energieplein.

7.4 Schoon vervoer, gezonde lucht

Schone lucht staat onder druk door onder meer fijnstof en stikstof van wagens op fossiele brandstof en de industrie. Maar ook

ammoniak vanuit de intensieve vee-industrie maakt de lucht vies. Dordrecht kiest voor schoon vervoer om zo schone lucht te bevorderen.

- De gemeente voert gedifferentieerde tarieven voor parkeren en parkeervergunningen in op basis van de uitstoot van het voertuig, waarbij een hoger tarief wordt gehanteerd voor vervuilende auto's. Ook zware, grote voertuigen zoals SUV's en pick-ups worden ontmoedigd, bijvoorbeeld door middel van hogere tarieven.
- Parkeerterreinen worden voorzien van laadmogelijkheden via carports met zonnepanelen. Alle parkeerplaatsen op straatniveau worden voorzien van een waterdoorlaatbare ondergrond zoals grasbetontegels.
- De gemeente voert milieuzones in om vervuilend verkeer te weren, te beginnen in de binnenstad, de 19e-eeuwse schil en rond natuurgebieden. Er komt een zero-emissiezone van toepassing op commercieel verkeer in het centrum. De invoering hiervan wordt niet nogmaals uitgesteld.
- Vrachtverkeer wordt geweerd uit het centrum en woonkernen. Aan de rand van de gemeente komen distributie- en overslagpunten, waarna verder vervoer van goederen fossielvrij plaatsvindt. Ook de vuilniswagens met een verbrandingsmotor worden vervangen door elektrische wagens.
- De gemeente hanteert minimale afstanden tussen drukke verkeerswegen en gevoelige bestemmingen, zoals scholen, kinderdagverblijven en verzorgingscentra.
- Dordrecht lobbyt ervoor om op de N3 en de A16 de maximumsnelheid te beperken tot 80 km/u om de luchtkwaliteit te verbeteren. Op deze snelheid wordt strikt gecontroleerd middels trajectcontrole.
- De gemeente zorgt voor voldoende oplaadpunten met groene stroom voor elektrische voer- en vaartuigen. Deze worden waar mogelijk in het bestaande straatbeeld geïntegreerd, bijvoorbeeld in de grond of in lantaarnpalen.
- De laadpalen in de openbare ruimte leveren groene stroom uit hernieuwbare bronnen. De tarieven zijn transparant.
- De gemeente moedigt bewoners aan om (buurt)initiatieven te starten voor het samen

delen van elektrische auto's en (elektrische) (bak)fietsen. Zo nodig zoekt de gemeente naar een commerciële aanbieder.

- Dordrecht richt verspreid in de gemeente mobiliteitshubs in. Op centrale pleinen in de buurten worden elektrische deelauto's en/of deel(bak)fietsen aangeboden (voordelig met Dordtpas) aan bewoners van de buurt. Hiermee bestrijdt de gemeente vervoersarmoede en biedt ze mensen een alternatief voor de eigen auto.
- Dordrecht draagt er zorg voor dat de binnenstad toegankelijk blijft voor de regiotaxi, Wmo-vervoer en individueel vervoer voor mensen met een beperking.
- Voor medewerkers, raad en college wordt vervoer per fiets of ov door de eigen gemeente de standaard. Dienstreizen tot in elk geval twaalf uur worden afgelegd per trein of elektrische auto. Als het college al dienstauto's heeft, zijn ze fossielvrij
- Alle voertuigen van de gemeente zijn vanaf de eerstvolgende aanbesteding 100% duurzaam aangedreven en emissievrij.
- De gemeente hanteert een uitsterfbeleid voor de fossiele brandstof van tankstations. Tankstations worden omgebouwd zodat hier alleen nog fossielvrije energie aangeboden wordt.
- Dordrecht trekt samen met de provincie op om internationale treinverbindingen, in eigen stations of in de regio, te verbeteren en lobbyt actief bij het Rijk en spoorbedrijven.
- De gemeente sorteert voor op elektrisch vervoer over water en maakt dit via ruimtelijke ordening mogelijk door technische voorzieningen te creëren. Eigen boten worden zo snel mogelijk emissievrij. Vaartuigen zonder verbrandingsmotor krijgen voorrang bij ligplaatsvergunningen en korting op lig- en vaartarieven.
- Uiterlijk 2030 mogen alleen elektrische boten, roeiboten en zeilboten zonder fossiele motor gebruikmaken van de gemeentelijke wateren en aanmeren in de havens van Dordrecht. Ook plezier- en rondvaartboten worden fossielvrij.

7.5 Meer weten?

- [https://decorrespondent.nl/16023/wil-je-dat-kinderen-van-hun-scherm-afkomen-zorg-dat-](https://decorrespondent.nl/16023/wil-je-dat-kinderen-van-hun-scherm-afkomen-zorg-dat-ze-iets-beters-te-doen-hebben/965e314e-bb39-0b03-0e33-dc969b3ac34a)

[ze-iets-beters-te-doen-hebben/965e314e-bb39-0b03-0e33-dc969b3ac34a](https://decorrespondent.nl/16023/wil-je-dat-kinderen-van-hun-scherm-afkomen-zorg-dat-ze-iets-beters-te-doen-hebben/965e314e-bb39-0b03-0e33-dc969b3ac34a)

- <https://schoneluchtakkoord.nl/thema/kennisagenda/inhoud/who-advies-schone-lucht-akkoord/>
- <https://www.longfonds.nl/nieuws/het-belang-van-zero-emissiezones-in-de-stad>
- <https://www.eur.nl/en/esl/media/2022-05-groene-parkeerbelastingen-binnen-en-buitenland>
- <https://www.schutteveaer.nl/nieuws/actueel/2021/09/06/de-alphenaar-vaart-eerste-elektrische-schip-met-verwisselbare-ac-cus/>
- <https://maatschapwij.nu/duurzaam/duurzaam-vliegen/>

8

GEZOND EN VEILIG

Gezondheid, zorg
en veiligheid

GEZOND EN VEILIG

Iedereen wil een gezond en vitaal leven. Het is daarom cruciaal dat we veel meer doen om ziek zijn te voorkomen en ons welzijn te vergroten. Als mensen gezonder leven door meer buiten te zijn, voldoende te bewegen en goed te eten, zijn ze minder vaak ziek en belanden ze minder snel in een zorgtraject. De Partij voor de Dieren zet voluit in op preventie en het tegengaan van stigmatisering. Niet alleen bij gezondheid, maar ook bij veiligheid. Want ook bij criminaliteit is voorkomen beter dan genezen.

8.1 Gezond begint bij schoon

Een schone leefomgeving is belangrijk voor ieders gezondheid. Daarom is het belangrijk dat we de kwaliteit van onze omgeving goed bewaken. Luchtverontreiniging en geluids-overlast zorgen voor veel negatieve effecten zoals stress en hebben een slecht effect op de gezondheid. Daarom moeten we hierop ingrijpen.

- Iedereen heeft recht op schone lucht. De Partij voor de Dieren wil dat Dordrecht een plan opstelt om ervoor te zorgen dat de gemeente ruim voldoet aan de luchtkwaliteitsnormen van de Wereldgezondheidsorganisatie.
- De gemeente bevordert schone lucht door op meer plekken gemotoriseerd verkeer te weren. De gemeente voert een milieuzone in in de binnenstad, de 19e-eeuwse schil en rond de natuurgebieden.
- Dordrecht legt houtstook volledig aan banden, zowel binnen als buiten. Houtstook zorgt immers voor enorm veel fijnstof en veroorzaakt gezondheidsproblemen voor veel inwoners. Dordrecht zorgt voor een meldpunt waar stookoverlast gemeld kan worden en informeert inwoners over de nadelen van houtstook.
- Het verbranden van biomassa vervuult de lucht en is geen duurzame energiebron. In Dordrecht komen geen biomassacentrales.

De gemeente maakt geen gebruik van energie afkomstig uit biomassa.

- De afvalbergen van het Zeehavenbedrijf worden door de wind uitgestrooid over Dordt-West. De gemeente staat niet langer toe dat het Zeehavenbedrijf afvalmaterialen zoals vliegafval onafgedekt opslaat.
- Bomen en groen maken de lucht schoner. Mensen en dieren worden daarnaast gelukkiger van een groene omgeving. De gemeente is daarom ambitieus in het planten van extra groen en bomen en beschermt bestaande bomen.
- Om stankoverlast en gezondheidsrisico's voor omwonenden weg te nemen worden bestaande veehouderijen afgebouwd en nieuwe veehouderijen niet toegestaan. Er komen geen nieuwe mestvergisters en bestaande mestvergisters worden uit gebruik genomen.
- De gemeente pakt bronnen van geluidsoverlast in de woonomgeving, zoals het Zeehavenbedrijf Dordrecht, aan. Hierbij worden de WHO-richtlijnen voor geluid van weg-, vlieg- en railverkeer en windturbines aangehouden. Geluidsoverlast kan immers stress veroorzaken en de gezondheid verslechteren. Ook bronnen van geuroverlast, zoals de koffiebranderij Pelican Rouge en SD Guthrie International Zwijndrecht, worden aangepakt.

- Dordrecht werkt uitbreiding van vliegverkeer tegen en verzet zich tegen toenemend vliegverkeer boven de gemeente.
- De gemeente is samen met het drinkwaterbedrijf Evides, het waterschap Hollandse Delta, de provincie en het Rijk verantwoordelijk voor voldoende schoon en gifvrij drinkwater, zonder stoffen als PFAS. Er komt een uitvoeringsplan Schoon Water om de normen van de Kaderrichtlijn Water te halen.
- Mensen, dieren en het milieu kunnen negatieve gevolgen ervaren door het hergebruiken van restproducten van de industrie in fietspaden, cement en speelpleintjes. Dordrecht werkt daarom niet meer met mogelijk schadelijke restproducten van bedrijven zoals beaumix en staalslak. Waar mogelijk worden deze restproducten verwijderd en vervangen door een niet-giftig of -schadelijk materiaal.
- De gemeente pakt bodemverontreiniging, zoals door lood en PFAS, actief aan. Chemours wordt aansprakelijk gesteld voor het saneren van bodemvervuiling door PFAS. Inwoners krijgen duidelijke voorlichting over gebruiksadviezen voor tuinen, moestuinen en plekken waar kinderen op de grond spelen, zodat ze op een veilige en gezonde manier met de bodem kunnen omgaan.
- De dreiging van een nieuwe pandemie als COVID-19 is niet verdwenen: door aanwezigheid van de veehouderij vormen de vogelgriep en andere zoönosen een reëel gevaar voor de volksgezondheid. Dordrecht brengt in kaart welke mogelijke bronnen er binnen de gemeente zijn waar ziekteverwekkers van dier naar mens kunnen overspringen. Daarbij is speciale aandacht voor veehouderijen en markten met (exotische) dieren. De gemeente maakt een noodplan voor als een zoönose uitbreekt.
- Dordrecht heeft bedrijven die vervuiling en gezondheidsschade veroorzaken goed in beeld en handhaaft strikt op overlast en overtredingen. Er komt meer capaciteit bij toezichthouders zodat zij intensiever kunnen controleren, ook om milieuvervuiling te voorkomen. Er komt een lokaal meldpunt waar misstanden op het gebied van natuur en milieu ook anoniem gemeld kunnen worden.

8.2 Geestelijk gezond en wel

Gezondheid gaat niet alleen over lichamelijke, maar ook over mentale gezondheid. Veel mensen voelen de druk om steeds meer 'aan' te staan en ervaren onrust en eenzaamheid. Met elkaar kunnen we stappen zetten om gezonder te worden. Dit begint met een schone omgeving met veel groen en natuur. Natuur zorgt immers voor minder stress en minder negatieve emoties.

Daarnaast zorgen we voor elkaar. Dit doen we door een sociale, schone, veilige en ontspannen samenleving te creëren waarin iedereen zichzelf mag zijn en de benodigde zorg krijgt.

- Initiatieven die gericht zijn op preventieve gezondheidszorg en welzijn, zoals het voorkomen van eenzaamheid en geestelijke problemen, krijgen steun van de gemeente.
- De gemeente stimuleert de inzet van ervaringsdeskundigen bij de ondersteuning van kwetsbare mensen.
- De gemeente investeert in jongerencentra, buurthuizen, wijkcentra en ontmoetingsplekken, met speciale aandacht voor jongeren, ouderen en mensen met een beperking.
- Er komt een brede aanpak om de psychische gezondheid te verbeteren, waarbij naast zorgprofessionals ook onderwijs en werkgevers- en werknemersorganisaties betrokken worden. Dordrecht neemt haar verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Wet integrale suïcidepreventie en maakt een integrale aanpak.
- Veel (jonge) mensen kampen met psychologische problemen, als gevolg van klimaatcrisis, woningcrisis en toenemende prestatiedruk. We zorgen ervoor dat er voldoende toegankelijke psychische hulp beschikbaar is door de inzet van sociale teams en juiste samenwerkingsverbanden. De gemeente pleit in VNG-verband voor een hoger budget voor de jeugd-ggz.
- Sociale cohesie tussen bewoners en verbinding in de buurt zijn erg belangrijk voor gezondheid en veiligheid. Bewoners werken dan ook in cocreatie met de gemeente mee aan de (her)inrichting van hun buurt.

8.3 Bewegen is gezond

Sporten en bewegen nemen in onze gemeente een belangrijke plaats in. Sporten bevordert onze fysieke en geestelijke gezondheid. Sport heeft ook een maatschappelijke functie en sportverenigingen spelen daarbij een belangrijke rol.

- De gemeente richt de openbare ruimte optimaal in om veilig te kunnen sporten en bewegen, en maakt sportdeelname voor iedereen toegankelijk, ook in verenigingsverband. In elke wijk wordt ruimte gemaakt voor sportvoorzieningen voor jong en oud, zoals beweegtuinten, fitnessplekken, openbare voetbal- en basketbalveldjes en skateparken.
- Het skatepark onder de Zwijndrechtse brug blijft behouden bij de herontwikkeling van de Spoorzone.

- Wandelen, fietsen, buiten spelen en sporten worden gestimuleerd en krijgen volop de ruimte, maar gaan niet ten koste van de natuur of het groen. De openbare ruimte wordt beweegvriendelijk ingericht en er komen meer natuurlijke en groene speelplaatsen. Dordrecht hanteert de 3-30-300-3000-regel: er komen 3000 meter lange, groene sportroutes in iedere buurt.
- Schoolpleinen en speelgelegenheden worden vergroend en zijn buiten schooluren beschikbaar voor de buurt.
- Sportvoorzieningen zijn zo veel mogelijk zeven dagen per week beschikbaar. Dit geldt in ieder geval voor gemeentelijke voorzieningen zoals bijvoorbeeld een sporthal.
- De gemeente stimuleert deelname aan sport in het bijzonder onder doelgroepen die hieraan weinig deelnemen, onder wie (kinderen van) mensen

met een laag inkomen. Er is ook een geschikt sportaanbod voor ouderen, mensen met een laag inkomen en mensen met een chronische ziekte of beperking.

- Sport moet voor iedereen toegankelijk en veilig zijn, met extra aandacht voor kwetsbare groepen. De gemeente sluit een convenant met alle sportverenigingen en -aanbieders om inclusie en sociale veiligheid te waarborgen.
- Nieuwe sportvelden gaan niet ten koste van bestaand groen en worden bij voorkeur zo groen en natuurinclusief mogelijk aangelegd en er wordt geen gif gebruikt bij het onderhoud. Vanwege schaarse ruimte zijn nieuwe velden voor meerdere sporten te gebruiken.
- Er worden geen nieuwe kunstgrasvelden aangelegd. Als bestaande kunstgrasvelden aan vervanging toe zijn, worden ze vervangen door echt gras. Op alle kunstgrasvelden waar gebruik wordt gemaakt van rubbergranulaat, wordt het rubbergranulaat opgeruimd en vervangen door een niet-giftig en niet-schadelijk materiaal. Kunstgrasvelden gaan water vasthouden zodat ze niet meer besproeid hoeven te worden.
- Sportkantines worden gestimuleerd om gezond, plantaardig eten en drinken aan te bieden.

8.4 Gezond en duurzaam voedsel

Constant worden we verleid ongezond te eten. Dat moet anders. De Partij voor de Dieren wil dat gezond, biologisch, duurzaam, lokaal en plantaardig eten makkelijker en goedkoper wordt.

- In 2025 stelde de raad een nieuw voedselbeleid vast, dat geen aandacht heeft voor de eiwittransitie. Een enorme gemiste kans. De gemeente maakt een nieuw integraal voedselbeleid, waarin het recht op gezond, biologisch en plantaardig voedsel en de positie van duurzame, biologische en diervriendelijke boeren centraal staan.
- Er komt een campagne richting inwoners om hen aan te moedigen gezond, biologisch, duurzaam en plantaardig te eten. Hierin is ook aandacht voor de eiwittransitie.
- In de eigen organisatie voert de gemeente het succesvolle concept 'Carnivoor? Geef het door!' in. Plantaardig voedsel wordt hiermee

de norm, ook in de gemeentelijke bedrijfskantines.

- Plantaardig eten wordt gestimuleerd bij de organisaties waar de gemeente aan deelneemt of die de gemeente (financieel) ondersteunt. Dordrecht stimuleert ook horeca tot een meer plantaardig menu.
- Dordrecht ondersteunt dat kinderen van jongs af aan gezonde en duurzame voeding krijgen. Denk hierbij aan het faciliteren van plekken voor borstvoeding in openbare gebouwen en het geven van biologisch fruit en een gezonde, duurzame lunch op kinderdagverblijven en scholen.
- Via de samenwerkingsverbanden met ziekenhuizen en andere zorginstellingen stimuleert de gemeente het serveren van gezonde, plantaardige en biologische voeding. Plantaardige voeding wordt een volwaardig onderdeel van het menu. Patiënten en bewoners kunnen altijd vers, biologisch fruit krijgen.
- Dordrecht zoekt naar middelen om nieuwe vestigingen van fastfoodketens te kunnen weren en treedt daarover in overleg met het Rijk. De gemeente pakt haar verantwoordelijkheid om een gezonde voedselomgeving te realiseren.
- Daarnaast willen we de (andere) keuzemogelijkheden voor de bezoekers van onze centra vergroten.
- Dordrecht weert snoep(automaten) en reclame voor ongezond voedsel uit openbare voorzieningen, alsook uit de eigen gebouwen.
- Het armoedebeleid moet gezondere voedselkeuzes makkelijker maken. Zo investeert de gemeente in moestuinen om verse groenten en fruit aan de voedselbanken te kunnen leveren.
- De gemeente activeert en motiveert bewoners en bedrijven om voedselverspilling te verminderen en neemt maatregelen om voedselverspilling binnen de eigen organisatie tegen te gaan.
- Dordrecht voert ons aangenomen voorstel om gestructureerd watertappunten aan te leggen voortvarend uit.

8.5 Zorg op maat

De behoefte aan zorg en hulp neemt toe. Dit komt onder andere door een ongezonde leef-

en voedselomgeving, hoge prestatie-eisen, de toename van het aantal chronisch zieken en door de vergrijzing, in combinatie met personeelstekorten. In de zorg zijn problemen ontstaan toen de Rijksoverheid verantwoordelijkheden afschoof op gemeenten zonder daar voldoende budget voor te geven.

- Iedereen die zorg en hulp behoeft, heeft daar recht op, zonder lange wachtlijsten en met oog voor de menselijke maat. Dordrecht levert de best mogelijke zorg die ze kan en vraagt bij de Rijksoverheid om meer geld voor de zorg.
- De zorg vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de zorg voor mensen met een beperking (vanuit de Wet langdurige zorg) worden bij voorkeur kleinschalig aangeboden.
- In Dordrecht wordt het persoonsgebonden budget (pgb) een volwaardig alternatief voor zorg in natura zodat mensen met een beperking hier daadwerkelijk keuzevrijheid in hebben en er maatwerk kan worden geleverd. Voor mensen met een beperking die zorg nodig hebben maar zelfstandig wonen wordt het makkelijker om een pgb te krijgen om zorgverleners in te huren.
- Huisartsenzorg blijft voor iedereen goed bereikbaar. De gemeente grijpt in wanneer absurde huurprijzen ertoe leiden dat praktijken verdwijnen uit stadscentra en gewilde wijken.
- De gemeente zorgt voor kwalitatief goede zorg en hulpverlening, liefst door kleinschalige, buurtgerichte organisaties waar zorgmedewerkers fatsoenlijke werkomstandigheden hebben en zorgbestuurders geen topsalaris verdienen. Zorgverleners en opvanglocaties houden rekening met de achtergrond, identiteit en levensstijl van gebruikers.
- Wachtlijsten en wachttijden dringen we terug. Tot het zover is, zorgen we voor voldoende overbruggingszorg en meer (tijdelijke) opnameplaatsen. De gemeente zorgt ook voor voldoende behandelplekken en reservebedden voor mensen in acute (psychische) nood.
- De gemeente ondersteunt straatzorg zoals de straatdokter en -tandarts, zodat mensen die dak- en thuisloos zijn toegang hebben tot goede en toegankelijke medische zorg.

- De overbelasting van de jeugdzorg pakken we adequaat aan. We beperken de wachtlijsten en lossen knelpunten in de ggz op. Persoonlijke begeleiders komen langs bij gezinnen die het nodig hebben en huisartsenposten krijgen een ondersteuner voor jeugd. Het bevorderen van gelijke kansen voor iedereen is nodig om toename van jeugdzorg te voorkomen.
- Het komt nog te vaak voor dat jongeren die jeugdhulp ontvangen opeens in een gat vallen op het moment dat ze achttien worden. De overgang tussen jeugdzorg en volwassenenzorg moet daarom worden versoepeld door geleidelijke afbouw van de geboden hulp van achttien jaar tot eenentwintig jaar.
- Jongeren met complexe problematiek verdienen goede passende zorg. JeugdzorgPlus wordt afgebouwd, maar op dit moment is er voor sommige jongeren geen goed alternatief beschikbaar. Dit kan leiden tot schrijnende situaties voor de jongeren, hun familie en hun omgeving. De gemeente zet zich volop in om passende zorg en onderwijs te creëren voor deze jongeren, samen met hen en hun ouders/verzorgers.
- Ouders en kinderen krijgen indien nodig goede ondersteuning bij scheiding, ziekte en andere ingrijpende gebeurtenissen.
- Identiteitsgebonden zorgcentra worden ondersteund. Denk hierbij aan ouderenzorginstellingen die rekening houden met LHBT-QIA+-personen en mensen met verschillende culturele achtergronden.
- Mantelzorgers worden (financieel) ondersteund. Er komt extra aandacht voor het tegengaan van overbelasting van mantelzorgers. Bij de toegang en evaluatie van de zorg wordt meer rekening gehouden met de beperkte belastbaarheid van mantelzorgers.
- Cliënten in de zorg moeten kunnen meebeslissen over hun eigen behandeling. Inwoners hebben de mogelijkheid tot regie over hun persoonsgegevens.
- De gemeente zorgt voor kwalitatief goede hulpmiddelen en doelgroepenvervoer, waar service en duurzaamheid (door bijvoorbeeld hergebruik en elektrisch vervoer) hand in hand gaan. Bij aanvragen voor ondersteuning voor mensen met een beperking met hulp- of therapiedieren wordt goed gekeken naar dierenwelzijn.

- De gemeente maakt het mogelijk dat het betaalbare hiv-preventiemiddel PreP ter beschikking wordt gesteld aan de mensen die dat willen en biedt toegankelijke soa-zorg aan.
- De gemeente zorgt voor plaatsing en onderhoud van AED's bij of aan (semi)overheidsgebouwen. De gemeente stimuleert en betaalt opleidingen voor reanimatie en EHBO.
- Er komt goede voorlichting over transzorg. De gemeente richt toegankelijke informatiepunten in waar transpersonen, professionals en hun omgeving terecht kunnen met vragen en zorg. Dordrecht gaat in gesprek met huisartsen die nog geen hormoonzorg willen bieden aan transgenderpersonen die daarom vragen.
- Dordrecht geeft de GGD opdracht tot het opzetten van een transkliniek. Deze wordt bij voorkeur gecoördineerd door lokale transgenderorganisaties, en geeft prioriteit aan sekswerkers, migranten, mensen van kleur en mensen die door een beperking geen toegang hebben tot de gangbare transzorg.

8.6 Zorg en dieren

Dieren zijn voor veel mensen een grote steun. Andersom kan een dier geholpen zijn met de zorg en aandacht van een mens. Toch zijn er mensen die niet goed voor zichzelf en voor dieren zorgen. En soms nemen mensen zorg niet aan, omdat huisdieren niet welkom zijn in de opvang of het zorgcentrum. Wij willen dat er naast zorg voor mensen ook zorg voor dieren van zorgbehoevende mensen komt.

- De gemeente erkent de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling. Om huiselijk geweld en dierenmishandeling tegen te gaan werkt de gemeente nauw samen met het Landelijk Expertise Centrum Dierenmishandeling en het Landelijk Expertise Centrum Kindermishandeling.
- Bij politie, jeugdzorg, scholen, dierenartsen en sociale wijkteams wordt extra aandacht besteed aan het herkennen en melden van geweld in de thuissituatie tegen zowel mensen als dieren.
- Het moet voor slachtoffers van huiselijk geweld makkelijker worden om melding te maken en gebruik te maken van crisisopvang als het niet mogelijk is om de thuissituatie

voldoende veilig te maken. Er is voor die situaties voldoende crisisopvang beschikbaar in de regio. Een dier moet mee kunnen om zo de drempel voor opvang te verlagen.

- Met organisaties voor vrouwen- en mannenopvang spreekt de gemeente af dat zij bij het intakegesprek vragen naar de aanwezigheid van huisdieren binnen het gezin. Daarbij wordt dan ook de mogelijke opvang van het huisdier besproken. Hierbij zoekt de gemeente samenwerking met stichting Mendoo.
- Conform ons aangenomen voorstel krijgen dierenambulances net als andere hulpdiensten bevoegdheden om snel ter plaatse te kunnen zijn voor noodhulp aan dieren, zoals een vergunning om over busbanen te rijden en het recht om vrij te kunnen parkeren.
- Dordrecht stimuleert vrijwillige diervverzorgers aan huis, zodat ouderen en chronisch zieken hun huisdier kunnen houden. Dit voorkomt eenzaamheid én dierenleed.
- De gemeente helpt mensen die (tijdelijk) naar een crisisopvang of zorginstelling verhuizen om hun huisdier mee te kunnen nemen, tenzij dat niet in het belang van het dier is. Als dat niet mogelijk is, wordt gezorgd voor goede opvang van het huisdier.
- De gemeente richt plekken in bij de nacht-opvang en/of maatschappelijke opvang voor mensen met huisdieren.
- De gemeente faciliteert en subsidieert projecten waarbij gastgezinnen voor een dier kunnen zorgen wanneer mensen dat tijdelijk zelf niet meer kunnen door bijvoorbeeld ziekenhuisopname of opname in een kliniek.
- Op zorgboerderijen heeft dierenwelzijn de allerhoogste prioriteit. Bij misstanden wordt opgetreden.

8.7 Drugs- en middelengebruik

Het gebruik van drank, drugs en andere middelen heeft risico's voor de gezondheid, milieu en veiligheid en kan leiden tot verslaving.

- De gemeente zorgt voor een goede voorlichting over de risico's van het gebruik van verslavende middelen voor de eigen gezondheid, het milieu en criminaliteit. Er komt ook voorlichting over risico's van gamen, (online) gokken, internet en sociale media. Jongeren

hebben hierbij speciale aandacht. Dordrecht ondersteunt het tegengaan van verslaving.

- Dordrecht werkt toe naar een rook- en vapevrije generatie. Er wordt niet meer gerookt/ gevapet bij scholen, op kinderspeelplaatsen, bij sportgelegenheden en in parken en groengebieden. Vuilnisbakken in de openbare ruimte worden voorzien van een asbak.
- Er komen meer rook- en vapevrije zones in de openbare ruimte, bijvoorbeeld bij bushaltes, gezondheidscentra en ziekenhuizen. De gemeente geeft het goede voorbeeld en verbiedt roken rond alle gemeentelijke gebouwen.
- Dordrecht staat open voor proeven met lokale wietteelt. Deze teelt is duurzaam en biologisch. Er komen geen nieuwe coffeeshops in de buurt van scholen.
- De gemeente onderzoekt de mogelijkheid van drive-through coffeeshops op bedrijventerreinen, om de overlast door bestaande coffeeshops te verminderen.
- De gemeente is alert op het gebruik van (synthetische) drugs en communiceert over de risico's voor gezondheid, milieu en criminaliteit, en over locaties waar drugs getest kunnen worden voorafgaand aan gebruik. Op feesten waar waarschijnlijk harddrugs worden gebruikt, worden personen ingezet om voorlichting en eventuele zorg te geven.
- Straatcoaches, jongerenwerkers, huisartsen en wijkagenten signaleren mogelijke problematiek en zoeken laagdrempelig contact om personen, waar nodig, naar zorg te begeleiden.
- Er komen gebruikersruimtes voor drugsverslaafden, met naaldomruilpunten voor mensen die afhankelijk zijn van het zelf toedienen van injecties.
- Mensen die harddrugs gebruiken in de openbare ruimte krijgen geen boete, maar waar nodig zorg aangeboden.
- Dordrecht stelt een plan op om drugsafval-dumpingen tegen te gaan. De gemeente maakt anoniem en boetevrij inleveren van lachgascilinders in milieu- en afvalstraten mogelijk.
- De gemeente zorgt voor jongerenwerkers die op jongerencentra en scholen voorlichting kunnen geven over middelengebruik en laag-

drempelig contact hebben met jongeren (en eventueel hun ouders) over middelengebruik.

- Om inwoners te beschermen tegen gokverslaving komen er geen nieuwe casino's of gokhallen.

8.8 Veiligheid

We willen een leefbare gemeente voor iedereen. Het is belangrijk dat iedereen zich veilig voelt in de breedste zin van het woord. In Dordrecht is absoluut geen ruimte voor racisme, discriminatie, grensoverschrijdend gedrag en criminaliteit.

- Er komt meer aandacht voor de oorzaken van criminaliteit en het voorkomen van criminaliteit, bijvoorbeeld door te investeren in jongeren in kansarme situaties. Ook zet de gemeente in op preventie door goed en zinvol jongerenwerk en voldoende opbouwwerkers. De gemeente biedt gerichte ondersteuning aan ouders met kinderen en pubers die dreigen af te glijden, bij voorkeur door professionals met dezelfde culturele achtergrond of met kennis van de culturele achtergrond.
- Dordrecht investeert in meer straatmedewerkers, buurtouders en wijkagenten, de ogen en oren van de buurt. Dankzij hun inzet kunnen mogelijke problemen in de buurt al in een vroeg stadium worden gesignaleerd, voordat ze ontsporen.
- Ondernijning is een groot probleem in heel Nederland. De gemeente stimuleert een actieve aanpak van ondernijning, witwassen en grootschalige fraude en bekijkt het vergunnenbeleid kritisch.
- Dordrecht investeert in voldoende toezicht en handhaving om milieudelicten in het buitengebied tegen te gaan, zoals dumpingen van drugsafval en mest, illegale verhuur aan drugsproducenten, stroperij en illegale bomenkap.
- Met cameratoezicht in de publieke ruimte wordt uit privacyoverwegingen zeer terughoudend omgegaan. Cameratoezicht biedt slechts schijnveiligheid en zorgt vaak alleen maar voor verplaatsing van het probleem. Automatische gezichtsherkenning is een te vergaand middel en wordt niet ingezet.
- De gemeente waakt ervoor dat particuliere camera's niet het straatbeeld filmen.

- Iedereen moet veilig over straat kunnen. Straatintimidatie wordt aangepakt. Hierbij wordt extra aandacht besteed aan de veiligheid van vrouwen, LHBTQIA+-personen en personen van kleur. Er komen voorlichtingscampagnes tegen straatintimidatie, juist gericht op (mogelijke) veroorzakers ervan. Daarnaast moet gekeken worden naar de inrichting van de straat, en dan met name of die veilig is ingericht voor kwetsbare groepen zoals vrouwen, LHBTQIA+-personen en personen van kleur.
- Er komt een lokale vertaling van het landelijke actieplan om femicide (vrouwenmoord), (online) vrouwenhaat en geweld tegen vrouwen te stoppen. Vroege signalen van huiselijk geweld, dwingende controle, stalking en andere voorstadia van femicide worden serieus genomen en gedeeld met ketenpartners. Dordrecht zet zich in voor een vestiging van Filomena in de gemeente.
- Preventief fouilleren werkt etnisch profileren en stigmatiseren in de hand en Dordrecht staat dit niet toe. Handhavers volgen een inclusiviteitstraining om uitingen van racisme en discriminatie te herkennen en te voorkomen. Tegen racisme en discriminatie, ook binnen handhaving zelf, wordt hard opgetreden. De gemeente agendaert het onderwerp racisme en discriminatie binnen de politie- en brandweerkorpsen.
- Boa's vormen gezamenlijk een representatieve afspiegeling van de samenleving. Zij mogen inclusieve en religieuze uitingen dragen. De gemeente blijft hierop, als werkgever van de boa's, aandringen bij het Rijk.
- De gemeente investeert in veiligheid tijdens de nacht door een 'veilige plek' te creëren waar bezoekers terecht kunnen bij grensoverschrijdend gedrag of een gevoel van onveiligheid. Horecapersoneel volgt trainingen om grensoverschrijdend gedrag te herkennen en hierop in te grijpen.
- Dordrecht garandeert veiligheid voor sekswerkers, met daarbij oog voor hun autonomie. De gemeente zorgt voor veilige, legale en hygiënische werkplekken, zodat sekswerkers zich niet genoodzaakt voelen hun heil in onveilige circuits te zoeken die onbereikbaar zijn voor hulpverlening. De gemeente faciliteert een goed bereikbaar zorg- en hulpaanbod. Bij

gemeentelijk beleid rond sekswerk wordt een representatieve klankbordgroep van sekswerkers en brancheverenigingen betrokken om stigmatisering te doorbreken.

- Er komt in Dordrecht geen bedelverbod.
- Dordrecht werkt aan een weerbare samenleving door inwoners voor te lichten over wat ze zelf en samen kunnen doen bij noodsituaties, zoals langdurige stroomuitval of overstroming. Met lokale hulpstructuren en het aanwijzen van noodvoorzieningen vergroot de gemeente de samenredzaamheid en veerkracht van de gemeenschap.
- Het vervoer van gevaarlijke stoffen over de Dordtse treinsporen moet stoppen. De gemeente hanteert dit als harde voorwaarde voor de realisatie van meer woningen langs het spoor.

8.9 Demonstreren is een grondrecht

In de huidige tijd nemen spanningen toe en zien we een toename van het aantal demonstraties. We zien tegelijk ook dat de vrijheid om te demonstreren onder druk staat. De Partij voor de Dieren staat pal voor het demonstratierecht.

- Dordrecht faciliteert demonstraties ruimhartig en legt geen aanmeldplicht of structurele beperkingen op. Het 'zicht- en geluidscriterium' wordt nageleefd en gewaarborgd. Vreedzame demonstranten worden niet aangehouden.
- Wanneer een deel van de demonstranten geweld gebruikt, moet de politie ervoor zorgen dat de vreedzame demonstranten door kunnen gaan met hun protest.
- Medewerkers van de gemeente en de politie worden goed op de hoogte gesteld van de mensenrechten en wettelijke kaders van het demonstratierecht. De gemeente keurt politiegeweld tegen vreedzame demonstranten nadrukkelijk af. Gemeente en politie communiceren en evalueren open over eventueel gemaakte fouten en leren ervan.
- De privacy van demonstranten wordt beschermd. ID-controles van vreedzame demonstranten zijn in strijd met het demonstratierecht, het recht op privacy en het recht op gegevensbescherming. In de instructies voor ID-controles wordt duidelijk gemaakt dat

controles tijdens demonstraties alleen mogen bij een verdenking van een ernstig strafbaar feit. Surveillance van vreedzame demonstranten stopt.

- Handhavers worden identificeerbaar middels een uniek, goed zichtbaar kenteken op de kleding waardoor deze later aangesproken kunnen worden in het geval van waargenomen grensoverschrijdend gedrag.
- Dordrecht gaat het verbod op gezichtsbedekkende kleding bij demonstraties niet handhaven mocht dat er landelijk komen.
- De gemeente ondertekent het manifest Demonstratierecht van Amnesty International en volgt alle aanbevelingen op.
- Vooraf aanmelden van demonstraties is niet verplicht. Maar als organisaties daar wel voor kiezen, bijvoorbeeld vanwege ondersteuning door hulpdiensten, dan kan dat laagdrempelig, zonder DigiD en desgewenst anoniem.

- <https://www.politie.nl/informatie/wat-is-ondermijning.html>
- <https://www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2022/04/06/hoofddoekverbod-voor-boas-is-stigmatiserend-en-niet-effectief>
- <https://www.amnesty.nl/content/uploads/2022/10/Manifest-onlineversie-v2.pdf?x54998>

8.10 Meer weten?

- <https://www.who.int/data/gho/data/themes/air-pollution>
- <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2023-10/Factsheet%20Effect%20van%20houtstook%20op%20luchtkwaliteit%20en%20gezondheid%20%28oktober%202023%29.pdf>
- <https://milieudefensie.nl/onderwerp/wat-is-biomassa>
- <https://vng.nl/wetsvoorstellen/wet-integrale-suicidepreventie>
- https://www.113.nl/sites/default/files/113/informatiemateriaal_2024/20240315_factsheet_LHBT_final.pdf
- <https://www.duurzamesportsector.nl/artikel/utrecht-ontwierp-een-innovatief-waterbufferingsysteem-voor-kunstgrasvelden/>
- <https://www.ngpf.nl/nieuws/carni-voor-geef-het-door-interview-met-gedragseconoom-henriette-prast>
- <https://www.jeugdzorgnederland.nl/actueel/landelijke-regie-schiet-tekort-afbouw-jeugdzorgplus-stagneert/>
- <https://rutgers.international/resources/comprehensive-sexuality-education-in-the-netherlands/>
- <https://www.kadera.nl/wp-content/uploads/2019/10/Factsheet-huiselijk geweld-en-dierenmishandeling.pdf>

9

EEN LEVEN LANG ONTPLOOIEN

Onderwijs
en cultuur

EEN LEVEN LANG ONTPLOOIEN

Goed, inclusief en toegankelijk onderwijs en kunst en cultuur vormen het fundament van een vrije, democratische samenleving. Ze zetten aan tot kritisch denken en maakt nieuwe ideeën mogelijk, waarmee we de samenleving verrijken. Maar dit fundament staat onder druk. Niet elk kind heeft nu dezelfde kans op goed onderwijs en de kansenongelijkheid groeit.

De Partij voor de Dieren wil dat er structureel wordt geïnvesteerd in het onderwijs. Iedereen die dat wil of nodig heeft, moet zich een leven lang kunnen ontwikkelen. Daar hoort ook een sterke kunst- en cultuursector bij, die de ruimte krijgt om vernieuwend en kritisch te zijn en waarin makers eerlijk worden beloond.

9.1 Recht op goed onderwijs

De Partij voor de Dieren wil dat het onderwijs niet alleen gericht is op het ontwikkelen van cognitieve vaardigheden. Goed onderwijs houdt ook in dat je je kunt ontwikkelen op het gebied van sociale, emotionele, motorische en creatieve vermogens. Scholen horen gericht te zijn op de ontwikkeling van de individuele leerling, niet op het halen van de hoogst mogelijke cijfers. Onderwijs draagt bij aan de bewustwording over de klimaatcrisis, milieuproblematiek en dierenwelzijn en over de rol van de mens hierin.

- Er zijn voldoende scholen in de buurt, zodat elk kind lopend of op de fiets naar school kan.
- De gemeente investeert in het tegengaan van onderwijssegregatie, bijvoorbeeld door extra zorgteams op kwetsbare scholen, verhoogde inzet van schoolmaatschappelijk werkers, maatschappelijke convenanten tussen scholen en de verlengde schooldag.
- Een helder en eerlijk aanmeldbeleid bij scholen zorgt ervoor dat alle kinderen in

Dordrecht een gelijke kans op goed onderwijs hebben.

- Bijlessen zijn nu vaak alleen beschikbaar voor mensen die het kunnen betalen. Door bijlessen op scholen voor iedereen toegankelijk te maken vergroten we kansengelijkheid.
- Veel scholieren gaan nog met honger naar school en ongezond eten is nog te vaak de norm. Daarom gaat de gemeente inzetten op gezonde kantines waar gratis biologisch fruit en een plantaardige schoollunch worden aangeboden. Schoolmelkregelingen worden stopgezet.
- Een gezond binnenklimaat is belangrijk voor zowel leerlingen als leraren. De gemeente trekt voldoende geld uit voor het natuurinclusief renoveren en verduurzamen van verouderde schoolpanden. Nieuwe schoolpanden worden natuurinclusief, circulair en energiepositief gebouwd.
- De gemeente stimuleert scholen en biedt financiële ondersteuning om groenblauwe schoolpleinen te realiseren waar kinderen vrij kunnen spelen. Als er plek is komt er

ruimte voor schoolmoestuinen. Veel van de problemen in onze maatschappij, zoals onze slechte omgang met dieren, zinloos geweld en vandalisme komen door een gebrek aan empathie. De gemeente stimuleert programma's die compassie bij kinderen verhogen.

- De gemeente investeert in sport, zwemlessen, cultuur, muzieklessen en (onafhankelijke) natuur- en duurzaamheidseducatie op scholen. Alle Dordtse basisschoolkinderen krijgen een Biesboschexcursie aangeboden om de Dordtse natuur te leren kennen en waarderen. De gemeente stimuleert daarnaast lessen waarin kinderen leren om producten te repareren.
- Scholen worden gestimuleerd om lessen over inclusiviteit aan te bieden, met voldoende aandacht voor emancipatie, racisme en discriminatie.
- De gemeente faciliteert een lesprogramma over het Dordtse slavernijverleden en stimuleert scholen om dit onderwerp in hun curriculum op te nemen.
- Dordrecht ondersteunt scholen bij het faciliteren van lessen over kritisch denken, digitale vaardigheden (inclusief digitale veiligheid) en mediawijsheid, om scholieren te leren om te gaan met internet en andere media. Zo leren leerlingen onder andere nepnieuws herkennen.
- Alle kinderen hebben recht op seksuele en relationele vorming, uiteraard passend bij hun leeftijd. Seksuele voorlichting draagt niet alleen bij aan minder ongewenste zwangerschappen en soa's, maar ook aan een gezonde ontwikkeling, meer gelijkwaardigheid en zelfvertrouwen, en de preventie van seksueel misbruik en geweld. De gemeente investeert in seksuele en relationele vorming op school en daarbuiten.
- Er worden jongerenwerkers ingezet op middelbare scholen. Een jongerenwerker die de school en de leerlingen kent, een vertrouwensband met hen opbouwt, en regelmatig langskomt om op een laagdrempelige manier te praten over bijvoorbeeld drugs, wapens, (cyber)pesten en (online) seksueel misbruik en seksuele uitbuiting kan veel leed voorkomen en zorgen voor een veiligere en betere sfeer op scholen.
- Bij scholieren en studenten komen vaak psychische klachten voor. Er dient actief gewerkt te worden aan een cultuur waarin taboes rondom psychische klachten doorbroken worden en waarin het praten erover wordt gestimuleerd.
- Eenzaamheid en suïcidale gedachten onder LHBTQIA+-leerlingen zijn schrikbarend hoog. Een Gender & Sexuality Alliance (GSA) op scholen kan helpen dit tegen te gaan en maakt zich sterk voor een veilige omgeving. Dordrecht ondersteunt scholieren die een GSA willen opstarten.
- Bibliotheken spelen een grote rol in het bevorderen van leesplezier en vervullen een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie. We investeren in voldoende bibliotheken, inclusief kleinere buurtbibliotheken en vestigingen van de Bibliotheek op School. De wijkfunctie van bibliotheken wordt versterkt.
- De gemeente bestrijdt analfabetisme en laaggeletterdheid, onder meer door het organiseren van laagdrempelige activiteiten en taalscholen in bibliotheken en buurthuizen.
- Alle peuters kunnen gebruikmaken van betaalbare voorschoolse opvang.
- De gemeente faciliteert meer mbo-stageplekken en stimuleert bedrijven die voor de gemeente werken dit ook te doen, om het tekort aan stageplekken voor mbo's te verkleinen. Ook mbo-stagiairs krijgen een eerlijke vergoeding voor hun werkzaamheden.
- De invoering van het passend onderwijs is nog niet geslaagd. Het is voor kinderen en ouders vaak moeilijk om de juiste hulp te krijgen. De gemeente zet samen met scholen alles op alles om de nodige voorzieningen te treffen voor leerlingen, zodat ieder kind met plezier naar school kan gaan.
- De gemeente zet zich in voor goed leerlingenvervoer, zodat elk kind op een passende school onderwijs krijgt.
- De gemeente onderzoekt wat er gebeurt met scholieren en studenten die 'thuiszitten' omdat er geen passende plek voor hen gevonden kan worden of omdat zij niet in staat zijn om naar school te gaan. Met deze kennis kan de gemeente proactief bijdragen aan een nieuw programma waar deze jongeren elkaar kunnen ontmoeten, activiteiten kunnen

doen en interesses en vaardigheden kunnen ontdekken zonder de schoolse druk.

9.2 Cultuur en erfgoed voor iedereen toegankelijk

Creativiteit en vrijheid zijn kernwaarden van een open samenleving. Kunst en cultuur vormen een onmisbare basis voor een leven in vrijheid, waarin nieuwe wegen kunnen worden verkend en mensen zich ten volle kunnen ontplooiën. Kunst en cultuur zetten aan tot reflectie, maken emoties los, ontroeren en ontregelen. Ze wijzen de weg naar transformatie, verandering en innovatie die de samenleving nodig heeft om te overleven en te bloeien. We willen nadrukkelijk de cultuursector betrekken bij maatschappelijke vraagstukken.

- Het budget voor kunst, cultuur en erfgoed wordt structureel verhoogd, niet alleen om meer te kunnen programmeren, maar ook om de Fair Practice Code voor eerlijke beloning in de culturele sector te kunnen realiseren.
- In Dordrecht is de laatste jaren veel geïnvesteerd in het Dordrechts Museum, Hof van Nederland, Huis van Gijn, theater Kunstmin en het Energiehuis. De gemeente moet daarom nu meer investeren in kleine culturele kunst-ondernemers, vernieuwende en experimentele kunst en lokale professionals. Daarnaast krijgen het Onderwijsmuseum, het Patriciërshuis en Sterrenwacht Mercurius structureel subsidie van de gemeente.
- Er is voldoende kunstaanbod in het centrum van de stad. De gemeente stimuleert meer laagdrempelige kunst- en cultuuractiviteiten in alle wijken van Dordrecht.
- Kleine culturele instellingen, zoals Muziekpodium DJS, organisaties voor amateurkunst, makers en artiesten komen in aanmerking voor cultuursubsidies en krijgen hulp bij het aanvragen van subsidies.
- Instellingen die cultuursubsidies van de gemeente krijgen, zetten bij hun activiteiten geen dieren in.
- Theaters, bibliotheken en cultuurcentra worden toegankelijk voor mensen met een beperking.
- De gemeente faciliteert broedplaatsen en open(bare) werkplaatsen, zoals de Munt en stichting Door, voor (amateur-)kunstenaars, creatieve starters en duurzaam ondernemerschap. Ook wordt het verhuurbeleid van het Energiehuis herzien om laagdrempeliger te worden voor culturele kunst-ondernemers.
- Bij nieuwe kunst in de openbare ruimte wordt de voorkeur gegeven aan kunstenaars uit de regio. Bestaande kunst in de openbare ruimte wordt op een creatieve wijze beter onder de aandacht gebracht van inwoners, bijvoorbeeld door podcastwandelingen of apps.
- Musea zijn minstens één dag in de week gratis toegankelijk voor inwoners van de gemeente.
- Bij nieuw te vormen beleid wordt er proactief gezocht naar samenwerkingen met diverse partners uit het culturele domein om op een creatieve wijze mee te denken over de uitdagingen in onze maatschappij.
- Adviescommissies voor bijvoorbeeld de selectie van kunstenaars voor gemeentelijke kunstopdrachten of de verdeling van cultuursubsidies hebben een diverse samenstelling met betrekking tot onder andere gender, etniciteit en leeftijd. Hierbij wordt de Code Diversiteit en Inclusie gehanteerd.
- De gemeente stimuleert deelname aan kunst en cultuur in het bijzonder onder doelgroepen die hiervan weinig gebruik (kunnen) maken, onder wie (kinderen van) mensen met een laag inkomen en mensen met een beperking of chronische ziekte.
- Dordrecht bevordert de herbestemming van monumenten, zoals de Orangerie van Duurzaamheidscentrum Weizigt. Sloop van (cultuur)historisch waardevolle of beeldbepalende panden dient voorkomen te worden. De door de vereniging oud-Dordrecht en de stichting Historisch Platform Dordrecht opgestelde lijst van verwaarloosd Dordts erfgoed, waaronder het Teerlinkpandje, krijgt hierbij extra aandacht.
- Dordrecht heeft op dit moment vooral aandacht voor erfgoed van voor 1900. Er komt meer aandacht voor erfgoed uit de 20ste eeuw, zoals volkshuisvestingswijken.
- Betwiste kunstuitingen en monumenten, bijvoorbeeld uit het koloniale verleden, worden in kaart gebracht. De gemeente faciliteert het maatschappelijk debat over hoe om te gaan met betwiste uitingen in ons

straatbeeld. Omstreden standbeelden en symbolen worden voorzien van voorlichting of verwijderd.

- De gemeente steunt initiatieven om het erfgoed van migranten in Dordrecht zichtbaar te maken.
- We beschermen ons natuurlijk erfgoed. De gemeente geeft prioriteit aan de inventarisatie van groen en blauw erfgoed en maakt budget vrij voor de instandhouding ervan.

9.3 Meer weten?

- <https://www.aob.nl/actueel/artikelen/weg-met-de-focus-op-cijfers/>
- <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/03/11/bijlage-3-eindrapport-onderzoek-onderwijssegregatie-2025>
- <https://www.gelijke-kansen.nl/actueel/segregatie>
- <https://www.gemengdescholen.nl/wp-content/uploads/2023/05/CHECKLIST-transparant-en-eerlijk-aanmeldbeleid-basisscholen-1.pdf>
- <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2025/04/16/armoede-en-onderwijs>
- <https://me-cvsvereniging.nl/nieuws/pliet-brief-gezond-binnenklimaat-scholen/>
- <https://www.ivn.nl/aanbod/primair-onderwijs/een-groen-schoolplein/>
- <https://scriptiebank.be/scriptie/2018/compassie-het-onderwijs-effecten-op-persoonlijk-welbevinden-en-professioneel>
- <https://rechtvaardig.nl/kennisbank/oefenen-met-mensenrechten-op-school/diversiteit-en-inclusie-op-school>
- <https://bronnen-voor-nme.nl/>
- <https://rutgers.international/resources/comprehensive-sexuality-education-in-the-netherlands/>
- <https://www.trimbos.nl/kennis/mentale-gezondheid-preventie/expertisecentrum-mentale-gezondheid/mentale-gezondheid-jeugd/cijfers/>
- https://www.113.nl/sites/default/files/113/informatiemateriaal_2024/20240315_factsheet_LHBT_final.pdf
- <https://www.gsanetwerk.nl/gender-and-sexuality-alliance/>
- <https://www.mboraad.nl/nieuws/vijf-vragen-over-het-stagepact-mbo>
- <https://www.aob.nl/actueel/artikelen/problemen-rond-passend-onderwijs-stapelen-zich-op/>
- <https://www.kunsten92.nl/cultuur-verrijkt-onze-samenleving-vijf-aanbevelingen-effectiever-kunst-cultuurbeleid/>
- <https://fairpracticecode.nl/>
- <https://www.cultuursubsidie.nl/over-het-cultuurstelsel/cultuurperiode-2025-2028>
- <https://codedi.nl/>
- <https://www.oneworld.nl/mensenrechten/waar-blijft-die-echte-confrontatie-met-ons-koloniale-verleden/>

10

SAMEN, EERLIJK EN OPEN

Democratie, bestuur,
digitalisering en privacy

SAMEN, EERLIJK, OPEN

Inwoners moeten de lokale overheid kunnen vertrouwen. Ook wil de Partij voor de Dieren dat we in Dordrecht werken aan een groene en weerbare gemeente, waarbij de gemeente zo veel mogelijk werkt met en voor inwoners bij de voorbereiding van gemeentelijke besluiten.

De afhankelijkheid van grote technologiebedrijven maakt de gemeente en de samenleving kwetsbaar. Privacy en zeggenschap over onze eigen data is een groot goed en Dordrecht zet zich actief in voor de bescherming daarvan.

De gemeente geeft het goede voorbeeld als het gaat om openheid, duidelijkheid en vertrouwen in inwoners.

10.1 Weerbare lokale democratie

Dordrecht is geen bedrijf en inwoners zijn geen klanten. Veel inwoners willen meebeslissen over hun stad of buurt en hun betrokkenheid wordt steeds belangrijker. De gemeente weegt de initiatieven, plannen of de zorgen van inwoners zorgvuldig mee bij de beslissingen.

De Partij voor de Dieren wil dat Dordrecht positieve, concrete oplossingen van inwoners voor hun leefomgeving serieus neemt en zo mogelijk actief ondersteunt. Denk daarbij aan initiatieven als lokaal opwekken en delen van duurzame energie, aanleg van groen en zorg in de buurt.

- Participatie gaat op de schop. In plaats van plannen maken voor inwoners, maken we plannen mét inwoners.
- Het burgerberaad, ook in kleinschaliger vorm (zoals wijkberaad of dorpsberaad), neemt een prominente plek in bij participatiebeleid.
- Het raadgevend referendum krijgt een plaats bij belangrijke besluiten, zoals grote bouwprojecten of een gemeentelijke herindeling. Ook maken we wijkreferenda mogelijk.
- Over bouw- en inrichtingsplannen wordt al in de eerste fase van de planvorming gecommuniceerd met bewonersverenigingen en omwonenden. Er komt een speciale plek op de gemeentewebsite voor grote bouwprojecten en gebiedsontwikkelingen, zodat bewoners hier meer en op tijd bij worden betrokken.
- Dordrecht versterkt lokale initiatieven en de vorming van inwonersgroeperingen (zoals wijk/dorpsraden en buurtverenigingen). Deze worden actief betrokken bij besluiten over de buurt en kunnen door middel van het uitdaagrecht participeren in de uitvoering en het onderhoud.
- Dordrecht faciliteert de plannen van inwoners om hun wijk leefbaar te maken voor mens en dier door participatievormen zoals een buurtbegroting en buurtbudgetten.
- Gemeentelijke plannen waarvoor een vergunning nodig is worden duidelijk en op tijd aangekondigd om iedereen te bereiken. Deze aankondigingen zijn niet alleen digitaal, maar ook in huis-aan-huisbladen en op de werklo-

catie zelf. Op de informatieborden, die dankzij ons unaniem aangenomen voorstel bij locaties van herinrichtingen worden geplaatst, wordt explicieter vermeld wanneer bomen worden gekapt.

- Coöperatieve burgerinitiatieven, zoals lokale duurzame energieopwekking, voedselvoorzieningen en woningbouw, worden door de gemeente gefaciliteerd.
- Er komt één gemeentelijk loket dat alle klachten coördineert. Tijdens de nacht en in het weekend is het klachtenloket ook bereikbaar voor meldingen van overlast en overtredingen.
- Er komt een sociaal statuut waarin de gemeente met woningcorporaties en huurdersverenigingen bindende afspraken maakt over rechten van bewoners bij ingrijpende ontwikkelingen waarbij herhuisvesting aan de orde is.
- Er komen een kinderraad en een jongerenraad, die de gemeenteraad gevraagd en ongevraagd kunnen adviseren.
- Dordrecht stelt een gemeentelijke ombudsfunctie en kinderombudsfunctie in.
- Sterke, onafhankelijke, lokale media en streekomroepen zijn van groot belang voor de inwoners van Dordrecht. Hier wordt niet op bezuinigd. Om onafhankelijke (onderzoeks) journalistiek te bevorderen komt er een breed toegankelijk lokaal mediafonds voor niet-commerciële lokale media.
- Alle openbare vergaderingen van de gemeenteraad worden online live uitgezonden en live ondertiteld. Belangrijke vergaderingen en gebeurtenissen worden voorzien van een gebarentolk. Er wordt meer geld vrijgemaakt om de uitzendingen toegankelijk te maken voor mensen met een auditieve beperking.

10.2 Open bestuur

Vertrouwen in de lokale overheid wordt geschaad door ondoorzichtige besluitvorming, geheime afspraken, achterkamertjes en ondemocratische samenwerkingsverbanden. Dordrecht zet in op een open en transparant bestuur waarbij wederzijds vertrouwen tussen inwoners en gemeente het uitgangspunt is.

- In principe is alle gemeentelijke informatie openbaar en digitaal beschikbaar. Het college

en de raad zijn uiterst terughoudend bij het opleggen van vertrouwelijkheid of geheimhouding.

- Er komt een gemeentelijk, openbaar lobbyregister. Bij raadsvoorstellen en beleidskaders wordt standaard vermeld welke betrokkenheid lobbyisten en belangenbehartigers bij de voorstellen hebben gehad.
- De afspraken die gemaakt worden tijdens de formatie van het college worden openbaar gemaakt.
- Inwoners die niet uit de voeten kunnen met digitale middelen kunnen voor gemeentezaken telefoneren of bij een fysieke balie in het Dordthuis terecht en chatbots zijn geen vervanging van menselijk contact bij balies. Communicatie per post blijft mogelijk, evenals het contant betalen in het Dordthuis.
- Gemeentelijke communicatie wordt begrijpelijker, toegankelijker en sneller. De inwoners mogen onduidelijke brieven van de gemeente kosteloos terugsturen en krijgen een herschreven, heldere brief.
- Dordrecht gaat experimenteren met een online 'track and trace'-voorziening waarmee de inwoners hun aanvraag bij de gemeente realtime kunnen volgen.
- Bij de interne en externe communicatie en bij de administratieve systemen van Dordrecht worden de begrippen 'klant' en 'cliënt' vervangen door 'inwoner'.
- De democratische controle op samenwerkingsverbanden met andere gemeenten of organisaties, de zogenaamde gemeenschappelijke regelingen, is een punt van zorg en wordt verbeterd.
- Dordrecht zoekt actief regionale samenwerking op het gebied van dierenwelzijn, klimaat, natuur en milieu, en zorgt ervoor dat democratische controle door de gemeenteraad is gewaarborgd.
- Dordrecht werkt actief samen met zijn partnersteden om de belangen van dieren, natuur en milieu daar beter te borgen.
- De continue in- en uitstroom van extern personeel veroorzaakt verlies van kennis, ervaring en binding met de gemeente en samenleving. Het doel is de inhuur van extern personeel onder de 10% te houden.
- Landelijk wanbeleid heeft ertoe geleid dat vanaf 2026 de gemeenten onvoldoende geld

van het Rijk krijgen om hun taken uit te voeren ('ravijnjaar'). Desondanks blijft Dordrecht goed zorgen voor de meest kwetsbaren: mens, dier en natuur. Daarnaast trekt de gemeente in regionaal, provinciaal en landelijk verband samen met andere gemeenten op om dit probleem op te lossen.

10.3 Privacy, data en digitale onafhankelijkheid

De ontwikkelingen van afgelopen periode laten zien dat (digitale) privacy, gegevensbescherming en een kritische houding ten opzichte van techplatforms belangrijker zijn dan ooit. Het gebruik van algoritmen en schendingen van privacy door (publieke) instanties hebben onder andere het toeslagenschandaal veroorzaakt. De Partij voor de Dieren wil dat de privacy van inwoners beschermd wordt en Dordrecht niet meer afhankelijk is van big tech.

- In Dordrecht staat de gemeentelijke website centraal in de dienstverlening en wordt het de primaire bron van informatie over de gemeente. Alle content die de gemeente maakt is daar terug te vinden en de data zijn onder eigen beheer van de gemeentelijke organisatie.
- De gemeente gaat binnen een ambitieuze termijn over naar zo veel mogelijk veilige, gedecentraliseerde, opensource- en openstandaardtoepassingen ontwikkeld met privacy by design. Hierin wordt samengewerkt met andere overheden.
- Vanwege het enorme energieverbruik en zeer concrete privacyrisico's gebruikt de gemeente kunstmatige intelligentie (AI) en toepassingen ervan alleen als er overduidelijke, meetbare en concrete maatschappelijke baten zijn en er geen privacyrisico's of risico's voor informatieveiligheid zijn.
- Met inzet van gemeentelijk cameratoezicht wordt uit privacyoverwegingen zeer terughoudend omgegaan. Het mag alleen tijdelijk en onder strikte voorwaarden, zoals een maximale bewaartermijn voor de camerabeelden.
- Advertentieboarden met gezichtsherkenning of andere 'slimme' camera's worden verboden.

- De gemeente mag data alleen verzamelen als er een legitieme reden voor is, met expliciete toestemming en als het voor de dienstverlening strikt noodzakelijk is. Vanaf het moment dat de verzamelde data het doel niet meer dienen, worden deze onmiddellijk verwijderd.
- Online monitoring van inwoners wordt tot het minimum beperkt en gebeurt volgens duidelijke richtlijnen. De gemeente gebruikt geen nepaccounts op sociale media.
- De gemeente gebruikt geen algoritmes waarbij systemen besluiten nemen over inwoners zonder menselijke inmenging. Algoritmes moeten getoetst worden op discriminerende effecten en alleen gebruikt worden als de werking ervan transparant is. Dordrecht maakt algoritmes openbaar en sluit zich aan bij het landelijke Algoritmeregister.
- Dordrecht verbiedt Bluetooth- en wifitracking van inwoners in de openbare ruimte.
- Dordrecht geeft inwoners inzicht in wie toegang heeft tot hun door de gemeente verwerkte persoonsgegevens en informeert inwoners actief over hun recht op inzage, correctie en verwijdering.
- De openbare ruimte digitaliseert en sensoren worden steeds vaker gebruikt. Iedereen moet kunnen weten wie, met welke sensoren, waar in de openbare ruimte, welke gegevens verzamelt, en met welk doel. Er komt een publiek toegankelijk online sensorenregister en het plaatsen van sensoren in de openbare ruimte mag alleen met een meldplicht. Alle op openbare plekken verzamelde data zijn open data en deze gegevens staan ter beschikking van eenieder, tenzij het persoonsgegevens betreft of het anderszins op grond van wet- en regelgeving niet mag.
- De gemeente houdt via verschillende kanalen, zoals wijk- of gebiedsteams of wijkambassadeurs, de vinger aan de pols en handelt proactief om spanningen tussen groepen inwoners vanwege conflicten elders te voorkomen.
- Demonstreren is een grondrecht. De aanmeldingsplicht voor kleine demonstraties wordt afgeschaft. Voor demonstraties naar aanleiding van actuele gebeurtenissen wordt de aanmeldtermijn verkort.
- De gemeente brengt eigen invloed op misstanden elders, zoals ecocide, kinderarbeid, milieuvervuiling of instandhouding van een bezetting, in kaart en stopt die invloed door ketenverantwoordelijkheid na te streven.
- Dordrecht gaat geen stedenbanden aan en werkt niet samen met gemeenten in landen waar de overheid een door de Verenigde Naties als zodanig erkende illegale bezetting uitvoert, volkeren onderdrukt of natuur vernietigt.
- De gemeente werkt niet samen met organisaties en bedrijven die bijdragen aan de bezetting van land en onderdrukking van volkeren, of aan vernietiging van natuur of klimaat.
- Dordrecht spreekt uit dat Palestina een onafhankelijke staat is en roept de landelijke overheid op dit ook te doen.

10.4 Vrede in Dordrecht, vrede in de wereld

Conflicten, oorlogen en onderdrukking elders hebben impact op de gemeenschappen hier, waardoor soms de spanning tussen (groepen) inwoners kan oplopen. De gemeente heeft de morele plicht om de gevolgen van eigen handelen, in Dordrecht en elders in de wereld, te erkennen en zo veel mogelijk tegen onrecht op te staan. Want neutraliteit in situaties van onrecht is de kant van de onderdrukker kiezen.

10.5 Meer weten?

- <https://www.collectievracht.eu/collectie-venlab/nieuws/default.aspx>
- <https://www.rechtenvandenatuur.org/initiatieven/zoop>
- <https://burgerbegrotingen.eu/definitiekenmerken>
- <https://vng.nl/artikelen/realtime-je-aanvraag-volgen-met-track-trace>
- <https://nos.nl/artikel/2551648-arnhem-mers-mogen-onduidelijke-brieven-van-de-gemeente-terugsturen>
- <https://www.bitsoffreedom.nl/wp-content/uploads/2022/05/Bits-of-Freedom-De-staat-van-privacy-bij-gemeenten.pdf>
- <https://publicspaces.net/2022/11/25/de-pose-strategie-pragmatisch-principieel-omgaan-met-big-tech/>
- <https://openwebconcept.nl/>
- <https://vng.nl/nieuws/gemeenten-heroverwegen-inzet-microsoft-copilot>

- <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2477186-kunstmatige-intelligentie-vreet-stroom-een-opdracht-hetzelfde-als-een-uur-een-lamp-aan>
- <https://algoritmes.overheid.nl/nl>
- https://privacy-web.nl/wp-content/uploads/po_assets/560128.pdf
- <https://vng.nl/artikelen/vng-voorzitter-sharon-dijksma-het-begint-en-eindigt-lokaal>
- <https://vng.nl/artikelen/geopolitiek-in-de-raadzaal>
- <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/ketenverantwoordelijkheid/over-ketenverantwoordelijkheid>

NATUURLIJK.

